

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁJUS. 2.

18. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Az egyházkerület árvája.

Az az ügy, melynek ezuttal szószólója leszek, régen anyaszentegyházunknak gondosan ápolt közügye volt, s még a hetvenes évek elején is emlegettük; azóta, azonban, elfeledkeztünk róla, s lassankint elhagyottá, árvává, a senki ügyévé lett. Ez az elhagyott árva a ref. egyházkerületi tanárnevelés ügye.

Régebben, midőn még a papi- és tanári-pályára készülés egyet jelentett pap- és tanárnevelésünk egy csapáson járt. De mióta a tudományok a theológiától az életben is merőben elváltak: a viszonyok teljesen megváltoztak. Papnevelésünk ily, vagy oly címen, ma is közügy; de ifju tanáraink neveléséről egészen levettük a kezünket. Hadd, mondjam el egy pár szóval, hogyan árvahodott el tanárnevelésünk ügye.

I.

Régen az egyházkerület főiskolái a legnagyobb gonddal válogatták ki maguknak azokat a tanuló ifjakat, kik ész és szív dolgában legtöbbet ígértek. Fejlesztüket nemcsak figyelemmel kísérték, hanem erkölcsi és anyagi támogatásukkal elősegítvén, rájuk nézve valóságos Alma Materekké lettek, s őket hosszas melongetésük ára fejében hálára és viszontszolgálatra kötelezték.

Ez volt a mi kollegiumaink régi tanárnevelése; így egészítették ki magukat tanártestületeink oly kollégákkal, kik az ő húsokból való hús, és az ő vérükből való vér voltak. És ez a rendszer nagyon jó szolgálatokat tett az egyház, a nevelés és a közművelődés ügyének egyiránt. Azonban, az idők változtak, s főiskoláink arculata is nagyban átalakult. A pap-és a tanárnevelés ügye külön vált, s kollegiumainkból a theologia és a jog egymás után kihurcolkodtak, hogy a megmaradott középiskolák annál erősebbek legyenek.

Ezekhez járult, a hetvenes évek elején, Kolozsvártt a tudomány-egyetem felállítása s a vele kapcsolatos állami tanárképezde megnyitása. Hogy az egyházkerület az ötvenes és hatvanas években megszakadt régi tanárnevelést tovább nem folytatta, annak a most jelzett átalakulásokon kívül, bizonyosan egyik nevezetes oka volt az erdélyreszi tud. egyetem keletkezése. Egyházkerületünk úgy gondolkodott, hogy majd az egyetemi tanárképezde el fogja látni iskoláit a szükséges tanerőkkel, s ebben bizva, egyetemünkre és a gondviselésre hagyta tanárai nevelése ügyét. Ámde, az egyetem semmiféle felekezetenek nem nevel tanárt.

Mi lett tehát az eredmény? Az, hogy még a hetvenes években, bizonyos kedvező áramlatok következtében, elegendő számmal voltak ugyan ref. tanárjelöltjeink, de a nyolcvanas évek elejétől fogva számuk egyre apadt, s minthogy az isteni gondviselés nem volt hajlandó, az egyházkerület mulasztását pótolni, ma már odajutottunk, vagy oda kezdünk jutni, hogy iskoláink lámpással keresik a tanárokat, s ha tanszéki pályázataikra egy-egy jelölt akad, hálával veszik, s láttatlanba is megválasztják.

Ez nem jól van így s annak, hogy tanárjelöltjeink kivesszében vannak, első sorban magunk vagyunk okai. Oka az a quietismus, mely szerint azt hittük, hogy majd az állam, a maga tanárképezdejében, nevelni fog ref. kollegiumaink számára is tanárokat. Csalódtunk; és én csalódásunkat nagyon természetesen találom, mert egészen más az állam, s más a felekezet kiinduláspontja a tanárnevelésben. Az állam a tudományt tekintti, s tanárképezdeje első és utolsó céljává egyiránt ezt teszi.

Ám, a felekezet kiinduláspontja nem a tudomány, nem az ész, hanem a szív. Régi tanárai kiszemelésében az a nézet vezette, hogy kik éreznek szívök szerint vele; kiknek jellemére

bizhatja művelt osztályai ifjúságának nevelését, és sok szenvedés árán megszentelt tradícióinak hű ápolását? Régi, de nagyon helyes módszer szerint, első sorban leendő tanárai érzületét, lelkiismeretességét, tapintatát ismerte ki gondos megfigyeléssel, hosszas szemügyre-vevéssel. Az állami tanár-nevelés ezekre a vonásokra kevés ügyet vet, s a tanárvizsgálat is csak a jelölt tudományának magasságát és mélységét kutatja; de a tanár legbecsesebb tulajdonságait, mint rovatba be nem írhatókat, egyáltalán nem vizsgálja.

Ime, az egymással merőben ellentétes két eljárás. Amott, a tudós specialista, a tudomány művelője; emitt, a humanus paedagogus, az emberszerető pedagogarcha; ott a tudomány, itt az ifjúság szívének művelése. A milyen nagy a különbség a természetben a hideg és a meleg között, vagy szervezetünkben az ideg- és izom-rendszer között, éppen olyan nagy az eltérés az állam és az egyházfelekezet tanár-nevelése között. Amott a számító ész és hideg tudomány, emitt a meleg szív és áldozatkész jellem. Amott az ész csillogása, emitt az érzés és önfeláldozó érzület melege. Egy szóval, az állam a tudománynak nevels a k-e m b e r e k e t, az egyház pedig önmagának óhajt a tanárokbán, első sorban, oly hiveket, kik úgy éreznek, mint ő érez; úgy gondolkodnak, mint ő gondolkodik; s a kik a rájuk bízott ifjúságot erre az együttérzésre és gondolkodásra rásegítik.

Könnyű dolog, kitalálni, hogy melyik rendszer a nekünk való, s melyik a harmonikusabb: t. i. az egész embert, a szívet és észet egyiránt felölélő. Szép, szép az a számító ész, de könnyen lehet veszedelmes: mert helyváltóztatóvá teszi az embert, arra ösztönöztet, hogy oda menjen, a hol többet fizetnek. Ez az utilitárius, vagy magyarán mondva, önhaszonleső vonás, a tulságos szakrendszerrel együtt jár, s az ifjút költözködő természetűvé teszi. Ez az egyik oka, hogy lassankint kifogyunk ref. tanárjelöltjeinkből, kik azon a pályán keresnek kenyeret, a hol olcsóbban kapják; s a másik az, hogy levettük a kezünket róluk, tehát, jó lélekkel nem is kívánhatjuk, hogy a kikért semmit sem tettünk, azok hozzanak áldozatot értettünk.

Nincs más mód, mint ismét fölvennünk a tanár-nevelés ügyét, melyről eddig is nagy kár volt, kezünket levenni. Lám, a kath. egyház, az

ág. ev. egyház, s az unitárius egyház nem bizza a tanár-nevelés ügyét a gondviselésre, hanem felveszi gondját, s papjelöltjei legjavanak értelmi és erkölcsi erő-tőkéit középiskolái számára értékesíti, s egyszersmind gondoskodik, hogy azok a hazai egyetemeken hivatásukhoz mért szakműveltségben részesüljenek.

Nézetem szerint, e részben csak két módon segíthetünk magunkon egy prot. egyetem, vagy egy, a kolozsvári tud. egyemmel kapcsolatos központi intézet útján. Minthogy a prot. egyetem jelenleg a kegyes óhajtások világába tartozó réménykedés: róla ne beszéljünk. Sőt, még ha létre jönne, akkor se tenné fölöslegessé azt a központi intézetet, melyet egyházkerületünknek a tanár- és a papnevelés jól felfogott érdekéből haladéktalanul létesíteni kell.

Mikor tanárnevelést mondok, mindég oda értem annak a korrelátját, az ifju nemzedék nevelését is. mert annak, hogy az u. n. világi emberek az egyháztól lassankint elhüledeznek, jelentékeny részben középiskoláink vallás-erkölcsi nevelésének hiányossága az egyik oka. Ugy tetszik nekem, hogy talán ez államintézetekkel való versenyzés, vagy más okok következtében, a mi iskoláink is embernevelő intézetek helyett értelmi étermekké kezdenek átalakulni, és a milyen mértékben ez történik, olyan mértékben megszűnnek azok kapcsolatok lenni, az egyén és az egyház organizmusa között, pedig általuk, s a családon kívül, csak általuk tanulhat a növendék egyházunkhoz szeretettel vonzódni, s iránta meleg kegyelettel viseltetni. Szerencsétlenségünkre, mi is kezdünk zsirra dolgozni, holott izomzatra lenne szükségünk, mely erőt fejt ki és kemény munkát végez.

II.

A központi intézet felállítása szükségességének másik oka, papjaink általános műveltsége színvonalának emelése. Egyházunk soha sem félt a világosságtól, sőt, mint szükséges elemet, kereste azt. S erre a világosságra papjait egyfelől a theologiai, másfelől a bölcséleti beható tanulmányok segítették. Ha a katolikus egyház, a maga jól felfogott érdekéből, az egyetemek bölcséleti fakultásait keresve, keresteti pap- és tanárjelöltjeivel talán, csak nem fogunk mi protestánsok húzódozni, s a világ valamelyik zúgába vonulni a világosság elől.

A vilárosságnak különböző fajai vannak. Mint tudjuk, a fagygyúgyertya, a gáz- és villamlámpa és a nap mind világítanak, de más-más világot adnak. Régen fagygyúgyertyánál tanultunk kollegiumainkban, ma sokszorta intenzivebb fényforrást használ lakásán az utolsó falusi pásztor is; tehát, lelkipásztoraink szemét sem gyötörhetjük fagygyúgyertya világítással, mikor gázlámpáéhoz hasonló intenzív fényvel láthatják a tárgyakat, s midőn a kor jelszava, a tudomány és az egyházi élet terén, mentől több vilárosságot és habóbb értelmi munkát kíván papjelöltjeinktől is; hiszen, belőlük telnek ki kollegiumaink segédtanárai, osztálytanítói, s elemi iskoláink szellemi vezérei.

Nagyon sajnosan érezzük, hogy nagy-enyedi theol. intézetünk, bölcséleti tudományok tekintetében, nagyfokú vérszegénységben szenved, mely bajon a tanárok jó igyekezete nem segíthet, hanem igen is segíthet az egyházkerület áldozatkészsége, ha t. i. fölveszi azt a fonalat, melyet 1850-ben ref. egyházi főtanácsunk kezébe vett volt, midőn kimondá, hogy az előhaladott tudományosságnak megfelelő theol. intézet szervezése érdekéből, a kollegiumok illető tanárait egy tudományos központba rendeli.

Az 1854-iki zilahi közssinat jegyzőkönyvileg egyezett volt bele „a teljes kiterjedésű papnevelő dének Kolozsvártt leendő felállításába.”

A kollegiumok u. n. diszlokált tanáraival kezdette volt meg pályafutását az egyházkerületi theol. intézet Kolozsvártt, 1855-ben, s folytatta fényes eredménnyel nyolc évig, azaz 1862. őszéig. Ezzel az intézkedéssel megmutatta egyházkerületünk, hogy a papnevelés ügyét minden helyi érdektől eltekintve, elsőrendű közügynek tartja, s papjelöltjei, illetőleg, a papi szeminarium javára alapítványait egy helyen gyümölcsöztetni tudja.

A kolozsvári tud. egyetem megnyitása után, mindjárt 1874-ben, mint tudjuk, a kolozsvári ref. egyházmegeye indított volt mozgalmat a közszellemnek és a theol. tudományok fejlettségének magaslatán álló ref. theol. fakultás és tanárképző felállítására. Nagy kárát vallottuk, hogy a szép reményekkel kecsegtető tervzet, melyet az egyházkerület akkori oszlopa, gróf Mikó Imre is egész erejével támogatott, személyes tekintetek miatt, levétetett a napirendről. És ma tanárjelöltjeink

szertelen módon való megfogyatkozása és papnevelésünknek mentől magasabb szivonalra való emelése, valamint kollegiumaink vallás erkölcsi nevelésének erős alapokra való helyezése egyforma hatálylyal sürgetik egy Kolozsvártt. a tud. egyetemmel a lehetőleg szoros kapcsolatba hozandó központi tanár- és papnevelő intézet szervezését.

Nincs szándékom, már is hosszúra nyult fejtegetésemet más argumentumokkal támogatni ezúttal csak fel akartam vetni a kérdést.

Oly nagyfontosságú ez az ügy, és oly annyira belevág egyházkerületünk szervületének a vértkeringésébe, hogy vele szemben minden helyi érdekeknek feltétlenül háttérbe kell vonulni, ha csak azt nem akarjuk, hogy pap- és tanárnevelésünk-re rá ne illjék egy egyházi atyának az a mondása: „én és a világ nem egy korból valók vagyunk.”

Felméri Lajos

Tanári özvegyek és árvák gyámolítása.

(Folytatás.)

Talán, még az sem volna méltánytalan, ha az egyes iskolák kebli pénztárai is, a részes tanárok száma és fizetések mennyisége szerint, bizonyos összegekkel járulnának az alaphoz, mint van ez a néptanítók állami nyugdíjintézeténél is.

Ezt, azonban, most azért nem javasoljuk, mert, tudomásunk szerint, mindenik kollegiumnál van kisebb-nagyobb tőkével rendelkező kebli özvegy-árvai segélyalap is és ennek gyarapításához az egyes kollegiumok pénztárai, az illető iskola közjövödelmeiből, fensőbb hatósági engedély folytán, kisebb-nagyobb összegekkel már is járultak.

Az ilyen kollegiumokra, a mostani viszonyok között, midőn mindenik küzd az anyagi szükséggel, és a midőn a rendes tanárok létszáma még sehol se teljes, és a fölszerelés hiányos volta miatt a miniszteri megbízottak még egyre zsörtölődnek: újabb terhet már csak az önzés vádjának elhárítása miatt se rónánk.

De volna ezen kívül gyámintézetünknek egy nevezetes, bizonyos és állandó forrása, a tagsági járulékok arányos beosztásában.

A régi tagok évi 30% járulékaiknak fölemelésébe, habár az alapszabályok 10. és 14. §-ai ezt az évi fizetések 50%-nak erejéig meg is engedik, nem szivesen egyeznének bele, mert népes családdal megáldott egyén, az ő gyönyörűséges, de terhes igája mellett, a 30%-ot is csak nélkülözéssel szakíthatja ki csekély fizetéséből.

Eppen ezért, a tagsági járulékok új, a méltányosságnak teljesen megfelelő kulcsának megállapításával, leginkább lehetne biztos alapra fektetni jótékony célú se-

gélyegyletünknek annyira óhajtott fejlődését és felvirágzását.

És e tekintetben, az életbiztosító társulatok módjára, a belépő egyének életkorát, és emellett, szolgálati éveiknek számát kellene és lehetne kiindulási alapul elfogadni.

Aztán, az a 100 frt foglaló, mit az újonnan belépő tagok fizetni szoktak, az új tagokra terhelő és mégis igen csekély összeg a teljes egyenjogúság megszerzésére. A költéságot, a régi öt tag meghagyásával, feltétlenül törölni kell, mert ezek számának fölszaporodása idővel a legnagyobb zavart okozhatná és a legveszedelmesebb lehet az alap jövőbeli fejlődésére nézve. E tekintetben 1886-ban is erősen tiltakozott és jegyzőkönyvi óvást jelentett volt D. D. tanár, midőn H. I. kérte volt, hogy egy évig ideiglenesen rendkívüli tagnak tekintessék.

Meggyőződésünk szerint, a D. D. aggodalma egészen jogosult volt, és a midőn óvást jelentett, csak köteleltségét teljesítette.

És itt merül fel már az a kérdés is, hogy hát az állam által segélyezendett kollegiumok azon tanárai, kiket a közökt. kormány fog kinevezni és fizetni, minő föltételek mellett lépjenek, vagy esetleg léphetnek a segélyegylet kötelékébe és meddig maradhatnak benne?

Ezek olyan kérdések, melyek talán a felületes vizsgáló előtt lényegteleneknek tűnnek fel és igen egyszerűen megoldhatók; pedig, ha kissé közelebről nézzük a dolgot, nagyon is kényes természetűek, a leggondosabb megfigyelésre méltók, és éppen ezért, a legóvatosabb eljárásra intenek.

Ha tudnók, hogy a közökt. kormány csak pályakezdő ifjú embereket nevez ki azon 10—12 helyre, melyek már most állami segélyezésben részesülő zilahi, szászvárosi, és s.-szentgyörgyi kollegiumainknál nem sokára betöltendők lesznek; és ha, továbbá tudnók azt, hogy az egyszer kinevezett egyének aztán mindég az illető iskolánál maradnak és szükség esetén is csupán valamelyik más erdélyi református gymnasiumhoz helyeztetnek át akkor, talán, minden komolyabb aggodalom nélkül tehetnők őket is emberszereteti gyámintézetünk jótéteményeinek egyenjogú részeseivé.

Am, ki biztosít minket a felől, hogy a kormány csak pályakezdő embereket nevez ki: és hogy a kinevezendett egyének nem fognak-e talán már egy év múlva Seps-Szentgyörgyről Páncsovára áthelyeztetni? A közoktatási kormány bizonyára nem fog beléegyezni abba, hogy az 1883. évi 30. t.-c. 47. §-ban körülírt feltételeken kívül, a kinevezéseknél, vagy az egyének alkalmazásánál kezeit, az illető autonóm felekezetek, más kivételes intézkedésekkel megkössék. Tegyük fel már most azt a talán be nem következő, de minden kétségen kívül megtörténhető esetet, hogy a közökt. kormány teljes jóhiszeműséggel, talán, éppen megokolt pedagógiai elvből, segélyezett gymnasiumainkhoz mind olyan tanárokat fog kinevezni, kik előre haladott életko-

ruak, talán betegeskedők, is és mindeniknek népes családja van.

Ha már ezek az új emberek, most fennálló alapszabályaink szerint, 10% belépési előleg, és az évi 3% illeték pontos befizetése mellett egyenlő jogu részesek lesznek a társulatnak azon régi tagjaival, kikilletékeiket évtizedek óta fizetik: vajjon, lesz-e itt osztó igazság, vagy bár méltányosság?

És ha a természet csálhatatlan törvénye szerint, bekövetkezik az, a minek bekövetkezése valószínű, hogy ezek az öreg profeszszorok pár év alatt mind elköltöznek ez árnyékvilágból az Ábrahám kebelébe: akkor az a 10—12 népes család, melyeknek fejei csak pár évig fizették járulékaikat, teljesen fel fogja emészteni segélyegyletünknek jövedelmét és tőkéjét is; vagy aztán, a fölszaporodott árva családok jelentéktelen csekély segélyt kaphatnak pedig, mindnyájan abban a megnyugtató tudatban fizetik évi terhes illetékeiket, hogy özvegyeik és kiskorú árvaik, az alapszabályok szerint, kilátásba helyezett segélyösszeget meg fogják kapni.

Tehát, sem a méltányossággal, sem az osztó igazsággal összeegyeztelhetőnek nem találjuk azt, hogy a tagok, bármily idős korukban lépjenek be, és bármily népes családjuk legyen belépéskor, csak akkora összeget fizessenek, mint az ifjú, erőteljes, pályakezdő emberek és hogy a jótéteményre is egyenlő mértékben számíthassanak azokkal, a kik 20—25 év óta fizetik a tagdíjat.

(Vége következik)

Protestáns.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, ápril 24.

Főt. Szász Domokos püspök elnöklete alatt, jelen vannak Dr. Kolozsvári Sándor, Sarkány Ferenc, Szász Béla, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, Deák József, Bodor Antal titkár, Balogh György, ügyvéd.

Az időközben elnöki úton ellátott s bejelentett ügyek közül kiemeljük a különböző testületek regále-jogának állami megváltás alá való bejelentését, a melyek adatainak az érdekelttek hatóságai részéről való beküldésére, mint tudjuk, az első határidő egy egész hónappal megnyújtott és mégis sajnosan kelle kóstálni, hogy némely esperes a leghanyagabbul járt el ez oly fontos és annyi felelősséggel járó teendőiben, úgy, hogy majdnem bizonyosra vehető, hogy e miatt egy némely jogosultnak kárt kell szenvednie, természetesen, az illető mulasztók terhére. Volt egy esperes, a ki a folyó hó 30-dikával lejáró határidő mellett is, csak 24-én terjesztette be, és pedig felszereletlenül, egyházmegyéje érdekelt községeknek ügyét, a miért az igazgató-tanácsi ülésből feleletre is vonatott. Elég szomorú, hogy még ma is fordulhatott elő ilyen eset.

A rendes tárgyalások, Dr. Vályi Gábor, missióügyi referens előadásával kezdődtek, ki a rendes negyedévi jelentések alapján rajzolt érdekes képet az esztényi, csik-

megyei, bolyavölgyi, ó.-ujfalusi, segesvári körlelkésziségek állapotai, érdekesebb mozzanatai, hiányai és szükségletei felől, mindenütt megfelelő megjegyzéseket, útbaigazításokat, intézkedéseket proponálván. A rendelkezésünkre álló hely korlátait messzi túlhaladná, ha ez előterjesztések és a rájuk vonatkozó határozatok részletes ösmertetésébe bocsátkoznánk. Elég, általában jeleznünk, hogy a körlelkésziségek intézménye folyton fejlődőben van, az egyes körlelkészek helyüket megállják s a számukra szolgáló útasítások fokkonként teljessé teszik e nagy fontosságú munkakör fejlődését. Mint sajátosabb és általánosabb érdekű mozzanatokot kiemeljük, hogy a legtöbb elkeresztelés, természetesen, ez eddig felekezeti gondozás nélkül maradt területeken történt, némely körlelkészünknek igen sok nehézséget okoz az ilyen anyakönyvi adatoknak utólagos beszerzése. kivált, miután legtöbbször a r. kath. papokkal van dolguk, a kik, közvélemény szerint, az 1868. LIII. t.-cikk fölött álló hatalmasságoknak tarják magukat vagy egyszerűen nem felelnek körlelkészeink ez irányú fölszólításaira, vagy kegyesen megtagadják törvényes kötelességük teljesítését, egyikök éppen azzal a kijelentéssel, hogy a kit kath. pap keresztelt meg, az többé eretnökké nem válhat. E nehézségek elhárítására s illetőleg, hogy az országos törvénynek majdan érvényt lehessen szerezni. Ig.-Tanácsunk azzal az útasítással látta el körlelkészeinket, hogy ilyen esetekben két presbyter, vagy két megbízott egyházilag által szólíttassák föl az illető plebánust az anyakönyvi adatok átszolgáltatására, mit ha az megtagadna, a két küldött erről állítson ki hivatalos bizonyítványt, melynek alapján, aztán, Ig.-Tanácsunk a miniszter útján fog az ilyes sérelmekre orvoslást szerezni. Az illető espereseket, továbbá, útasította Ig.-Tanácsunk, hogy ne elégedjenek meg a körlelkészek jelentéseinek egyszerű fölterjesztésével, hanem, a szabályzat értelmében, kísérik azokat véleményes megjegyzéseikkel. Végül, kiemeljük még azt az intézkedést, hogy a körlelkészek szolgálattételének a hivatással való szorosabb kapcsolatba hozása, valamint rendszeres ellenőrzési érdekében, Ig.-Tanácsunk véleményadásra hívta föl az összes körlelkészeket az iránt, hogy e kettős célt mi módon lehetne legbiztosabban elérni?

Ugyancsak a missió-ügyi előadó javaslatára, a maros-ludasi körlelkész részletes útasítása is megállapított.

Következett püspök aa előterjesztése a piski-telepi templom és papilak építésének ügyében, ez utóbbival egy oly helyiség szerzése is kapcsolatba hozván, a mely, majdan, a traktus levéltárul és gyűléstermül is használható legyen. E már korábban tervbe vett építkezés fedezetül az előterjesztés kijelöli az egyházközség, az egyházkerület, a közalap és az egyházmegye 32. évi járulékait, a költségvetési szükséglet tizezer forintjának 5% kamatjának és 1½% törlesztési hányadának erejéig. A határozat ez uttal csak elvi, az Alpár-féle tervek az Endstrasser-féle módosító ajánlattal együtt, a műszaki előadóhoz tétettek át felülvizsgálatra s a fedezeti módok iránti nyilatkozattételre, az egyházközség és az egyház-

megye fölhivatván, e két oldalú előkészítő munkák befejeztével következtvén, aztán, az Ig.-Tanács véghatározata, kilátás levén így, hogy ez oly fontos forgalmi helyen már is szép fejlődésnek indult körlelkésziségünk gyors virágzásnak indul és az új épületek még ez év folyamán fölemelkednek isten dicsőségére.

A zalathnai szűk és szegényes papilaknak egy szobával való kibővítése már korábban tervbe vétetett erre ezerhatszáz frtnyi kedvezményes kölcsön már meg is volt szavazva. Megjegyezzük még, hogy ottani felekezeti iskolánk, a templom amugy is szűk kerített udvarán, egy szomszéd épület hátához ragasztott, kicsiny hajlékban nyomorog. Most a templommal és kicsinyke papi teleppel szomszédos egy szép, tágas, kőházas telek kínálkozik, az építési költségnek nem is egészen kétszeres áráért, megvételre, úgy, hogy ez tétetvén papi lakká, a mostani papilak egészen célszerű iskolahelyiséggé lenne átalakítható. A kicsiny egyházközség buzgó hivatottait e terv kivitele iránt oly lelkesedés hatotta át, hogy a vételár kölcsönösszegének kamatait és törlesztési hányadait, rovatul útján, készek hordozni, a központnak csak is tíz éven át évi 90 frt. segélyvel kellvén e vállalat keresztülviteléhez járulnia, a midőn t. i. az egyház telkén épült egy bérház használati joga is visszaszáll reá s ennek bérjövödelméből, e 90 frt. járulékot is, maga az egyházközség fedezheti. Ig.-Tanácsunk készséggel tett eleget a buzgó egyházközség kérésének.

A m.-madarasi Fekete-Pusztai iskolaépítési ügye már ismeretes olvasóink előtt. Most a Pataki-Ágota alap fekvőiből száz évi használatra kért 10 hold föld 60 frtnyi évi bér melletti áthocsátása is tisztázva levén, szükségessé vált a már megszavazott 2400 frt. pj. építési költség kiutalása is. Ehez képest, elrendeltetik a kölcsönkötvény kiállítására és fölterjesztésére, 500 frt előleg addig is kiutaltatván az esperes kezéhez.

A marosi esperes sürgős fölterjesztést tesz a szövati leendő lévítai állomás központi segélvezése, illetőleg, rendszeresítése és betölthetése ügyében, kapcsolatban egy kegyhagyományi ügylettel, melyben, bizonyos eselvetésekkel szemben, útasítások váltak szükségessé. Az ügy további fejleményeire vonatkozó eljárás iránt az útasítás megadatván, a segélyt az Ig.-Tanács kilátásba helyezi.

Sepsi-Szent-György városa 10,000 frt földte hermentesítési kötvénnyel levén egyházkerületünknek adósa. A város polgármestere, vett fölhívásra, tudatja, hogy e kölcsönt ez év őszén egészben törleszteni kívánják s kérdi: hogy a tőke milyen kurszus szerint fog számíttatni? Felelet a 105 frtos teljes értékben.

Székényerü-Szentmárton egyházközsége egy 65 holdas fekvőt kíván az államtól 4000 frton vásárolni, a fekvő egyik belső telkén két épülettel, a melyek közül az egyik, alkalmas lenne az éppen szükséges iskola-háznak. Magának van készletben e célra 1,100 frtja, a többi kölcsön kéri, mit az Ig.-Tanács 6%-ra meg is szavaz.

Püspök aa. vett megbízása nyomán, jelenti, hogy a b.-váralyai jószágokra több vásáros jelentkezett, kik kö-

zül egyiknek ajánlatát elfogadhatónak itéli. Az Igazgató-Tanács e véleményt magáévé tevén, átadja jogügyi bizottságát a szerződési terv pontozatainak szövegezésére.

E—n.

Az egyházmegyékből.

Küküllői egyházmegyéből.

Folyó évi április 25-ikén tartotta meg a küküllői ev. ref. egyházmegye Br. Kemény Gábor. volt egyházkerületi főgondnok emléktünnepélyével kapcsolatos közgyűlését, Dicső-Szentmártonban, a vármegyei ház disztermében.

Délelőtt 10 órakor az egyházmegyei ref. papság és több képviselő jelenlétében emelkedett beszéddel nyitotta meg a gyűlést Kovács Elek, esperes, főbíró a jelenlevőket a templomban tartandó emléktünnepélyen való megjelenésre. A napirend megállapítása után, harangzúgások között, vonult az esperes vezetése alatt a templomba, a gyűlésen jelen volt közönség és papság. Az emléktünnepély a közönség egyházi s az ezt követő itthelyi iparos dalkör összevágó alkalmi énekeivel vette kezdetét, melyeknek végeztével, szószerkekre lépett Benkő Sámuel, héderfái pap és egyházmegyei aljegyző, ki szépen írott alkalmi imájával nem egy könyvet csalt ki az ünneplő közönség szeméből. A közönségnek egyházi éneke után szószerkekre lépett Nagy Domokos, kutyfalvi pap és egyházmegyei jegyző, ki magas színvonalon álló emlékbeszédével mindvégig lekötve tartotta a közönség figyelmét. Megérdemelné e gonddal szerkesztett beszéd, mely az elhunyt nagy férfúnak oly jellemző vonásokkal ecseteli egész élete történetét, hogy valami úton-módon kinyomassék, hogy így ezáltal szélesebb körben tétessék ismeretessé Eme nagyhatású beszéd után, az iparos dalkörnek hangzatos énekével a gyászünnepeket véget ért.

Innen fölvonult a közönség és papság a vármegyei disztermébe, a már megkezdett gyűlés folytatására, a hol Kovács Elek, elnöklő esperes, isten s gedelmének fölhevítés után, a gyűlés megállapított napirendje vette kezdetét, az esperesi jelentéssel. A terjedelmes és az egyházmegyei élet minden ágára kiterjedő múlt évi jelentésből főleglétjük a következőket: született az egyházmegyében 900, és meghalt 699 hit-sorsos, s így 201-gyel több a születettek, mint a meghaltak száma. Házasságra lépett 198 pár; a ref. vallásra más felekezettől áttért 21; a ref. vallásról más vallásra 1, és így húsz ezen évi szaporulat e címen. Ez évben tehát 221 lélekkel szaporodott egymegyénk.

Iskolaköteles volt 2607, melyből járt iskolába 1851, s dacára annak, hogy tanító nem léte okán 7 iskolába szünetelt a tanítás, az előző évinél 53-mal több részesült oktatásban. Hozzájárva üdvözöltük, mondja a jelentés, azon eszmét, hogy kormányunk országos törvénnyel kíván gondoskodni a néptanítók özvegyeiről, árváiról és önmagukról is, a midőn hivatásuk folytatására öregség, vagy tőlük nem függő más okok miatt képtelenek. Örömmel is vehető ezen törvény alapja, azonban terhelő. Sőt nem igazságos a törvény azon intézkedése, hogy minden iskolát tartozik egyházközség a nyugdíjalapba évenként 12 frttal tartozik járulni. Ezen intézkedés által nagy teher nehezedik az egyházközségekre, mivel nyugdíj-hátrálék címen egyszerre 160—170 frtot akarnak végrehajtani, mely összeg oly nagy, hogy akárhány egyházközség összes vagyona sem képes fedezni. Ez szüli azután azt, hogy ettől menekedni akarván, az egyház betiltja a tanítást s igyekszik kimutatni, hogy soha sem is volt az egyháznak nyilvános iskolája s abban tanítója. Természetesen, ez nincs a népnevelés előnyére. Sőt ezen 12 frtos összegek fizetése alól még az egyházközségek sem mentetnek fel a törvény által, melyeknek van ugyan iskolájuk, de benne pap-tanító, vagy lévita végzi a tanítói funkciót, kik egyáltalán nem vé-

teüek föl az orsz. tanítói-nyugdíj intézetbe, nem bírván tanítói oklevéllel. A törvénynek ezen intézkedése nem levén legalább is méltányos, következő indítványt terjeszti elő jelentő esperes a közgyűlés elé: „Hívja föl az egyházmegyei közgyűlés a mélt. állandó Igazgató-Tanács figyelmét e körülményre, és kérje föl, hogy egész tekintélyével hasson oda, hogy a tanítói nyugdíj-törvény módosítást nyerjen oly formán, hogy csak azon egyházközségek köteleztessenek nyugdíj járulékot fizetni, a melyeknek tanítói nyugdíj javadalomban részesülni fognak, hisz, ezt kívánja a méltányosság, ezt az igazság, de ezt a népnevelés érdeke is.“ Ezen indítvány egyhangulag fogadtatott el a közgyűlés által.

Örvendetes jelenséggel említi fel, hogy a kepe megváltási magtárak mindenütt szépen növekednek.

Kegyadományokban és ajándékozásokban befolyt 418 frt. 34 kr. a különböző egyházközségekben.

A terjedelmes jelentés minden pontját egyhangulag vette tudomásul, a közgyűlés annak kijelentésével, hogy az szórúlszóra vétessék jegyzőkönyvre. Ezzel a délelőtti gyűlés véget ért.

Délután 3 órakor, a délelőtti gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása után, a folytatólagos gyűlés elnöklő esperes rövid megnyitó jelzésével kezdetét vette.

Nagy Domokos, egyházmegyei jegyző, olvasta föl az egyházmegyei tanács működéséről szóló jelentését, mely általános helyeslés között vétetett tudomásul.

Tanügyi előadó, Nemes Árpád, gátolva levén a megjelenésben, jelentése az őszi közgyűlésre halasztatott.

Ezután, Benkő Sámuel tette meg számvevői jelentését a magyarországi ev. ref. közalap állásáról, mely tekintve a beszéd nehézségeit, elég kedvező eredményü. Élénk vita fejlődött ki számvevő azon indítványa fölött, hogy találjon ki az egyházmegyei közgyűlés módját arra nézve, hogy az olyan lelkészeket, kik a törvényszabta időben egyházközségük részéről a közalapra vonatkozó kimutatásokat az esperességhez nem küldik be, minő eljárásban részesíttessenek. Erre nézve határozatilag kimondatott, hogy a rendetlenkedő lelkészek terjesztessenek fel az Ig-Tanácsához, mely bizonyára módját találja annak, hogy minő elbánásban részesüljenek a kötelességeiket elmulasztó papok.

Az özvegy-árvai gyámintézet és egyházmegyei közpénztár számadásairól tett jelentése Benkő Sámuel, számvevőnek, tudomásul vétetett, s pénztáros, Kakasi Márton, nagyteremi papnak, a szokásos módon, a felmentvény megadatott. Ezzel kapcsolatosan, kiküldetett Nagy Domokos, Benkő Sámuel és Kakasi Márton személyében egy bizottság, mely egy a mai viszonyoknak megfelelő özvegy-árvai gyámintézet kezelésére vonatkozó szabályzat-tervezetet készítsen.

Héderfái újonnan választott kántor-tanító, Tokos Izsák, az esküt letévén, ő s még: Ince Lajos, Gecse László és Biró Áron papok, az egyházmegye kebelébe igtattattak, esperesnek meleg érzéstől áthatott beszéde mellett.

Több segesvári hitsorsosnak azon javaslata, hogy a miénk és az udvarhelyi egyházmegyéből ki-zakitandó 14 egyházközséggel egy nagyüküllőmegyei esperesség szerveztessék, közgyűlés által nem találtatván eléggé indokoltnak, mellőztetett.

A központbúli nyerendő rovatok kezelőjévé szó-bírással Kakasi Márton, nagyteremi pap, választatott meg.

A nagyteremi egyházközség kepe-magváltási alap tőke szerzése iránt 400 frt. kölcsön felvétele megnyerésére ajánló vélemény tétetik a központhoz közgyűlés által.

Több kérelem és indítvány az egyházmegyei tanácshoz vétetett át érdemleges határozat-hozatal végett.

Mielőtt befejezném tudósításomat, legyen szabad, abbéli óhajomásnak adni kifejezést: vajha, ezután közgyűléseinken minél több világi képviselőt lehelnének szerencsések tisztelhetni, hogy egyházi ügyeink ez által is hatályosabb eredményt nyerjenek. Ugy legyen!

Gyöngyösi István,
polg. isk. igazgató.

T Á R C A.

Adalékok a magyar protestáns egyház
és irodalom történetéhez.

(Folytatás.)

VI.

A Zemplén vármegyei ref. egyházmegye papságának folyamodása Bornemissza Anna fejedelemsasszonyhoz, hogy a jövedelmeitől megfosztott sáros-pataki iskola főtartarhata végett azt bizonyos megha.ározott évi segélyben részesítsc. Kelt a Sárospatakon tartott egyházmegyei gyűlésen, 1668. január 16-án.

Celsissima Principissa Domina Dna nobis clementissima. Devotarum precum nostrarum humilima in Christo suffragia. Hogy Isten Nagyságotat minden lelki és testi jókkal megáldja. ez uj esztendőben is boldogítsa s többeknek is békeséges érésével szerencséltesse, szívünk szerint kívánjuk.

Az felül eltölt siralmasan emlithető mostoha esztendőben sárospataki szép scholának is mint jutott dolga s állapota, nem kétljük, hallhatta s érthette Nagyságot. Többi között ezen scholának minden parochialis proventusú intercipiáltatván, annak restitúciójának eddig való reménysége alatt Isten csodálatos gondviseléséből tengettük annak három mestereivel, hat classicus praeceptorival, abban tanuló Nagyságot s mi igaz vallásunkban nevedő s öregbedő ifjúságot. Az interceptumoknak restitúciója felől eddig való reménységünk a körül való dolgok és elmék inkább napról-napra való nehezedeéséből teljességgel meghűlvén, elégtelenek vagyunk magunktól, hogy tovább azon scholának, mestereinek, praeceptorinak és abban való ifjúságnak gondját viselhesünk s tartassuk; ez hazában vallásunkon levő fő rendek, Isten anyaszentegyházának kolumnái, patronusi, gondviselő atyák igen megkevesedvén, mit remélhetünk egyebet, hanem azon pataki, eddig e hazában mindenek felett virágzó scholának elbomlását s ennek oszlopinak s oltalminak elfogyását. Ez végső szükségűtől kényszerítettvén, Nagyságotához Isten dicsősége, válása szeretetivel buzgó Fejedelem kegyelmes Asszonyunkhoz alázatosan kellett folyamodnunk, megemlitett sáros-pataki scholát Nagyságot, mint annak tudományát szerető s követő keresztény fejedelem, Kegyelmes Asszonyunk fő istenes patrocíniumja alá ajánlanunk. Alázatosan, az élő Istenre is kérévén Nagyságotat, Nagyságot igaz vallását e hazában legfeljebb gyarapító ez seminariumnak ily igyefogyott állapotján essék meg szive, s méltóztassék fejedelmi kegyelmessége szerint rendelő oly status annualis proventusú subveniálni, segiteni, eddig való állapotja szerint ezután is az Nagyságot fejedelmi kegyelmessége fő patrocíniumja mellett florealhasson. Ez aránt, Nagyságot maga igaz vallását gyarapítván, Istene dicsőségét promoveálván s terjesztvén, fejedelmi kegyelmességéért Istentől bő áldást vérszen; mi is ezen scholával együtt Nagyságot, mint ezen scholának, vallásának e hazabeli legfőbb patronája, hosszú időiglen való szerencsés életéért ő Felségét imádni, meg nem szüntünk, Nagyságotnak hosszú időkig való fejedelemséget s uralkodást minden dolgainak szerencsés folyásával kívánván. Datum in Generali Synodo nostra

in oppido Sáros-Patak, die 16. Januar. Anno Domini 1668. celebrata

Ejusdem Principalis Celsitudinis Vestrae

Humilimi in Christo Servitores
Universitatis Ministerii Helveticae
Confessionis Dioeceseos Comitatus
Zempliniensis.

Kivül: Celsissimae Principi Dominae Dnae Annae Bornemissza, Celsissimi Domini Dni Michelis Apaffi Dei gratia Transylvaniae Principis, Partium Regni Hungariae Domini ac Siculorum Comitatus Conthorali etc. Dominae Dominae Nobis Clementissimae.

Eredetije az Erd. Muz. kézirattárában (e. h. XV köt.)

VII.

A nagy-enyedi egyházmegyei gyűlés végzése a balásfalvi egyházból elmozdított pap, Szentgyörgyi István ügyében. Kelt Nagy-Enyeden. 1668. febr. 9-én.

Deliberatum de et super negotio Ecclesiae Balásfalvianensis et Ministri ejusdem Ecclesiae R. D. Stephani Szentgyörgyi.

Az mint referálják mind az két rendbéliek magok felől, tudni illik, hogy sem az Ecclesia nem marasztotta, nem is marasztja az praedicatorat tovább, megelégedvén szolgálatjával, assignálván bizonyos okait is, kiket is helyeseknek itél az szent szék; és hogy az praedicator is azont mondja maga felől, hogy ott nem marad, lévén (az mint megirtuk feljebb is) az maga tetszésén kívül is okok arra, hogy ott ne maradjon tetszett az Sz.-Partialisnak, hogy tisztességesebben essék megválása onnan az maga akarátja szerint is, (cum volenti injuria non fiat), abban az Ecclesiában nem marad; léssen mindazonáltal ő kegyelme felől tisztességes provisio.

Exhibitum in Partiali Synodo Nagy-Enyedi, 1668. 9 Febr celebrata, per Stephauum F Fogarasi, Notarium Districtus N.-Enyediensis m. s. (P. H.)

Eredetije az Erd. Muz. kézirattárában (e. h. XV köt.)

(Vége következik.)

Közli Szabó Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Főtiszt. püspök, Szász Domokos aa. ápril 28-án reggel, egy pár heti külföldi utazásra indult. Utazásának célja, a mint tudjuk, O laszország, egész Rómáig és visszajövet, Schweiz. „Opposita, juxta se posita, magis elucescunt. Eltekintve Rómának művészetétől, világtörténelmi jelentőségétől, az ott uralkodó ultramoman és világoralmi velletások után, bizonyára jótékonyan fölemelő lesz az a szabad szellem, független gondolkozás, melyet a sweizi szabad föld, a szabad institúciók és az egyházi irodalomban is páratlanul szabad irányzat ad közvetlenségével az emberi szellemnek. Kívánjuk, hogy püspök aát. a hosszú útazás után, jó egészségben és a terhes munkára fokozott testi és lelki erőben láthassuk ismét.

= Nagy Károly, kovácsházi ref. lelkész, „Felhívást” intéz paptársaihoz, hogy a Rudolf trónörökös emlékülmpélyén mondott imáját bárkinék megküldi 10 krért és az abból bejövő tiszta jövedelmet a „Károly Gáspár-alaphoz” fogja beküldeni. Ez ellen nem lehet semmi kifogásunk. Az ima lehet még jó is. Hogy kinyomatta és árulja, ez is a maga rendjén van. Az a csodálatos, hogy ez a paptársunk azzal sátorozik, hogy imája jámbusokban van írva. Minő felfogás az imádkozás közvetlenségéről. arról a természetes egyszerűségről, mely önkint omlik a megfátott szívből; minő megfélekedés Jézus imájáról ott a „Hegyen!” Ugyan kérlek, ezután irjatok prédikációkat hexameterekben; halotti beszédeket trocheusokban; agendákat anapestusokban és így tovább. Ez aztán igazán új homiletika lesz. Minő aberráció!

= Ez a hír az espereseknek szól. Az olasz király testvére, Aosta herceg, házasságra lépett Laeticia hercegnőszonnyal. A házasság nemcsak a szoros családi kötelekeknel fogva volt tiltva, hanem mert az egész olasz kir. család egyházi átok alatt van „az egyházi állam elrablása miatt.” Hát, ez elég nagy baj volt. De, hol van olyan emberi baj, mit a csallhatatlan római kúria meg ne orvosolhatna? Ez esetben a gyógyítószer 100,000 olasz lirába került csupán. Nem is olyan sok egy dispensációért, ha meggondoljuk, hogy ki adta, és kinek adta. Ám, vajjon nem lehetne-e olcsóbban üdvözülni?

= Ápril 28-án d. e. 11—1 óráig tartatott meg a kolozsvár szab. kir. város által községileg fentartott alsófoku „Ipariskolák” vallás-vizsgálata, a különböző felekezetek szerint, saját helyiségekben és hatóságai felügyelete mellett. Az ev. ref. hitfelekezettiek száma 222-re megy, kiket ez év folyamában Benedek József, Szentgyörgyi Lajos, Tóth Tamás és Szász Lajos oktattak. Az időhez és körülményekhez képest az előhaladás meglepő volt. És mi csak örvendeni tudunk, hogy a jövő iparosai a vallás és egyház iránti szeretetben, és az ahhoz való ragaszkodásban nőnek fel. „Nagy áldás a hit: tűrni és szenvedni megtanít!”

= Figyelemre méltó egyházirodalmi újdonság, Miskolcon, Ferenci B. könyvkiadónál megjelent minden hazai könyvtár által megszerezhető. Ima-könyv, hétköznapi, bűnbánati és alkalmi imák, templomi használatra, írta Borsodi József, volt simonii ref. pap; átnézte és sajtó alá rendezte Mitrovics Gyula, ref. hittanár főiskolai lelkész, Sárospatakon; nagy 8-adrét szép nagy betűvel, velin papírra, 172 lap. Ára fűzve 1 frt. 50 kr. egész vászonkötés 1 frt. Postai utalványon leendő megrendeléseket postamentesen küldi. Ugyanott megjelent Kupai Dénes, Halotti beszédek imák, ára 1 frt. 20 kr. Egyházi beszédek, ára 1 frt. 50 kr.

Nyilvános számadás, és köszönet.

Midőn kötelességemből kifolyólag, a nyilvánosság előtt is számot adok mindazon kegyes adományokról, melyeket egyházunk 1887 július 1-től kezdve, folyó évi március 31-éig élvezett, hálámat és köszönetemet nyilvánítom, a jóakaratu támogatásnak, sok oldalról élvezett mindama jeleiért, melyekkel egyfelől a kegyes adakozók nagy horderejű fel-

adatom betöltésére irányult munkásságomban hathatósan támogattak, másfelől egyházköröm szellemi és anyagi fejlődését jelentékenyen előmozdították.

Egyházunk az alábbi kegyes adományokban részesült: t. Lázár Ferenc, t. Ince József urak 2—2, t. Bacó Gábor ur 1. mlts. gróf Teleki Károly, t. Bacó Elek, t. Bacó Károly, gondnok, t. Csató Károly urak $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ és t. Titkos Elek ur $\frac{1}{4}$, összesen $7\frac{1}{4}$ becsold szántót adományoztak. Értéke 600 frt.

A magtár javára adakoztak Ördögkúton t. Bodor Antal, ig. tan. titkár ur 15 frt, t. Arany Sándor ur (N.-Várad) 2 frt. Ince József 20 kr. Összesen 17 frt. 20 kr. készpénz; továbbá, 1887-ben Lázár Ferenc 4, Ince József, Csató Károly, 2—2, Bacó Károly, gondnok, Bacó Elek, Titkos Elek, Titkos József, Schwarz Mihály, izr. 1—1 véka, Titkos Lajos, p. Bacó Károly, p. Bacó Elek, Sütő János 10—10, Tóth Ferenc, Mile Samu, ifj. Kultsár Lajos, Bogdándi Károly, Kulcsár József, Szász Sándor, Kulcsár János, Ince Elek, Ince József, Pató Mihály, Bacó József, Kiss László, Székely Elek, Rác József, Kulcsár Samu, Kecskeméti Lajos, Varga Zsófi, id. Kulcsár Lajos és Rác Péter 5—5, Farnos Pál és Széplaki Mariska $2\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ kupa, 1888-ban Schwarz Mihály, izr. Grünwald Emanuel izr. 1 1 véka. p. Bacó Elek, p. Bacó Károly, Bacó József, 10—10, Mile Samu, Kulcsár János, Ince Elek, Sütő János, Tóth Ferenc, Kulcsár József, Kiss László, Székely Elek, Pató Mihály 5—5 kupa 1899-ben Ince József, Lázár Ferenc, Csató Károly 2 2; Bacó Károly, gondnok, Bacó Elek, Titkos József, 1—1 véka; Szász Sándor, id. Kulcsár Lajos, Rác Péter, Rác József, Kulcsár Samu, Kecskeméti Lajos, Varga Zsófi 5—5, Farnos Pál és Széplaki Mariska $2\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ kupa, összesen 36 nagy véka, 15 kupa szemes törökbuzát. Értéke 36 frt. 75 kr.

A magtár javára adakoztak Vármezőn Szabó Ferenc 30 kr, Kiss Ferenc 20 kr, összesen 50 kr. készpénzt; továbbá, Elekes Albert 1 véka, id. Bartha Sámuel, id. Bartha Sámuelné ifj. Bartha Sámuel, Bydeskuthy Ede 10 10, Szalacsi Márton, Máriaási Károly, Fodor Károly, Máriaási Miklós, Balogh József, Bányai Károly 5—5, Bartha András, Szócs Ferenc, Kiss József $2\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ kupa, összesen 4 nagy véka, $17\frac{1}{2}$ kupa szemes törökbuzát. Értéke 5 frt 12 kr.

(Vége következik.)

Hivatalos rész.

360—1889.

KÖRLEVÉL.

Az erdővidéki ref. egyházmegye képviseleti közgyűlésének mltsgos., tkts. és tszt. tagjait folyó év május 20-án d. e. 9 órakor Baróthon a köztanácskozási házban tartandó rendes közgyűlésre tisztelettel meghívom. A mikor b. e. Br. Kemény Gábor, államgondnok ő nagyméltósága felett imát é. gyászbeszédet fog mondani t. Brassay Károly, m.-hermányi ref. lelkész aa. Mely után a köztanácskozási házban következnek.

1. Esperesi megnyitás, beszámolás és ezzel kapcsolatosan az egyházmegyei tanács jegyzőkönyvének előterjesztése.

2. Választások, u. m.: a) főjegyző, b) aljegyző. c) direktor, d) pénztárnok, e) nyomtatványokat kezelő, f) tanügyi előadó, g) körlelkész, h) kijelölt bizottsági, i) véleményeket előkészítő és indítványokat átvizsgáló bizottsági tagok, k) özvegy-árva gyámintézeti alpnéztárnok, l) köztörvényszéki és m) házassági törvényszéki bírák.

3. Időközben előjöheto tárgyak.

Az erdővidéki ref. esperesi hivatalról. Bardócson, 1889. ápril 27-én. Zajzon Mihály, ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó SZÁSZ FERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁJUS. 9.

19. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Bizalmas értekezletek.

Ez év március havában Budapesten tartott egyetemes konvent egy határozatára akarunk ez úttal visszatérni. A határozat keletkezésére a közoktatásügyi miniszterium azon újabb intézkedése szolgáltatott okot, mely szerint a felekezeti középiskolák meglátogatására kiküldött miniszteri megbizottak számára már korábban készített utasításokhoz pótléket adott és ebben elrendelte, hogy a miniszteri megbizottakkal tartandó bizalmas tanári értekezletekről jegyzőkönyvet kell felvenni és azt ezután a miniszteri megbizott is írja alá.

A hirlapok értesítése szerint, egyetemes konventünk. hosszabb és hevesebb vita után, a közjogi és tanügyi bizottság véleményes jelentése alapján, kimondotta, hogy „jegyzőkönyv felvételét nem ellenzi; de autonom jogkörének kellő biztosítása végett, saját felekezeti közegei számára. a miniszteri utasítással szemben, külön utasítást fog kiadni.”

Habár ezen konventi határozat keletkezése után, bevégzett tényekkel van is dolgunk, még sem tartjuk fölöslegesnek, rövid elmélkedő szemlét tartani az ügy felett és elszámolni a jegyzőkönyv felvételének gyakorlati kivihetőségével és kiváltképpen azzal, hogy lesz-e annak praktikus haszna, célszerűsége, ha a jegyzőkönyvet az a miniszteri megbizott is alá fogja írni, ki az értekezletnek, állásánál fogva, se elnöke, se jegyzője nem lehet. Mert, tulajdonképpen a jegyzőkönyv-felvételen és aláíráson sarkallik az egész újabb miniszteri rendelet; itt van a dolog bibéje és nekünk is éppen e tekintetben lehetnek, a mint-hogy vannak is alapos aggodalmaink.

Őszinteséggel bevalljuk, hogy bármekkora tisztelettel és bármily határtalan bizodalommal

viseltetünk is protestáns anyaszentegyházunk fő-tiszt. konventje iránt. mint a mely legfelsőbb, legtekintélyesebb és legbölcsebb egyházi és iskolai forum. még sem tarthatjuk szóban forgó ügyre vonatkozó és fennebb említett határozatát olyannak, mely a kérdés szerencsés, célszerű és tapintatos megoldásához elvezetné. Megmondjuk miért.

Am, az ellen, hogy a miniszteri megbizott észrevételeinek valamilyes nyoma maradjon fenn, még pedig írott alakban, egy igaz protestans sem emelhet szót, mert régi igazság az, hogy „verba volant, scripta manent“ és mert protestáns, kivált református tanintézeteknek, az egy szegénységen kívül, éppenséggel nincsen takargatni valójuk; a szegénység pedig talán csak nem szégyen.

És habár az 1883. évi 30. törvénycikknek egyik szakaszából se tudtuk kiolvasni azt, hogy a közokt. miniszterium, vagy közegei, kiket csupán felügyeleti és ellenőrzési, de rendelkezési jog nem illet meg, jogositva volnának egyházi és iskolai hatóságainknak bármiféle jegyzőkönyvek fölvétele iránt rendelkezni: mégis azt valljuk, hogy eléggé megnyirbált autonomiánknak ez a jegyzőkönyv-felvétel magába véve még nem volna éppen elvi jelentőségű kérdése és talán olyan nagyon sérelmesnek se mondható; sőt, hitelveinknél fogva, magunk is óhajtjuk és éppen azt akarjuk, hogy iskolai ügyeink nyilvánvalók legyenek.

Ennyiben tehát helyes, hogy ne bizalmasokdjunk a kormány ellenőrző közegeivel és jövőre ne legyünk kitéve még annak is, hogy a miniszteri megbizottak a fidelitás leple alatt hátunk mögött delatorkodhassanak, hanem adják be írásban és, ha úgy tetszik, mondják meg szemünkbe is, a mi szívöket nyomja.

Tehát azt, hogy jegyzőkönyveinkben, vagy levéltárainkban megőriztessenek a miniszteri biz-

tos észrevételei, nem ellenezzük; de azt, hogy ez értekezleten m o m e n t a n fölvevett jegyzőkönyv alakjában történjék, elvi álláspontunknál fogva, már csak azért is fölösleges tinta-pazarlásnak tartjuk, mert a miniszteri megbizott az általa észlelt hiányokról, vagy előhaladásról a közokt. kormány-nak amugy is koronkint hivatalos jelenté-t teszen, és így a miniszteriumnak mindég módjában áll, ezen jelentések nevezetesebb és kivált a tapasztalt hiányokra vonatkozó pontjait, az egyh. főhatóságok útján, az illető iskolákkal is közölni.

Egyébiránt, nekünk ugy tetszik, hogy a közoktatási kormány önmagával jött ellentétbe akkor, a midőn a miniszteri megbizottak számára kiadott régiebb útasításokban bizalmas jelzővel ellátott értekezletekről beszélt és ezt akkor kiválóan hangsúlyozta és mégis most a bizalmas jelző használatát mintegy megbánva, azt sürgeti, hogy ezen bizalmas értekezletről, melynek egyetlen tárgya a miniszteri megbizott észrevételeinek előterjesztése lehet, hivatalos jegyzőkönyvet készítsenek sőt még tovább megy, a midőn azt is követeli, hogy ezen jegyzőkönyvet a min. megbizott is okvetlen írja alá, ki pedig, mint megjegyeztük, az értekezletnek se nem elnöke, se nem jegyzője, de nem is konstituens tagja és se fölibe, se melléje, se pedig alája nem rendelt individuum, hanem egy rajta egészen kívül álló közeg.

A kormány ezen újabb intézkedése igazán fából készült vaskarika és így ment keresztül az a fennen hirdetett állami bizalmaskodás az Úr színe változásán!

Ám, óhajtjuk tehát, hogy a min. megbizott észleleteinek, egyéni meggyőződésének és lehető kifogásainak valahol írott nyoma maradjon; de e célból hiv. jegyzőkönyv felvételét nemcsak szükségtelennek és fölöslegesnek, hanem épen károsnak és bizonyos tekintetben fogalmilag is absurdumnak tartjuk, kivált olyan értelemben, és abban a szokatlan alakban, mint azt a közokt. kormány erőszakolja, hogy t. i. a min. megbizott is írja alá.

Nem is reflektálva arra, hogy a bizalmas értekezletekről, természetöknél fogva, hiv. jegyzőkönyvet felvenni, ha nem is képtelenség, de legalább szokatlan: csak azt akarjuk jelezni, hogy hivatalos alakú jegyzőkönyveket (melyek megkü-

lönböltetendők a naplószerű följegyzésektől) akkor szoktak készíteni, midőn több, egyenlően jogosult egyén a végből gyűl össze, hogy bizonyos mindnyájokra tartozó ügyeket saját hatáskörükben illetékesen elintézzenek, illetve, azok felől az értekezlet, vagy gyűlés konstituens tagjai tanácskozzanak és határozatot hozzanak.

Ugy, de a miniszteri megbizott, állásánál fogva, nem is lehet konstituens tagja ezen értekezletnek: mi értelme van tehát az ő aláírásának?

(Vége következik)

Tanári özvegyek és árvák gyámolítása.

(Vége.)

Vagy azt a divatból amugy is kiment humanus elvet kell feladni, mely szerint a részesedés aránya nem függ az illetőnek se életkorától, se a szolgálati évek számától, se végül, a mi pedig az efféle intézményeknél szintén nevezetes dolog, az illetőnek egészségi állapotától; hanem, e helyett legalább is az életkort és a szolgálati évek számát kell a részesedés mértékének megállapításánál alapul venni; vagy pedig, fentartva a részesedés egyenlő mértékének elvét, az olyan belépők-től, kik családosak, előrehaladott életkorúak és, habár egyházkerületünk körén kívül, de több év óta szolgálnak, azt kell belépésheti feltételül szabni, hogy legalább is életkoruk és szolgálati éveik számaránya és évi fizetések mennyisége szerint kiszámított belépési többlet járulékaikat, kamataikkal együtt, fizessék be.

Egyházkerületünkben eddig elő az egyes kollegiumoknál megüresedett tanári állomásokra vagy valamelyik másik iskola tanárát vitték át, vagy rendesen ifju, pályakezdő, nőtlen embereket választottak. Ez volt a szokás által szentesített szabály, mely alól, tudunk szerint, és a segély-alap fennállása óta, kivétel csupán egy pár esetben volt, a midőn a hatvanas években Maros-Vásárhelyen jogakadémiát szerveztek és ide néhai b. e. Petri A. mint középkorú és családos ember tanárrá választván, ő is belépett, a minthogy alapszabályaink szerint nemcsak jogosult, hanem köteles is volt, a társulatba belépni.

De, hogy egyházkerületünk körén kívül eső egyén jutott volna öreg korában és családos állapotban tanári állomáshoz, arra, legalább is a hatvanas évek óta, példát nem tudunk.

E pillanatban még nem ismerjük a kolozsvári tanáriszék megállapodását és alapszabály módosító javaslatát; de gymnasiumaink a közoktatási kormány által kinevezendett tanáruinak segély-egyesületünkhöz való viszonyát illetőleg, egyéni véleményünk az, hogy ezeket annyival kevésbé kötelezhetjük a belépésre, mert ők amugy is állami nyugdíjra jogosultak; sőt kötelezve is lesznek,

oda fizetni; és mert nekünk sem áll érdekünkben, hogy gyámintézetünk tagjainak számát növeljük.

Ha, azonban, mégis özvegyek és kiskorú árvák jövőjének még nagyobb mértékű biztosítása érdekében be akarnának lépni, ne zárjuk el előlük az utat, de legyenek kötelesek, a közös tanári értekezlet, mint gyámintézeti tulajdonos előtt, életkorukat, lehető korábbi alkalmaztatásukat, szolgálati éveiknek számát és fizetések mennyiségét évről-évre pontosan kimutatni és hiteles okmányokkal is igazolni. Ezeknek megtörténte után, csakis azon esetben léphessenek az egyenlő mértékben jogosult segélyezendő családok, illetve, tagok sorába, ha mindazon 3-, illetve 5% fizetési részleteket és ezen részletek kamatos-kamatát is lefizetik, mit fizetniük kellett volna azon esetben, ha pályájuk kezdetén a gyámintézetbe beléptek volna. Tehát, véleményünk szerint, a fennálló alapszabályok 20. §-át ilyen értelemben lehetne módosítani, illetve, pótolni.

Örömmel és némi megnyugvással vesszük tudomásul a közokt. miniszter urnak az orsz. közoktatásügyi bizottság f. évi ápril 8-iki ülésében tett azon nyilatkozatát, mely szerint „az autonóm felekezetek középiskolai tanárainak rég óhajtott nyugdíjintézete érdekében a tárgyalásokat megindította s a megejtett előzetes tanulmány alapján, reméli, hogy a nyugdíjintézet, ha az iskola-fentartók eddigi nyugdíj-alapjaikkal kellőleg hozzájárulnak (?) ép oly előnyösen lesz létesíthető, mint az állami tanároké.“ És ha valamikor csakugyan sikerülni fog a magyarországi reformátusok egyetemes tanári nyugdíjintézetét létesíteni, ahhoz bizonyára mi is készséggel fogunk hozzájárulni, annyal inkább, mert erdélyi ref. egyházkerületünknek ilyen intézete egyáltalában nincsen.

De ezt a célba vett tanári nyugdíjintézetet nem szabad összetévesztetni a tanári özvegyek és árvák gyámolítására alakult segély-egylettel, mert míg amaz főként a kiérdemült, elaggott, vagy tanításra képtelenné vált tanárokról kíván gondoskodni, addig ez csakis a tanári özvegyek és kiskorú árvák gyámolítását tűzte ki célul.

A miről mi itt beszéltünk, az nem tanári nyugdíj-alap, hanem olyan özvegy-árvai gyámintézet, melyet még csak nem is az erdélyi ref. egyházkerület, mint iskola-fentartó testület, hanem az erdélyi református kollegiumok tanárai önmegadóztatás által alapítottak és minden idegen, vagy kívülről jövő segély-forrás kizárásával, ők tartanak fenn, ma is.

Ebből önként foly a gyámintézet azon jogi természete is, mely szerint, vagyonának tulajdonosai maguk az egyesületi részvényes tagok és így az a felett való teljes és feltétlen rendelkezési jog is őket illeti.

Jogtalan eljárás volna tehát bárki részéről is, azt kívánni az erdélyi ref. tanároktól, hogy oly sok nélkülözéssel alapított özvegy-árvai gyámintézetünk vagyonának bármiféle nyugdíj-, vagy gyámintézet beolvasztásába be-

leegyezzenek; és nyíltan kimondjuk, hogy az magán-vagyon elkobzására irányuló olyan merénylet volna, mely ellen a leghatározottabban fognánk nemcsak tiltakozni, de a törvény és az igazság nevében és palladiuma alatt, erőlyesen és a végtelékig védekeznénk.

Egyébiránt, e tárgyban a tanári értekezlet, 1886-ban, igazgató-tanácsi fölhívásra, jegyzőkönyvének 8-ik vezérszáma alatt, többek közt, így nyilatkozott:

„Nyilván valljuk, hogy gyámintézetünket az erdélyi ref. tanárok alapították, tőkét saját befizetéseikből hozták össze, az a tanári testület tulajdonosa, mi felett a kollegiumok tanárainak közös értekezlete beleegyezése nélkül rendelkezni, senkinek joga nincs. Tanári értekezletünk a gyámintézetet az általános gyámintézet létrejötte esetén is fentartatni óhajtja feltétlenül, mert a messzi jövőbe nyúló kötelezettségei vannak, melyeket rajta kívülsenki sem fog teljesíthetni.

Minden körülmény azt bizonyítja, hogy most az ideje, gyámintézetünk ügyében komolyan, kellő óvatossággal, de minden irányban és minden utógondolat nélkül szabadon, igaz meggyőződésünk szerint, nyilatkoznunk. Most kell szót emelnünk, midőn az általános nyug- vagy gyámintézetnek még csak embriója van meg és a midőn a kormány még nem nevezte ki államsegélyben részesülő gymnasiumainkhoz a tanárokat s így a személyi tekintetek senkit sem veszélyeznek véleménye kimondásában.

Lehet, hogy kelletnél hosszabban foglalkoztunk a tanári özvegyek és árvák gyámolításának ügyével; de szolgáljon mentségül az, hogy ezáltal önmagunk iránt tartozó kötelességünket véltük teljesíteni. Mert nekünk, kik állásunknál, hivatali elfoglaltságunknál és korlátolt javadalmaztatásunknál fogva, földi javakat nem szerezhettünk és még a reménységtől is meg vagyunk fosztva, hogy családunkat kedvező anyagi viszonyok között hagyassuk hátra: önmagunk iránt való emberi szent kötelességünk, legalább arra törekedni, hogy azon megnyugtató tudattal léphessünk le az élet szinpadáról és hunyhassuk be szemeinket az örök álmorra, hogy családunk nem marad hajlék nélkül és kiskorú árváinknak is minden napra kijut a betevő falat.

Protestáns.

Az Ig.-Tanács a zilahiakhoz.

Igazgató-Tanácsunk zilahi kollegiumunk és zilahi egyházközségünk között a mustér-alap és rovatal terhére fektetett tanári javadalmak függőben tartott kérdésére nézve a kollegium fölterjesztését és a nevezett egyházközség valamint az összes előiratokat komoly és beható vizsgálat és tanácskozás alá vette.

E vizsgálat alapján meggyőződött Ig.-Tanácsunk, hogy zilahi egyházközségünk tanácsa 1852. jún. 1-én tartott ülésében 61 sz. a. kelt határozatával a kollegiumi második tanári székre nézve „a szükség előismerése és az

előterjesztés elfogadása mellett" kimondotta, hogy „Ekklesiánk azon természeti szoros viszonyból, vagy egybeköttetésből kifolyó szeretetnél fogva, melyet édes anya a maga emlején fölnevelt és táplált, sőt kiskorúságából lett kiemelkedése után is általa buzgón ápolt szülöttje iránt viseltetik, a második tanár fizetése pótlására, míg a br. Wesselényi családdal, a megszűnt két tanári fizetés dolga tisztába hozattatik, ideiglenesen följárja a felügyeleti kezelése alatt levő 9500 vfrtt, tanári tőkének 570 vfrtra menő évenkénti törvényes kamatját úgy, hogy azt a tiszt. Iskolai Elöljáróság az iskola jövedelméből a másik tanár fizetésével egyenlő mennyiségre, 820 frtra, pótolja és erről egyháztanácsunkat, a további szükséges lépés megtétele végett, értesíteni legyen szives. Egyszersmind, pedig, a mennyiben ezen egyházi tanácsnak kitűzött célja az, hogy az 1839. évtől kezdve gyűlt említett tőkét annyira növelje, miszerint annak kamatja még egy harmadik tanári fizetést is megbirhasson, atyafiságos részvétellel kéri föl a t. Iskolai Elöljáróságot a b. Wesselényi családdal dolognak a lehetőségig mentől hamarabb leendő kiegyenlítésére, hogy annak utána a most félbeszakadott tőkésítés újból folytathasson.“ A zilahi egyházközség e határozatát megerősítés végett a m. egyházi főtanácshoz 67—1852. július 11-én kelt egyháztanácsai fölirottában fölterjesztvén, az így betöltendő második tanári székre és paedagogarchává való kinevezésre „a méltóságos egyházi főtanács atyai gondoskodásába és bölcs belátásába teljes bizalmát helyezvén, a nélkül, hogy tanár választási és kinevezési jogát korlátozni kívánná, bátorkodott figyelmébe ajánlani,“ Kerekes Sándor, tanár-segédet az egyházi főtanács 266—1862. sz. leiratával, pedig, a kebli egyháztanács „üdvös intézkedését, valamint a fizetéséről gondoskodást, úgy az ideiglenesen tanárnak ajánlott Kerekes Sándor iránti nézetét, egész méltánnyal helyeslé és helybenhagyá“ s megrendel a kollegiumi előljárásnak, Kerekes Sándornak alkalmazását, megjegyezve, hogy a Wesselényi-alap rendes folyamatba indulásakor „az érdekelt Gyarmathy-féle és főkonsistoriális, együtt négyezer frotot tevő, alapítványok fölötti további intézkedést egyházi főtanácsunk magának föntartja,“ ugyanez ülése a br. Wesselényi család tagjait is fölszólítván az alapítvány folyamatba indítására. E fölszólításnak azonban eredménye nem lévén, a kollegium gondnoki gyűlése 1855. márc. 14-én tartott ülésének 6. sz. határozatával fölkérte az egyházközség tanácsát, hogy a mustbérből gyűlt 10,000 vfrtnyi tőkéjét „most, midőn a gymnasiumok szervezése iránti terv érvényesítése tekintetéből a tanítók szaporítása, a gondnoki gyűlés felügyelete alatti kebli iskolára nézve is életkérdéssé vált, egyik tanári fizetésnek, a b. Wesselényi-alapítványok folyamatba jövedele utánra is, állandó s maradandó alapjául mondja ki s határozza s erről e fő egyházi tanácsot azonnal értesitse.“

E kérésre az egyházközség 1855. márc. 18-án tartott egyházi gyűlése 26—1855. sz. a. „híven azon buzgósághoz, melylyel e kebli iskolát, mint Egyházunk gyer-

mekét mindig ápolá, s melynek jövendő sorsa s buzgósága szíven fekszik, egész készséggel kimondotta s elhatározta, hogy valamint a századoktól fogva egyházunk által s ezután is évenként adandó must az egyik, úgy a mustbérből egybegyűjtött 10,000 frt tőke is egy másik tanári fizetésnek, semmi más célra nem fordíthatólag, az iskolának bárminő kiterjedésében, állásában s körülményében, kipótoltatva ennek évi kamatja, a jelenleg ezen alapítványon levő tanár, Kerekes Sándor aa. évi fizetésével legalább 820, nyolcszázhusz váltóforintra az iskola pénztárából állandó s maradandó alapja legyen, azon jog fönhagyása mellett, hogy ezen egyházunk által tett két tanári alapítványra egyházunk gyűlése jelöljön a szükség esetében egyéneket s a m. egyházi főtanács erősítse meg azokat.“ Az egyházi gyűlés közölvén a kollegium gondnoki gyűlésével e határozatát, értesítette ugyanez átiratában „a m. egyházi főtanácshoz e tárgyban teendő fölirottát minél előbbi elküldéséről“ is. Az egyházközség e jelzett fölirottát a m. egyházi tanács 91—1855. sz. a. ápril 10-én igtattatott s már jelzett tartalmán kívül azt a kérést is magában foglalta, hogy „tanár Kerekes Sándor aat, ki ezen eddig ideiglenes alapra választatván, ideiglenesen erősített meg, most, midőn fizetése alapja állandósítva van, állandólag megerősíteni méltóztasson.“

A m. Egyházi főtanács általában a zilahi kollegium akkori állapota és sorsa, valamint az egyházközség jelzett örökítő határozata ügyében 224—1855. sz. a. intézkedett és pedig, a mustbér rovatából és a mustbér-alap 10,000 frtjából fedezendő két tanári katedrara nézve kimondta: „a mi az iskolai Elöljáróságnak f. é. május 30-ról kelt azon nyilatkozatát illeti, miszerint a zilahi dom. konsistorium ajánlata az iránt, hogy a tanári mustbérből tőkésített 10,000 váltó frt összegnek jövedelmét állandósított tanári fizetés alapjául kívánná rendelni, méltánnyal fogadta, úgy azt is, hogy azt az iskola egyéb jövedelméből 820 vfrtra kipótolni ígérte, méltánnyalja egyházi főtanácsunk s arra helybenhagyását megadja. Továbbá, az egyházi főtanács és iskolai előljárásgal kívánatára, ezen tanári fizetésre felajánlott Kerekes Sándor tanárt, ki 852-ki 266. sz. alatti egyházi főtanács intézménye szerint, ideiglenes tanárrá, valamint tanár Török Istvánt is szintén állandó tanárrá kinevezte egyházi tanácsunk, és őket ezennel a tanári állomásukban megerősíti; azonban, azon jog fönhagyását az egyházi kebli tanácsnak, hogy azon két tanári székre, melyre maga az egyház tett alapítványt, maga jelöljen ki egyéneket s az egyházi főtanács erősítse meg, szokatlanul és olyannak találja, mely az iskolai közoktatás fönnálló kormányzasi elvével és rendszerével egybe nem férhet, ugyanazért, e főtanácsunk arra megegyezését nem adhatja.“

Az egyházközség egyháztanácsa 1855. szept. 2-án tartott ülésében vette az egyházi főtanács e 224—1855. sz. leiratát tárgyalás alá s arra 53. sz. a. a következő határozatot hozta: „tanár aainak állandó kinevezése s megerősítése kedves tudásul vétetett. A leiratnak egyházunk

tanácsa által óhajtott jogfenhagyást illető részére határozatott, hogy ez még egy népesebb gyűlésben elővetvén, tárgyalasson s akkor ezen tárgyról tétessen egy felterjesztés méltóságos egyházi főtanácsához, hogy ezen egyházunk által alapított tanári székek betöltésekor, idevaló honfiakra legyen különös tekintet, ha közülök alkalmasak találtnak,“ hogy, azonban, e „népesebb gyűlés“ megtartatott-e s hogy a jelzett módosított óhaj a főhatóság előtt kifejeztetett-e, annak sem az egyházkerületi levéltárban nyoma nincs, sem megtörténtét az egyházközség jelzett, 1889. évi február havában, szám nélkül kelt fölratában nem állítja.

Mindezeknek alapján és értelmében, tekintetbe véve anyaszentegyházunk 1871. évig teljes jogerejében fönnállt és érvényben volt törvényes alkotmányát; tekintetbe véve a Supremum Consistorium kétségbevonhatatlan törvénytevő és legfőbb kormányzó jogos hatalmát; tekintetbe véve az alapítványtevés számtalan konkrét eset által igazolt ama módját, mely szerint az alantas testületek alapító határozata az egyházi főtanács helybehagyásával mindig jogerejüvé vált és tekintetbe véve a kollegiumi tanárválasztásoknak az 1880. évig fönnállt törvényes rendjét: Ig.-Tanácsunk kimondja, hogy zilahi egyházközségünk 1855. márc. 18-diki gyűlésében 26. sz. a. hozott alapító határozata, melylyel az évenként szedendő mustbér és a 10,000 vft mustbér-alap jövedelme két tanári szék állandó javadalmául rendeltetett, ma is teljes jogerejében fönnáll, e történeti és jogi tényt meg nem gyöngíthetvén az egyházközség többször idézett szám nélkül szükkölködő fölterjesztésünk ama kifogásai, hogy az alapítvány csak föltételesen és jogföntartással tétetett, miután az akkor illetékes főhatóság e kikötést és föntartást el nem fogadta, meg nem erősítette, sőt az akkor érvényben volt egyház-alkotmány értelmében meg sem erősíthette; hogy a br. Wesselényi-kathedrára nézve a kijelölés joga maig az alapító-családnál lenne. mert az 1879. évi egyházkerületi közgyűlés 29. sz. határozata ennek ellenkezőjét tanúsítja; hogy a rondes alapító-levél hiányában az ilyes főhatóságilag megerősített alapító határozatok jogérvényüket veszthetnék, s hogy a Hiry-tanár e című javadalmának az egyházközség által történt egyoldalu és jogtalan megszüntetése, magát az egyházközség által följánlott és az illetékes főhatóság által elfogadott és megerősített alapítványt jogilag megsemmisíthette volna.

A midőn, azonban, Ig.-Tanácsunk e jog és kötelesség e törvényes, rideg tényét, saját hatáskörében, igyen megállapítja, nem zárkozhatik el, másfelől, ama tények elől sem, melyek zilahi egyházközségünk több száz év alatt kipróbált valóban nemes és alig meghálálható áldozataiban állanak előtte, a melyekkel, mint az iskola és alapítója, folyton táplálója, hamvaiból föltámasztója és refundatora, nemcsak e kollegiumunk, hanem anyaszentegyházunk és a magyar művelődés iránt is elévülhetetlen érdemeket szerzett magának. És a midőn Ig.-Tanácsunk nagy lelki gyönyörűséggel és a kegyelem istene iránti mély hálával tekint vissza arra a lélekemelő és valódi

protestánsokhoz méltó áldozatra, a melylyel zilahi egyházközségünk a legnehezebb időkben és az ötvenes évek végveszedelemmel fenyegető csapásai elhárításával, sietett kollegiumunk fölsegélésére, ugyanazzal a bizakodással mutat rá a megfordított helyzetre, melyben most az egyházközség és a kollegium állanak, midőn amaz szent vallásunk iránti buzgalmában és az isten dicsőségére emelendő hajlék érdekében, roskadásig nehéz terhet kényszeren magára vállalni; emez, pedig, a kedvezőbbre fordult idők és a mindig híven szolgált magyar állam segélyével, az alig remélt ígéret földének már-már határpontján áll.

Legfőbb kormányzó hatósági jogát és kötelességét teljesíti, tehát, Ig.-Tanácsunk, a midőn a jog rideg megállapítása mellett, a méltányosság, háládatosság és a keresztyéni szeretet igéit is hangoztatja. Zilahi egyházközségünk és kollegiumunk nemcsak és multjuk és sokszoros viszontangásaik, hanem egész fejlődésük s jövőjük által is egymásba vannak fonódva, egymásra vannak utalva, s valamint egy virágzó és hivatása magaslatán álló egyházközség csak emelheti a kebelében sarjadt és nagyra nőtt tanintézet felekezeti erejét és hatását. viszont a kollegium szellemi légköre, pezsgő ifjúsága és intelligens tanári kara fényt és meleget terjeszt az egyházközségre is.

Egyházi főhatóságunk egykint atyai gondoskodással és szeretettel viseltetik anyaszentegyházunk minden alkotó és így e két jóra, nemesre hivatott intézménye iránt is. De mind a kollegiumot, mind az egyházközséget önálló, a protestans autonomiának kellő értelmezésére érett és edes egy testvér testületnek is tekintvén, mielőtt törvényadta döntő hatalmával élni kívánna, atyafiságos indulattal hívja föl az egyházközséget és kollegiumot, vegyék mindkettőn komoly és méltó fontolóra mind a jogot, mind a méltányosságot; a kollegium azt a hálát és azt a tekintetet, a melylyel az egyházközség iránt a multakért és a jelen körülményeknél fogva tartozik, valamint azt a szerencsés helyzetét, hogy a tervbe vett államsegély összegét a kollegium fölszámított évi jövedelme több, mint kétezer forinttal mulja felül s hogy közelebb is nyert újabb adományt; az egyházközség, pedig, adott szavát és azt a hozzájárulását, melylyel képviselői útján a kollegium államsegélye iránt megállapított szerződési pontozatok sorában szereplő tanári mustbér-jövedelem számitásba vételével, a kollegium jóhiszemű reménykedését újabban is megerősítette. Ez újabb megfontolás eredménye lehetne, talán, mindkét testületnek a közös engedékenység útján egy középponton való örvendetes találkozás, vagy a jog érvényesítésének és a kötelesség teljesítésének bizonyos időre való fölfüggesztése, avagy a testvérek között mindig szerencsétlen vitának más kiegyenlítési módja, a két testület bölcsességének és keresztyéni szeretetének mértéke szerint.

Ez újabb tanácskozás és megfontolás alapján hozandó határozat, aztán, mielőbb Igazgató-Tanácsunk elé lesz végeldöntés végett terjesztendő, stb.

T Á R C A.

Adalékok a magyar protestáns egyház
és irodalom történetéhez.

(Vége

VIII.

A balásfalvi ref. egyház folyamodása Bornemisza Anna fejedelemasszonyhoz, az egyházmegyei gyűlés által botránnyos életéért ítéletesen elbocsátott előbbeni s az annak helyébe rendelt új papja ügyében. Kelt Balászfalván, 1668. február 19-én.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Nagyságodnak, mint kegyelmes Asszonyunknak; Isten Nagyságotat üdvösséges hoszsú élettel, hogy megáldja, szívesen kívánjuk.

Kegyelmes asszonyunk, alázatossággal értjük az Nagyságod méltóságos parancsolatjából reánk való nehézségét, hogy az itt való papot közönségesen ecclesiástól meg nem marasztottuk mert udvarbíró uram előnkben terjesztette az Nagyságod kegyelmes parancsolatját. Kérjük azért alázatosan Nagyságotat, méltóztassék kegyelmesen ez dolgot mű tőlünk is megérteni, mert ne talán méltatlanul vádoltattunk. Kegyelmes Asszonyunk, az dolog rövideden így volt, maga ő kegyelme kérdezte az ecclesiát, ha marasztja e tovább, avagy nem; az ecclesia választ tött, megelégedtünk az ő kegyelme szolgálatjával; arra ő kegyelme azt kívánta, hogy mivel mostan az papságnak gyűlése lészon, oda menjünk, s okát adjuk, miért nem szeretjük ő kegyelmét. Azért minthogy maga kívánta ő kegyelme, nekünk is bizonyos választott emlírtünköt kellett küldentünk az gyűlésre, kik ott is kérték ő kegyelmét, ne mondassa meg a szent szék előtt, mert ne talán jobb elhallgatni, mivel sokak az ő kegyelme fogyatkozási: de mivel ő kegyelme nem engedte különben az ő kegyelme kívánsága után az sz.-szék is intett, hogy mondjuk meg: azért meg kellett mondanunk az ő kegyelme rendeletlen maga viselését; melyet hallván az szent-szék, törvény szerint meg is ítélte, hogy nem méltatlan unatkoztunk meg ő kegyelmétől, sőt ha valami irgalmasság nem járult volna ő kegyelméhez, nemcsak helyváltoztatás, hanem súlyosabb ítélet is esett volna rajta. Így meggyőződöttén ő kegyelme sok helytelen dolgairól, maga is a szent-szék előtt felhagyott az itt való papságon. Ez a dolog azért Kegyelmes Asszonyunk nem valami bizontalan vád lévén, mint az ő kegyelméé, hanem törvényben megíteltetett dolog, Nagyságodnak az sz. szék deliberatúráját is elküldöttük, hogy ha mű szavunknak nem hinne Nagyságod, maga valóságosan megláthassa, hogy a sz. szék is igaznak találta ügyünköt, és hogy nem más valaki, hanem tulajdon maga illetlen viselése megidegenedésünknek oka; nem csak mű idegenedtünk meg ő kegyelmétől, hanem több ecclesiák is mert ugyan akkor, az papság változásának idején, az Sz.-Partialis rendelte volna ő kegyelmét, az hova papot kértének, de suhuvá nem vették, mivel elment botránkozató életének hire; ide pediglen ő kegyelmek rendelték és commendálták az maros-szentkirályi papot, Kapusi István urat, ki Urunk ő Nagysága ismeretében vagyon, mivel az törökség benlétében egy ideig szolgált ő Nagysága mellett Az

ecclesia is az Sz.-Partialis rendeletét böcsületes commendatióját nem vetette meg, hanem ugyan ő kegyelmek előtt hitta Kapusi urat; elébbeni praedikátorunk is megtanácsolta választott embereinknek, adjanak hivatalt ő kegyelmének, mert ő kegyelme is megegyezett benne; így azért mindkét részről kezet adtunk egymásnak. ily formán, hogy Nagyságodnak is megírjuk, hogy nem máshoz valakihez, hanem ő kegyelméhez ragaszkodunk. Könyörgünk azért az Istenért is alázatosan Nagyságodnak, ne tekintse az ő kegyelme hát megé való heltelen vádoskodását, hanem az sz. szék igazságos törvényét, és hogy az ecclesiának is eddig volt az praedikátor tartásban oly szabadsága, hogy az kivel meg nem nyughatott lelkünk, elbocsáthattuk. Mert ha erővel ül az ecclesia nyakára, nem lelki épület, hanem sok lelkeknek botránkozása következik belőle, mint eddig is lelkünk fájdalmára megvolt: mert az, mit szóval tanít ő kegyelme, életével megmocsolja; melyeket mű Nagyságod előtt fel nem fedezünk, sőt az sz.-széken is hogy maga ő kegyelme erőltetéséből meg kellett mondanunk, nehezen cselekedtünk. Isten is megáldja Nagyságotat érette, ha ez iránt is kegyelmesen tekint könyörgésünkre.

Datum ex Balasfalva, die 19. febr. 1668.

Nagyságodnak alázatosan szolgálunk
Balásfalvi szegény ecclesiának
tagjai kicsinytől fogván nagyiglan.

Kivül: Az Erdélyi Méltóságos Fejedelem Asszonynak, ő Nagyságának, nekünk Kegyelmes Asszonyunknak adassék.

Eredetije az Erd. Múzeum kéziratárában (e. h. XIV köt.)

IX.

Biharvármegyei Udvari helység folyamodása Apafi Mihály erd. fejedelemhez Bársony György váradi püspök erőszakoskodása ellen. Kelt Udvariban 1669. jan. 24-én (a fejedelem 1669. febr. 25-én kelt válaszával).

Illustrissime ac Celsissime Princeps, D. Domine nobis clementissime. Hogy az Ur Isten Nagyságotat Isten dicsőségére és a szegény háza oltalmára sokáig éltesse, szivből kívánjuk.

Hallván Kegyelmes urunk, hogy Nagyságod országgyűlését hirdetett, melyben az sok bántódásokat akarná megorvosoltatni, mi is Biharvármegyében Udvari nevű faluban lakó hívei Nagyságodnak alázatosan confugiáltunk Nagyságodhoz. Béldi Pál Uram jobbagyi lévén, a fölső nyárban minemű hallatlan kárt tött nekünk Bársony György ő Nagysága, a váradi püspök, megizentük Béldi uramnak, kire semmi válaszuk nem jött; azonban, azt mondja a püspök: ha igaz uratok volna Béldi, irt volna nekem fölletek. Csak marhát is, Kegyelmes urunk, hatszázat és negyvent hajtattott el mezőnkről, a bárándin kívül. Fölmenvén hozzá, kezünk irását vötte, hogy más urat nem uralunk, és ha Szent-György napra föl nem megyünk hozzá, fölkötöttet bennünköt. Mit kellesék cselekednünk, nem tudjuk. Béldi Uram azonban az adót kéri rajtunk. Azon félünk Kegyelmes urunk, hogy nekünk csak el kell pusztulnunk. Nagyságotat Istenére kérjük,

orvosolja meg a mi siralmas dolgunkat, kiért az Ur Isten megáldja Nagyságodat. E mi alázatos instantiánkra méltóztatásék Nagyságod ez emberünk által bennünköt hátorítani, mihoz kellessék magunkat szabnunk. Ex Udvari, An. 1669. die 24. Januarii.

Nagyságodnak alázatos hivei,
Udvari falunak lakosi
a Sár réti mellett Biharban
Kegyes választ várunk.

Alatta más kézzel: Eddig való károkról az menyire lehetett, contentatiójok legyen, arról töttünk rendelést, ennekutánna is gondot viseltünk reájok, meg sem engedjük soha, hogy Bársouy püspök uram birhassa. mivel semmi köz nincs hozzá.

Ex consilio 25 febr. A. 1669.

Eredetije az Erd. Muzeum kéziratárában (e. h. XVI. köt.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Igazgató-Tanácsunk egy helyi kérdést illető leiratát közöljük mai számunkban, kivételesen. Az ügyet magát eléggé megmagyarázza a leirat, s hogy e helyen is szót teszünk felőle, azért történik, mert a mi közönségünket akarjuk a kérdés leendő megoldásának ellenőrévé tenni. Jó, ha az ily fontos és elvi természetű kérdésekben érzik a szereplők, hogy a világosság a levéltárak setéjébe is útát talál. Különben is, ebben az esetben, egy pár talbuzgó, odahaza a sajtó hasájjain elég tapintatlansággal, az egyéni vit, terére vitte át a kérdést; célszerű, tehát, ha a „hivatalos“ közlőny abba a helyzetbe juttatja a közönséget, hogy a valóság szerint alkotasson magának ítéletet. Annak idején, majd közöljük a végeredményt is.

= A br. Baldácsy-alapítvány igazgatósága folyó hó 12-én közgyűlést tart, melyre az egyházkerületek meghatalmazottjai meghívtak.

= Halálozás. Olaszteleki pap, Benedek József, folyó hó 3-án, életének 52-ik évében, meghalt. Nagy számú rokonság és öt kiskoru árva gyászolja a veszteséget. A kiszenderedett porokon viraszszon a békesség anygala; a megkeseredett sziveknek adjou enyhítélet. vigasztalást, megnyugvást sorsunknak intézője, a jó isten.

= Tett, a mely nem szorul dicséretre. Bár a nemes tettek önmaguk dicsérik magukat, kedves köteleességet vélek teljesíteni, midőn egyházam nevében nyilvánosan is köszönetet mondok Basa Gergely urnak (róm. kath.), ki sz. kocsárdi egyházközségünknek egy igen szép kivitelű, himzett, 30 frt értékű szószéktakarót volt szives ajándékozni. Adjon isten sok hozzá hasonló, nemes keblű s a felekezetiesség szűkkeblű korlátain felülemelkedni tudó férfit magyar hazánknak! Sz.-Kocsárd. 1889. május 1-én. Pap István, ev. ref. lelkész.

= A tiszáninneri egyházkerület megtartván őszi közgyűlését, Kún Bertalan püspök aa. megnyitó-beszé-

dében, igen szépen és felemelő módon és formában emlékezett meg az 1790-91-iki országgyűlésről, mely örökre emlékezetes marad úgy a nemzetre, mint a protestánsokra nézve, és a melynek százéves emlékét megülni, méltó volna; és megemlékezett Károli Gáspárról, ki háromszáz évvel ezelőtt ajándékozta meg a magyar protestánsokat a biblia fordításával; és a kinek sirját emlékkővel megjelölni és nevére alapítványt teremteni, éppen ez egyházkerületünknek jutott szerencsés részébe. Igen, az ő büszkesége lehet és lesz is az eszme, és a kivitel körül való fáradozás de a kötelesség mindnyájunké. Magunk is megindítjuk mielőbb az akciót e tekintetben. és biztat a remény, hogy a kegyeletes áldozathozatalban senki le nem győz és méltók leszünk őseinkhez!

= Csiky Lajos, debreceni theol. tanár, előfizetési felhívást bocsátott ki Dávidházy János, esperes ily című művére: „A lelkipásztor teendői a presbyteriumban, és az egyházi vagyoni ügyéhez tartozó nyomtatványok kezelése körül“ című művére, mely jun. 15-én fog megjelenni, és 40 kr. előfizetési ár beküldése mellett, bérmentesen fog megküldetni. A kiválóan gyakorlati téren mozgó munkácskát nem tudjuk elég melegen ajánlani paptársaink figyelmébe és pártolásába. A munka címe mindent megmagyaráz és mindannyian tudjuk, hogy a theoretikus tanulmányok mellett, egy-egy csekélységben mily sokszor állunk tanácstalanul, a közügyek nagy hátrányára. Szerezzék meg e könyvecskét. holott egy esperes a törvények, rendeletek szellemében, gyakorlati téren adja elő tapasztalatainak eredményét.

= A debreceni ref. egyházban még ez esztendő folyamán felállítják a hatodik lelkesi állomást. Szívünkbeli örvendünk és hitrokonainknak a távolból küldjük őszinte, meleg szerencse-kívánatainkat. Az ők virágzása a mi dicsőségünk is; az ők előhaladása a mi erőnknek is forrása ebben a nagyon szabadelvű világban. holott a farkasok szétjárnak, keresvén, kit elnyeljenek.

= Csodálatos idöket élünk! Mintha a mult századok kelnének ki sirjokból. Egyfelől a francia köztársaság ünnepli az 1789-ki nagy napok emlékét és ezzel foradalom jogát és eredményeit dicsőíti az emberi jogok győzedelmét. Tülfelől, Ausztriában, Spanyolországban és Portugalban a katolikusok tartanak országos kongresszusokat, és határozatokat hoznak, hogy a pápai világi hatalmat vissza kell állítani; hogy katolikus sajtót kell alapítani; a nevelés tételességégen felekezetiessé; sőt már a katékismusban tanítani kell, hogy a rossz irányu (értsd protestáns) sajtót pártolni: bűn; hogy egy pápai természettudományi intézet létesíttessék, (melyben, valószínűleg, azt fogják tanítani, hogy a föld áll); legtovább ment a portugalli, mely rezolúciót fogadott el, hogy az ottani protestáns templomok bezárását fogják kérelmezni. Hát, ezek mind igen szép dolgok a tizenkilencedik század végén; csak az a szerencse, hogy májusban a fű-növését nem lehet megakadályozni azzal, ha a földet pörölyökkel döngetik; nincs annyi fekete posztó a világon, hogy a uapot eltakarhassák délben; nincs olyan éjszaka, mely sötétté tehetné az emberi szellem fölviradását, a szabadság hajnal-hasadását!

= A mult számunkban megkezdett „Nyilvános számadás és köszönet“ térszúke miatt jövő számunkra marad.

HIVATALOS RÉSZ.

924—1889.

KÖRÖZVÉNY.

A m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága értesíté hatóságunkat, hogy mint a közszolgálat érdekében nélkülözhetetlenek, egyházkerületünkbeli a következő egyének mentettek fel a népfelkelési kötelezettség alól: Gönci Lajos, székely-udvarhelyi koll. igazgató. Váró

Ferenc, nagy-enyedi főgymnáziumi igazgató. Berényi János, zilahi gymn. igazgató. Somogyi Jenő, zilahi főgymnáziumi tanár. Bathó János, kézdi-albisi tanító. Teleki József, pókai lelkész. Török Lőrinc, tusoni tanító. Antal Albert, bölöni tanító. Gáspár István, köpecsi tanító. Dobai László, görcsöni tanító. Csathó

Géza, szilágy-bagosi tanító. Demeter Gyula, nyárszói lelkész Kis Péter, patai lelkész Biró József, abafái tanító.

A fölmentés mindaddig érvényben marad, a míg az illetőnek nélkülözhetetlensége azon intézetnél fennáll, mely a fölmentést indítványozta.

Mihelyt a fölmentési indok megszűnik, a népfelkelési szolgálatra való kötelezettség azonnal teljes érvénybe lép; mely esetben a fölmentettnek közvetlen fölöttes hatósága köteles leendő, azt Igazgató-Tanácsunkhoz menten bejelenteni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1889. ápril 23-án.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes

689—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett oroszfi egyházközség kántortanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Évi javadalma gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, 175 frt. 77 kr. Ez állomásra csak oklevéles egyének pályázhatnak.

Pályázati határnap június 10 Folyamodványok tiszt. Henter Pál, esperes-helyettes a fiához küldendő, M.-Járába (u. p. Sáromberke.)

Kolozsvártt, 1889. máj. 6.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

687 1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgényi egyházmegyébe kebelezett dédrád-széplaki egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel és kerttel ellátott lakás és 650 frt. 80 kr. A megválasztandó lelkész az egyházmegyei özvegy-árva gyámintézet kötelezett tagja, s mint ilyen évi fizetésének 20 %-át köteles annak javára befizetni. A jelen félévi javadalom szintén a nevezett pénztárt illetvén, javadalmazása f. évi okt. 1-én veszi kezdetét.

Pályázati határnap május 31 Folyamodványok tiszt. Henter Pál esperes-helyettes a fiához küldendő, M.-Járába, (u. p. Sáromberke.)

Kolozsvártt, 1889. máj. 6.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

693 1889.

PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben a kézdii egyházmegyébe kebelezett mártonfalvi III. oszt. papi állomásra új pályázat nyitattik.

Javadalma: veteményes kerttel, gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, 542 frt. 5 kr. egyházhatósági régebbi becslés szerint.

Pályázati határnap, május hó 31-ike. Folyamodványok nt. Zoltáni Elek, esperes a fiához küldendő, Lécfalvára, (u. p. Maksa.)

Kolozsvártt, máj. 6. 1889.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

PÁLYÁZAT.

A szászvárosi ev. ref. Kún-tanoda, főgymnasiumnál, a a rendkívüli rajztanári állomás, 800 frt. fizetéssel, betöltendő. Ha az államsegély rendszeresítettik, mire rövid időn kilátás van, ez állomás rendes tanári állomássá alakítottatik át, 1000 frt. évi fizetéssel.

Kik ez állomást elnyerni óhajtják, felszerelt folyamodásukat, a főgymnasium igazgatóságához, folyó év június 20-ig

annyival inkább nyujtsák be, mert később érkező folyamodások tekintetbe nem vétetnek.

Tornából is képesített folyamodóknak előnyük lesz, a tornatanításért külön megfelelő díj adatik. Szászváros 1889. május 3-án. Dósa Dénes, ig. tanár.

390 1889.

KÖRLEVÉL.

A küllői ev. ref. egyházmegye folyó hó 23-án d. e. 8 órán kezdve, D.-Szentmártonban házassági törvényszéket fog tartani. És ugyanaz nap d. u. 2 órán kezdve, Papi Értekezletet, melyekre minden érdekeltet van szerencsém szeretettel meghívni.

A házassági törvényszék idejét a lelkész urak tegyék a szokott módon közhirrre. Az ügyvéd urak pedig pereikkel legyenek készen. V.-Gálfalva, 1889. május 1-én. Kovács Elek, ref. esperes

531—1889.

MEGHÍVÓ.

A sepsii ev. ref. mltsgs. tktes gondnok, tiszt. lelkész t. c. képviselő urakat, hivatalos illemmel fölkérem, az Úzomban május 23-án d. e. 9 órakor, az iskolai nagyteremben kezdődőleg tartandó tavaszi rendes egyházmegyei közgyűlésen leendő megjelenésre

E gyűlés alkalmával fog megtartatni egyházkerületünk néhai főgondnoka, báró Kemény Gábor ő nagyméltóságának gyászistentisztelete. Figyelmeztetem a tiszt. lelkész urakat az Ig.-Tanács intézkedésének teljesítésére, hogy irt. napon d. e. 10-11 óra között, templomi előleges kihirdetés után, a harangok minden egyházainkban meghuzassanak, Egerpatakon, ápril 30-án, 1889. Csizsér Gábor, ev. ref. esperes.

413—1889.

MEGHÍVÓ

Folyó év május hó 21-én d. e. 9 órakor kezdődőleg egyházmegyei rendes közgyűlést hívok össze szamosujvári egyházunkba

A gyűlés megnyitását előzőleg b. e. br. Kemény Gábor felett emlékbeszédet tart: Kiss Sándor, rettegi lelkész aa.

E gyűlés tárgyai: 1. Elnöki jelentés. 2. Egyházmegyei tanács évi ügykezeléséről szóló jelentés. 3. Két tanácsbíró, két közalap-bizottsági tag és a közalap-illeték kezelőjének megválasztása. 4. Vélemény a segédlelkészi intézményről. 5. Revíziója az egyes egyházközségektől a visitáció költségére adandó összegeknek. 6. Tanügyi előadó jelentése. 7. Indítványok, panaszok, kérelmek, folyamodások képezendik.

Közgyűlés után, 21-én d. u., esetleg 22-én, házassági törvényszéki ülés és gyámintézeti részvényesek közgyűlése lesz.

A „Papi Értekezlet” a közgyűlést megelőző nap, május hó 20-án, d. u. 4 órakor lesz megtartandó.

Midőn jelzett gyűlésekre a t. tag urakat tisztelettel meghívom. ezuttal paptársaimat felhívom, hogy a házassult párok után járó díjakat ne feledjék hozzám beiktatni Szék, 1889 május 3-ik napján. Somkerek Miklós, esperes.

536—5889.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Sepsi-Besenyői Antal Mária, mint felperes, férjét, angyalosi Bódi Józsefet, mint alperest, ki ötét hűtelenül elhagyta, s 5 év óta magáról semmi életjelt nem adott: hirdetményesen idézteti, májól számítva 6 hónap alatt. a sepsii ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtt leendő megjelenésre, azon nyilatkozattal, hogy ha meg nem jelenik is alperes, felperes az irt. idő leteltével ellene válóperét megkezdeni és lefolytatni fogja. Kelt Egerpatakon, 1889 május 3-án Csizsér Gábor, sepsii ref. e. m. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁJUS. 16

20. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarországi 9 sz.

Bizalmas értekezletek.

(Vége.)

Ezzel szemben, mindenik tanár egyenlően jogosult tagja levén az értekezletnek, nemcsak jogával él, hanem kötelességét fogja teljesíteni akkor, midőn a miniszteri megbizott tárgyalás alá kerülő észrevételeit bonckés alá veszi, elbirálja és azok felett véleményt nyilvánít szabadon, függetlenül. Önérzetes férfiak között ez másképpen nem törtenhetik, mert habár sok tekintetben kénytelenek vagyunk is, az állami onnipotencia előtt meghajolni; de már az államfelügyelő- és ellenőrző közegeinek csálhatatlansága ellen határozottan protestálunk; mert ők is csak gyarló emberek, kik paédagogiai elveiket, didaktikai nézeteiket tekintélyük egész súlyával ajánlhatják ugyan, de ránk nem erőszakolhatják soha.

Avagy, ki fog olyan gyáva lenni, hogy meggyőződését, mely esetleg a miniszteri megbizottal homlokegyenest ellenkezni fog, ki ne mondja? És kinek fog férfias önérzete odáig súlyedni, hogy mint egy mameluk szóltanul, földig való térd- és főhajtással fogadja a miniszteri megbizottnak még megokolatlan okoskodását és tévútra vezethető útásításait is?

Pedig a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a miniszteri megbizottak, kik ez időszerint többnyire a tankerületi főigazgatókból telnek ki, elkényesedtek és hozzá szoktak ahoz, hogy ellenvéleményt meg ne tőrjenek; hanem, a „sic volo. sic jubeo“ elvét követve, javaslatokat, véleményeiket a tanárok ne bántsá-virágoknak tekintsék és olyan készpénz gyanánt fogadják, melyet valódi értékére redukálni, nem szabad, hanem feltétlenül és teljes értékben el kell fogadni.

Meggyőződésünk szerint, a miniszteri megbizott észrevételeinek, nézeteinek, lehető kifogásainak és indítványainak hivatalos tárgya-

lása, valamint a hiv. jegyzőkönyv-felvétel és kiváltképpen azon útásítás, illetve rendelet, hogy azt a miniszteri megbizott is aláírja, mely körülményre a főt. konvent érdemileg nem is reflektált: éppen ellenkező eredményre fog vezetni, mint a mit elérni óhajtottunk.

Békét akartunk, és önkénytelenül hadat üzentünk; mintha mondanók: „si vis pacem, para bellum!“ Mert mi fog történni azon az értekezleten?

A miniszteri megbizott, mint eddig tette, úgy valószínűleg ezután is, jegyzetei nyomán, élőszóval fogja elmondani az ő, olykor egész a pedanságig menő kifogásait és talán a személyeskedéstől sem ment kicsinyes megjegyzéseit, indítványait, előterjesztéseit. Ezeknek megtörténte után, az értekezlet azokat, a dolog természete szerint, tanácskozás tárgyává fogja tenni. Ebbe a miniszteri megbizott vagy belenyugszik, vagy nem.

Ha beleegyezik, akkor védekeznie is kell, a lehető ellenvéleményekkel szemben. És már ez által, akarva, nem akarva, ki fog fejlődni az éppen elkerülni szándékolt vita és kollízió. A diszkuszzió pedig valószínűleg nem egyszer fog a miniszteri megbizott vereségével végződni; mert az értekezlet a konstituens tagok többségének véleménye szerint fogja rendes úton meghozni és kimondani határozatát.

De ekkor meg a miniszteri megbizott fog a sarkára állani és vagy óvást fog bejelenteni, vagy egyszerűen meg fogja tagadni a jegyzőkönyv aláírását és ezzel így is, úgy is készen lesz a harc és a háború.

Ha pedig a miniszteri megbizott megtilthatja azt, hogy észrevételeit diszkuszzió, tanácskozás tárgyává tegyék: akkor ne beszéljünk többé alkotmányos gyűlésezésről és autonomiánk jogköreinek megvédéséről; hanem adjuk be derekunkat és mondjuk azt, hogy a miniszteri megbizott ki-

vánságára összehívott értekezletnek nincs más célja, mint hogy kiadja nekünk, az ő legalázatosabb szolgálainak, a parancsolatot, mely előtt meg kell hajolnunk, dacára annak, hogy az orsz. törvény értelmében a miniszteri megbizottaknak nincsen rendelkezési joguk.

Ugy, de ha a miniszt. megbizottaknak nincs rendelkezési, az értekezlet konstituens tagjainak pedig nem lesz tanácskozási, szabad szólási és határozat-hozatali joguk: hát, akkor ugyan mi célja lehet annak a minden igaz ok nélkül annyira erőszakolt jegyzőkönyv-fölvételnek? És milyen leend annak alakja?

Mit fog az értekezlet jegyzője a miniszteri megbizott élőszóbeli és csak egyszer hallott előterjesztéséből lejegyezni és ez a sebtében összetákolt és momentán hitelesítendő jegyzőkönyv vajjon hiven fogja-e feltüntetni mindazt, a mit a miniszteri megbizott kifejezni akart?

Ezek mind olyan kérdések, melyekre a biztos felelettel, legjobb akarat mellett is, adósok kell hogy maradjunk.

Lehet, hogy rövid szemlének folytán nem tudtuk gondolatainkat elég világosan kifejezni; de reméljük, hogy a dologhoz értők így is fölismérik és méltányolni fogják kifejtett aggodalmainkat.

A mi nézetünk szerint, csupán arról kellene gondoskodni, hogy a min. megbizott észrevételeit, javaslatait és kiváltképpen kifogásait az illető iskola előljárósága szabatosan formulázott, írott alakban megkaphassa, tanácskozás tárgyává tehesse és levéltárában megőrizhesse.

Igy és csakis így lenne a kollízió kikerülve és csakis ezen eljárásba nyugodhatnék bele úgy a közokt. kormány, mint a hitfelekezeti hatóság is. Am, de mit tett az egyet. konvent?

Kimondotta, hogy a „jegyzőkönyv felvételét nem ellenzi, de közegei számára, a miniszteri utasítással szemben, külön utasítást fog kiadni.“

Mi azt hisszük, hogy ezen határozata által követ dobott a sima viz tükreire

Mert azok a kilátásba helyezett utasítások vagy ugyanazt fogják tartalmazni, a mit a min. megbizottakéi és így legalább is fölöslegesek; vagy attól eltérők lesznek, a mint ezt a határozatból következtetni lehet és akkor ezen utasi-

tásokat a miniszterium kihívásnak, hadüzenetnek tekintheti és kénytelen lesz, közegeit az oda dobott kesztyű felvételére utasítani.

Ehez képest, a miniszt. megbizott, természetesen, tudni sem fog és hallani sem akar a mi utasításainkról: mi pedig viszont az övéit nem fogjuk respektálni.

A kérdést sokkal simábban és talán legcélravezetőbben úgy lehetett volna megoldani, ha a főt konvent határozatilag kimondotta volna, hogy igenis óhajtja, sőt akarja és megkívánja azt, hogy a min. megbizott saját észleleteiről és a lehető hiányokról írásban foglalt jelentést, nyilatkozatot, vagy előterjesztést tegyen és gondoskodni fog arról, hogy az az illető iskolai hatóságnak rendes és hivatalos úton elküldetvén, azt ott tájékoztató tudomásul vegyék, tanácskozás tárgyává tegyék és levéltárilag megőrizzék.

Ez a a mi egyéni meggyőződésünk. Egyéb-iránt, kíváncsian várjuk a főt. konvent által kiadandó utasításokat. Vajha, azok eloszlatatnák aggodalmainkat!

Protestáns.

A keleti egyház geniusza.

A szorgalmas, minden percet felhasználó nyugat gyermekei saját egyházi életükkel, saját vallásos mozgalmakkal annyira el vannak foglalva, hogy nagyon kevés tudomást vesznek amaz óriási egyháztestről, mely ezen általános nevet viseli: Keleti egyház. Pedig tény az, hogy a régi római világnak két nagy része, a keleti és nyugati, a keresztyénség első kezdetétől fogva, a keresztyén tanrendszer és keresztyén élet két egymástól határozottan különböző típusává fejlődött, és hogy e típusok ma is megvannak. Mi oly nagy ellenszenvvel viseltetünk a római katolikus egyház ceremonialis ritusa és hitcikkei iránt, hogy egészen ignoráljuk ama másik roppant kiterjedésű egyház létezését, mely sem nem protestáns, sem nem pápista, de követeli, hogy kath. legyen és az orthodox nevet vindikálja magának.

A keleti egyházat, mint egyházat, sem egészében, sem részeiben és történetének egyetlen szakában sem szabad felednünk, vagy értékén alul becsülnünk. A múltban volt egy néhány fényes százada, melyekre bármikor rá lehet mutatni és a politikai praedestináció, mely amaz egyház kötelékében levő egy némely nemzet előtt áll, nagy jövőt ígér neki, ha ugyan képes lesz abból a lethargikus állapotból, melyben évszázadok óta szenved, felgyógyulva, új erővel munkához kezdeni. Nagyságban, bár alul áll a keresztyén egyház róm. kath. és protestáns ágazatain, de azért mégis nagy kiterjedésű. Hívei

számát különféleképpen becsülik ugyan mai napság, de biztosan lehet azt 80—85 millióra tenni. Ez a keresztyén egyház legvénebb ága. Igaz ugyan, hogy a keleti egyház már régóta gyermek és nem szülő, de az is igaz, hogy ez volt mindnyájunknak anyja. Mert keleten született a mi hitünk. Keleten tétettek először kísérletek a keresztyén tan formulázására; kelet országából és városából, minők voltak Júdea, Syria, Arábia, Kis-Ázsia, Jeruzsálem, Antiochia, Tarsus, Ephesus, Alexandria, Konstantinápoly, melyekre most oly kevés súlyt fektetünk, mondom, ezen helyekről indultak ki azon férfiak, kik századokon át vitték az evangyélium örökbecsű kincseit nyugatra; a keleti egyház volt egyháza az első keresztyén uralkodónak, az első keresztyén fővárosnak, az első hét nagy zsinatnak, melyeken a keresztyén hitcikkeket formulázták, és végre, mert a jelenkor keleti egyháza tulajdonosa mindama szent emléktű városoknak, helységeknek és országoknak, hol Krisztus evangyéliuma először predikáltatott és a Krisztus apostolai először munkálkodtak.

Keleti, görög, vagy orthodox egyház alatt értjük tulajdonképpen azon közösséget, mely a görögországi, macedoniai, kis ázsiai és a távolabb fekvő ázsiai tartományok, mint keresztyén központok között létrejött csatlakozásból állott elő.

A katolikus keresztyénség eme sektája fokozatosan haladt a separatistikus helyzetbe. Elszigeteltsége nagyon alkalmas volt a theologiai vitákra: a papi ötlenséget, a a kovásztalan kenyeret, a bőjti halleluja éneklést, a szentlélekről, stb. szóló tant illetőleg. Valóban, nem egyéb volt ez, mint folytatása ama féltékenységeknek, mely kitört mindjárt kezdetben a két főváros, Róma és Konstantinápoly között; és meg nem szűnése ama versenynek, melyben ama nagy birodalom görög és latin részei levő egyházi tekintélyek egymást fölülmulni igyekeztek. E féltékenység és verseny akkor érte el tetőpontját, midőn Photius, korának legkiválóbb görög tudósa, a konstantinápolyi püspöki székről letétetett és excommunicáltatott. E viszálykodások végre a két egyháztest közötti teljes szakadásra vezettek a 11-ik században, midőn a görög egyház visszaütötte a latin egyház követeléseit és maga tökéletesen elkülönített helyzetbe jutott. A keleti, vagy görög egyház általános elnevezés alá foglalhatunk továbbá bizonyos separatistikus egyházakat és sektákat is. minők voltak: a Nestorius, vagy khaldeai keresztyének Kurdisztánban, az arminiánusok, a syriai keresztyének, a koptok, a Tamás-keresztyének, a malabari partokon, valamint Ausztria-Magyarország, Szerbia, Bulgária, Oláhország, Montenegró, Hellás, a jóninai szigetek, és a mit először kellett volna említenem, a hatalmas Orosz birodalom görög hiveit. És így magában foglalja nemcsak a régi byzanti egyházat, melynek szentélye az Athos hegye volt, hanem Alexandria és keleti Európa sok életrevaló törzsét.

Ezen keleti egyháznak, a szónak akár szorosabb, akár tágabb értelmében vesszük azt, mindig megvolt a maga saját geniusza. Fő jellemvonásai állandóan

megmaradtak és nagyon érdekes tanulmány-anyagul kínálkoznak. Egyetlen egyház sincs, mely oly sok és oly különös ellentétet tudna felmutatni, mint ez. Vannak pontok, melyek által összeköttetésben van többé, vagy kevésbé a keresztyénség minden nagy ágazatával. Rokon a róm. kath. egyházzal számos hitcikkben és vallásos gyakorlatban, valamint az angyalok és szentek tisztelésében. Rokon a protestáns egyházzal, a purgatorium elvetésében, a pápa primatusának tagadásában, továbbá abban, hogy az urvacsonai poharat a laikusoknak is adja és végre abban a nagyobb szabadelvűségben, melyet a házasság körüli dolgokban követ. Rokon a lutheránus egyházzal a kiválasztás és szabadakarat dogmaiban. Rokon a reformátussal a tíz parancsolat felosztásában és az urvacsonai kovászos kenyér használatában. De mindezek mellett, megmaradnak saját jellemvonásai, melyek megkülönböztetik minden más egyháztól. A különféle keresztyén hitcikk magasabb egységében, a mint az az új szövetségből világosan látható, bizonyos specialis típusokat lehet felismerni, melyeket Pál-, Péter-, János- és Jakab-féle típusoknak nevezhetünk. Most már a keleti egyház nem Pál-féle, mint a protestáns, mert az üdvözülés megszerzésében az isteni kegyelem mellett, az ember közremunkálásának is helyet enged, melyet pedig Pál megtagad; nem is Péter-féle, bár követi Pétert, mert a reménynek különös specialis helyet ad a keresztyén tanrendszerben; nem is János-féle, a mely inkább a jövő egyháza; hanem ha egyáltalában valami, akkor Jakab-féle, mert csak a keletetől beszél és pedig inkább a Jakab, mint a Pál-féle értelemben.

A keleti egyháznak különös talentuma volt a hit-tani definiciókra és általában a dogmatikai alkotásokra. A katolikus egyház tanrendszerének kifejlődésére mély és állandó befolyást gyakorolt. Hivatalos vitatkozásai, egyes kiváló gondolkodóinak spekulációi, a kebelében levő híres theologiai iskolák tevékenységei mind, mind hozzájárultak ehez. A keleti egyház kiválólag a metaphysikai hitcikk egyháza. De e mellett nem szabad elfelednünk ama nevezetes szolgálatokat sem, melyeket ez egyház nekünk tett, oly országokban, hol a theologia a spekuláció terén veszedelmes messziségbe ment. Az új élet, melyet az evangyélium ad, egyszersmind új lelkiismeret, mely intellektuális analyzist és magyarázatot kíván. A keleti egyház kiváló képessége e tárgyban, bár veszedelmes birtok, mégis olyan, a mire szükségünk volt. Az egyháznak birnia kell képességgel a közös szellemi lelkiismeret tartalmának tökéletesebb analizisére és annak tökéletesebb formában való kifejezésére, először az egyes hitcikkéért, azután a teljes hitvallásokért. Mert, az egyház nemcsak az írott ígét és a szent lélek vezérletét bírja, melyek egyformán az egyén öröksége, hanem a létezésnek folytonosságát és az adományoknak különféleségét is, melyet az individuum nem bír

(Folytatása következik.)

Szöts Gerő.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, május 12. 18.

A két napon át tartott ülésen Dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes elnökölt s váltogatva jelen voltak Bihar Sándor, Sárkány Ferenc, Székely János, dr. Kovács Ödön, Parádi Kálmán, Domokos Antal, Dr. Vályi Gábor, Deák József, Bodor Antal, titkár, Szász Béla, előadó ig. tanácsos.

Az időközben elnöki uton ellátott darabok bejelentése és helybehagyása után a következő ügyek kerültek elintézés alá.

A nagyenyedi kollegiumnak Székely Ferenc halálával megürült klass. litteraturai tanszékére a pályázat kiritatik és pedig, az egyházkerületi hivatalos lapban való közzététel mellett, a pályázati hirdetés sokszorosítva valamennyi hazai ref. főgymnasiumhoz is megküldetik.

A közoktatásügyi miniszter, mint annak idején jelzők, megbizottjának jelentése alapján, megjegyzéseket tőn marosvásárhelyi kollegiumunk osztály-helyiségeire. E megjegyzésekre, most, az előjáróság, a vett közlés és fölhevás után, megadja felvilágosításait és pedig oly positiv adatok bemutatásával, a melyekből kitetszik, hogy a miniszteri megbizott jelentése vagy még abból az időből való, a midőn e kollegiumunk mostani teljesen megfelelő osztály-helyiségeit még föl nem emelte vala, vagy pedig a tényeknek meg nem felelő adatokat tartalmazott. Az Ig.-Tanács tudomásul veszi a fölterjesztést s a minisztert fölvilágosítja a tények fölől.

Ugyanez az előjáróság fölterjeszti négy r. tanárának szakma-bevallását, a mi bejelentetik a közoktatásügyi miniszternek is, továbbá fölfejt, hogy internatusát egészen új és a követelményeknek megfelelő szerelvényekkel kívánja ellátni, mi végre engedélyt kér, hogy a 2400 frtnyi költségeket valamely alapjából előlegezhesse, 8%-os kamatozás és tiz évi visszatérítés mellett, mely tiz évi járadékokat a benlakóktól szedendő évi 4 frtnyi díjából fedezi. Az Ig.-Tanács a kért engedélyt megadja.

A zilahi kollegium egy az utóbbi időben jentkezett magán-tanulónak az év végén leteendő magán-vizsgálata elfogadására kér engedélyt. Miután a magántanulók jelentkezésének szabályszerű ideje a tanév eleje s miután az illető a tanév egy része alatti foglalkozását sem mutatta ki, a kért engedély nem volt megadható.

A medgyesi egyházközség régi templomának restaurálására és tornya kiépítésére, valamint papi lakja némi kijavítására, korábban, 3500 frtos kedvezményes kölcsönt kapott (1½%-ra), utóbb pedig, hogy a templom, mely a régi kerítés köfal oldalához vala ragasztva, s melynek bejárója is a régi köfal mellett egy keskeny síkatorba nyílt, a főutcával összeköttetésbe legyen hozható és így szabadabb bejáró helyet is nyerjen, két szomszédos telek megvásárlására, ismét 1330 frt kölcsön útálványoztatott az egyházközségnek 5% kamatra, azzal az útasítással, hogy e kamat fedezetéről gondoskodják s az egyik új telken levő épület hasznosítására nézve jelentést

tegyen, e mellett az is szóba kerülven, hogy majdan az új telkek utcáson új papilak lesz építendő, a régi papilak pedig eladtván, árából a telek-vásár kölcsön-tőkéje lesz törlesztendő. Az egyházközség, aztán, most elszámolt a 3500 frt pj. értékével, a maga részéről teljesítendő fizetések fedezetül kimutatott évi 20 frtnyi rovatalt, kérte továbbá újabb 3000 frt kamat nélküli kölcsön kiutalását, hogy ezen új papi lakot építven, a régi papilak évi 100 frtra számított béréből, meg még további évi 70 forintban kért állandó központi segélyből fedezhesse a 3500+3000 frt 1½%-át, meg az 1330 frt. 5%-át. Az Ig.-Tanács egyetlen egyházközségnek ily nagy mérvű segélyezés után, még további kedvezményes kölcsönt nem szavazhatván meg, az új papilak építésének tervét ez úttal elejtette s a vásárolt telek épületének állapotáról sürgős jelentést rendelt el.

A kisborosnyói egyházközség háromszáz frtra sem rugó papi javadalmát, hogy kedvelt fiatal papját állomásán megmaraszthassa, évi 100 frttal és 20 hektlit. gabonával kívánja kepeváltó tőkéje és magtára jövedelméből megjavítani, ezen kívül a 30 frt legatusi díjt is papifizetéséhez kívánja csatolni, a kegyév tartamára pedig, önkéntes rovatal útján, a kepe egy negyed részének pótlásképpen való kiszolgáltatását is fölajálta papjának. Az Ig.-Tanács örömmel fogadván az egyház nemes buzgalmat, a javadalom fölemelését azzal a módosítással hagyta helybe és rendelte el a díjlevélbe való beigtatását, hogy a kepeváltó tőke ez idő szerint, évi 112 frtnyi jövedelméből csakis 80 frt. kiszolgáltatását engedélyezte, hogy a tőke további gyarapodása legalább ily mértékben biztosítva legyen.

A görgényi egyházmegye egyik papja, egy hivatalos fölterjesztésében, az egyházmegye egyik érdemes gondnokát s az elnöklete alatt kiküldött bizottságot, egy erdőrésztlet fájának nyilvános árverésen történt eladása körüli eljárásáért tiszteletlen, sőt némileg gyanúsító kifejezésekkel illette. mivel szemben az egyházmegye tanácsa, az évekkal ezelőtt történt nyilvános árverés jegyzőkönyvét fölterjesztvén s ezzel igazolván, hogy a 30 holdnyi fenyves tutajnak való fái, 500 frt. kikiáltási ár mellett, 12 árverező részvételével, 2670 frt. 1 kron keltek el: az illető alaptalan vádaskodó megfenyítését kérelmezte. Az Ig.-Tanács szigorú rosztalását mondotta ki az illető pap aa. ez eljárása fölött, útasítván az esperest e végzésnek a vádlottal, saját dorgáló levele kíséretében való közlésére, valamint arra is, hogy az illető gondnok urat szintén értesitse és kérje föl, hogy az elégtételadás e mértékével megelégedni sziveskedjék.

A segesvári egyházközség segély-kölcsönökkel végzett építkezéseinek a költségvetések keretén kívül eső ismeretes tulköltekezéseinek fedezésére, további hatezer frt kedvezményes kölcsön szükségét mutatja ki, a terhek hordozásában, a mult alkalommal ösmertetett ig.-tanácsi leirat mellett is, minél kovesebb részt kívánna magára vállalni. Miután, azonban, bemutatott költségvetését több tekintetben hiányosan állította össze, mielőtt a végha-

tározat meg lenne hozható, e hiányok pótlására útasítatott.

Az abafái egyházközség felekezeti, iskolai és nemzeti ügyeiről több hírlapi közlemény az utóbbi időben terhelő adatokat közlő: a h. esperes fölhivatott tájékoztató jelentésével

A kajántói törvény-ellenes iskola-épület újan fölépítésére, építési alapunktól, még a múlt évben 960 frt. p. kedvezményes kölcsön szavaztatott meg, az 1 1/2 %-os törlesztési hányadra. Miután, azonban, a közmivelőddési egylettel időközben megkötött szerződés értelmében az egylet e célra 600 frtnak kamatait 32 évre biztosította, az egyházközség az egyházkerületi kölcsönből csak 400 frt. p. kiutalását kérelmezte, a hitek az anyagok ellátását és a munkaerőt maguk szolgáltatták. A kért összeg szintén az 1 1/2 %-os törlesztési hányadra kiutaltatik s az építkezésnek a jövő tanév elejéig való befejezésére fölhívattik az egyházközség, miután ez iskola is azok közé tartozik, a melyekre nézve a tanfelügyelő bizalmas közlései során, súlyos és alapos kifogásokat tesz vala s a tanfelügyelő már értesített is az építkezés kérdésének megoldásáról.

A közoktatásügyi miniszter megküldvén a honvédelmi miniszter ama hirdetését, mely a népfelkelő tisztségre önként vállalkozó állampolgárok kiképzésére és jelentkezésére nézve állapított meg, az Ig.-Tanács körrendeletben figyelmezteti a hatósági kötelékébe tartozó vállalkozni kívánókat a jelentkezés idejére, módjára és helyére.

(Vége következik.)

E—n.

Az egyházmegyékből.

A marosi egyházmegyéből.

Marosi egyházmegyénk f. hó 1-én tartotta meg gyámintézeti- és Papiértekezleti évi rendes közgyűlését Maros-Vásárhelyt. S bár a két hónapon keresztül állandólag tartott tavaszi esőzés és munkaszünet után beállott kedvező időjárás a közfigyelmet méltán és jogosan vonta a végre megindítandó tavaszi munka felé, mégis ahokzpeest, elég szép számmal gyűltünk össze a munkaasztala mellett, a mi világos jele annak, hogy egyházmegyénk papsága mélyebben érdeklődik az öt első sorban illető ügyek iránt

Mindenekelőtt a gyámintézeti közgyűlés tárgyai kerültek napirendre, Tavasz József, gyámint. jegyző jelentésével, mely az intézetet illető ügyek rendszeres és szabályos kezelését tüntette fel. Az intézeti számadások átvizsgálásával Ravasz János, számvevő előterjesztett jelentéséből kltünvén, hogy a számadások végellátása ez alkalommal nem történhetik meg, az idő rövidsége miatt, egy pár meg nem oldott számadási

nehézmény fenbagyása miatt: a végellátás áttétetett a júniusban tartandó egyházm. közgyűléssel egyidejűleg összehívandó gyámint. közgyűléshez.

Ezzel a gyámint. közgyűlés véget érven, elnök a Papi Értekezlet közgyűlését nyitotta meg. S itt Vass Tamás, egyházm. jegyző olvasta fel kimerítő jelentését a központi választmány és a fiokkörök évi működéséről. A közgyűlés, a jegyzői jelentésből örömmel győződött meg arról, hogy egyházmegyénk papi értekezletének fiokköreiből a munka derekas haladásban van. Legnagyobb munkásságot a külföldöment fiokkör fejtett ki, kétségen kívül, mit elismeréssel jegyzünk ide; de készséggel emeljük ki, hogy a többi fiokkörök is jó munkát végeztek, mindenik a maga erejéhez mérten. Tevékeny részt vettek a munkában: Benedek Dénes, Kövér András, Molnár Lajos, Gönci Lajos, Tavasz József, Losonci József, Simon Elek, Nagy György, Szász Károly, Staudner Mátyás, Jánosi György, Lőrinci Lajos, Ritai Mihály, Muzsnai Pál, Ravasz János, Derzsi Dénes, Varga Ferenc ifj. Rákosi Lajos. Molnár Albert, Dali János s még mások.

A központi választmány, év folytán csak egy gyűlést tartott, melyen megállapította a közgyűlés tárgysorozatát, megvizsgálta és ellátta az egylet könyvtárnoki számadását. Ezen számadás szerint, volt a bevétel 202 frt. 54 kr. a kiadás 136 frt. 15 kr. pénztármaradvány 66 frt. 39 kr. A kiadott 136 frt. 15 kr. igen csekély levonással, mind jelebb szakmunkák bevárlására fordított, minek folytán, könyvtárunk is tetemes gyarapodást vett

A jelentés után, tárgysorozat rendén, Tavasz József olvasta fel értekezését, következő címen: „Hegel és tanítványai a jobb- és baloldalon. Miután maga a cím eléggé magyarázza a tartalmat, nem látjuk szükségét, azt bővebb kivonathoz ismertetni. Csak azt jegyezzük meg, hogy a terjedelmes és sokoldalú tanulmányra valló értekezést, a közgyűlés tagjai mindvégig lekötött érdeklődéssel hallgatták, s értekezőnek elismeréssel adóztak. Merült fel olyan hang is, hogy talán helyesebb lenne, gyakorlatibb irányu tárgyat hozni a közgyűlés elé; azonban, ezzel szemben, a gyűlés nagy többsége annak a nézetnek adott kifejezést, hogy hasonló tárgyú értekezés felolvasása. éppen a közgyűlésen, igen is helyén van, mivel mi a szakkörünkbe vágó tudomány vívmányai elől nem zárhatjuk el magunkat; sőt, kötelesség szerűleg és jól fel fogott érdekünk szempontjából, kell, hogy azzal foglalkozzunk.

A gyakorlati kérdések megvitatására elég tér és alkalom áll előttünk a fiokköri gyűléseken. Semmit sem árt, már csak az ünnepélyesség szempontjából is, ha e közgyűléseken, hol magunk vagyunk csak, kissé erősebb szárnyakat öltünk.

Míg ezek ilyenképpen eldöntve lettek s az értekezés kapcsán felmerült eszmecserék is lezajlottak, az idő annyira előhaladott, hogy a közgyűlés kénytelen volt más két bejelentett értekezés felolvasását elhalasztani. Hiába, nemcsak igével él az ember, hanem kenyérrel is! És következett a kenyér. Nő meg egyéb is, de nem sok Két pohárköszöntőt is hallottunk. M.-Madarason még tartja magát a régi, jó szellem.

Egyházmegyei közgyűlésünk jun 19-re van kitűzve.

S. S.

T Á R C A

A pessimizmus morálja.

Az alábbi soroknak célja, felmutatni röviden a legújabbkor pessimizmusának erkölcsrendszerét, mely közeli rokonságban áll az indusok erkölcsi-világnezetével, melyről e lapok hasábjain, nem régen, volt szerecsém megemlékezni.

A moralisták főgondja az emberiség rendeltetésének megismerése. Mi vagyok? Kiváncsi kérdés. Mi lesz belőlem? Szörnyű kérdés. Nem csupán elmejáték, felelni e kérdésekre, hanem a szív sóvárgó kívánsága, a lét kategorikus imperatívusa, valódi életszükség. A természet örök munkáját, pihe-

nést nem ismerő futását nézve, még inkább felhangzik a kérdés: „Mire vagyok én itt?”

A természetben minden változik, új fajok váltják fel a régieket, kivesszett állatok helyét mások foglalják el. Ez örök születésben és halálban: mi az ember célja, rendeltetése; álom csupán az élet, vagy realis valóság, melynek célja és rendeltetése van?

„Ha e lény, mely oly erős, oly büszke, oly öntelt s városai falai között, hasonlók tömegében, egyedül csak érdekeit hajhászva, véletlenül a végtelen természetnek közepette találná magát, egyedül, szemben a sehol nem szünő égbolttal, a távolba vesző látóhatárral, melyen túl új és ismét új emelkedik; a természet óriásai közepette, melyek az embert már tömegük által lesujtják; ha látja hegytetőről, csillagos égbolt alatt, hogy tűnnek el lábainál a városkák, kis erdők közé, az erdők pedig a szemhatár végtelenségébe; ha elgondolja, hogy e falvakat oly törekeny lények lakják, mint ő maga, s ha összehasonlítja e lényeket s nyomorult hajlékukat a természettel, mely övezi, s e tájt földünkkel, melynek felületén csak pontocskák, e földet a sok egyéb ezer világgal, mely az aetherben uszik, s melyek mögött minden sötétbe borul e roppant látományra az ember megvetni tanulja nyomorék szenvedélyeit, melyek folyton akadályba ütköznek, nyomorék örömeit, melyek változatlanul csömört okoznak.” (Jouffroy.)

E végeredményre jut Schopenhauer és Hartmann is, melyet a francia bölcész Jouffroy idézett szavaiban megpendit. Másforma, legfennebb a kiindulási pont, s más a megokolás. Az élet nem ér semmit, a tapasztalat bizonyítja. Nemcsak azért, mert a nagy világhoz képest, az ember parány, homokszem, melyet felkap és elsodor a futó szél, hanem tapasztalat szerint, minden hiábavalóság; kereste az ember a boldogságot kezdettől fogva, de kistült, hogy szivárvány az csak, mely látszik, de nem létezik.

Fauszt lelke lakik az emberben, mely keres, kutat, vizsgál; vizsgálja az élet célját s e vizsgálat eredménye mindig ugyanaz: a valódi boldogság nincs sehol. Az emberi gondolkodás csomópontja, a lét kérdése, ebbe futnak össze minden vágyának száalai, s ebből sugároznak szét összes törekvései.

A végeredmény pedig az, hogy nem is érdemli meg az élet, hogy éljük. Még a jó Turgenyew, a koszorus orosz író, a természet szelid barátja is „Taedium vitae”-ről beszél. „Hiuságról, haszontalanságról gondolkozom és az emberek hamisságáról. Mindenütt ugyanaz a sivár, reménytelen kép; ugyanaz a félig ismeretes, félig ismeretlen önámítás; hogyan vigasztalódnék a gyermek, ha nem sir; és itt egyszerre, mint hó a fejre, reánk zuhan az öregség és vele a folyton növekedő és emésztő halálfélelem; és aztán le a feneketlen örvénybe! Még szerencse, hogy az élet ily módon végződik! Mint vasat bevonja a rozsdá, úgy lep meg bennünket a betegség és a szenvedés. Az élet nem hullámzó tenger, mint a költők festik, hanem zavartalan, mozdulatlan és az egész fenékkik átlátszó; az ember egy himbálózó sajkában ül, és ott alant, a sötét, mély, iszapos feneken, a halakhoz hasonlólag alig vehetők észre az élet förtelmes nyomorai: betegség, bá-

nat, szegénység, örültség, vakság (Tavaszi hullámok. Irta Turgenyew Szergejevics Iván.)

A XIX-ik század pessimizmusa előtt az élet oly játék, melyben senki sem nyerhet, kevés kivétellel minden remény csalfa. minden élvezet hazug, minden öröm semmis; a kevés kivétel meg nem jöhet számba, a szenvedések temérdek mennyisége mellett.

Schopenhauer a következő bölcsészeti levezetéssel jut ez állításhoz: akarat vagyunk, és saját tudatunk számára egyéni akarat. Ez az akarat szükségképpen egoistikus. Az egoismus a maga javát akarja előmozdítani, s ha nem egyúttal a mások megrontására is törekszik, csak a mások boldogsága mellett, a magát akarja előtérbe juttatni, akkor még van mentsége, de így is erkölestelen. Nem célja ugyan a mások megbuktatása, legfönnebb a mennyiben utjában áll neki, útjából igyekszik eltávolítani. Itt még az egoismus nem cél, csak eszköz.

Roszzabbá lesz az egoismus, ha csak azért, hogy maga boldogulhasson, másoknak kárt, romlást, szenvedést igyekszik szerezni. Saját egyéni akaratának a kielégítése még nem elég; a cél, megszüntetni minden idegen akaratot, hogy a magáé trónolhasson. Ez az igazi kegyetlenség; ez az erkölcsi-súlyedés legalsó foka.

Feltámad aztán a lelkiismeret, mint ítélő bíró, irgalmatlanul von kérdőre s szemünkre hányja, hogy saját embertársunk ellen vétettünk, kinek hasonló joga van az élethez, s kiben az élet-akarat hasonlólag dominálja a többi érzelmeiket.

Továbbá, az is igaz, hogy olyan cselekedeteket is látnunk, melyek a mások jóllétének előmozdítását célozzák, még pedig 1. negative: nem akarunk mást semmiben megrövidíteni (de nem is teszünk semmit javának előmozdítására) ez az igazságosság erénye; 2. tényleg segítünk rajta, ez az emberszeretet erénye. Mindkét erény a részvét közfogalma alá sorozható. Másnak a boldogságát, a magaménak vallom, másnak a javát, sajátomnak is tekintem.

Összes cselekedeteink így e két faktorra vihetők vissza 1-ször az önzés, és 2-ször a részvét cselekedetei. Előbbiek a bűn, utóbbiak az erény keresztnevet kapják; utóbbiak az igazságosság és az emberszeretet titulusa szerint csoportosulván.

Mindnyájan akaró lény vagyunk, akarjuk első sorban a magunk javát, ez bűn; de a mások szenvedései is érdekelnek s a mennyire lehet, ezt redukálni akarjuk, ez a részvét, ez erény. Csakhogy, minden jóakaratumk mellett is, a szenvedés akkora, a nyomor oly sok, hogy úgy sem segíthetünk senkin annyira, hogy az öröm teljes legyen. Közös sorsunk a szenvedés, resignációval hordozza az emberiség sorsát s nincs más menedék, mint az élet akarat tagadása.

Lemondani mindenről, a mi az élethez köt, (de nem az életről, mert azt akarni kell!), kitépni a szívből az indulatokat, a szenvedélyt, haragot, irigységet, félelmet s némán tűrni sorsunkat: ez az igazi életphilosophia. Miként az askéta, félre a világi gondoktól, távol a hiuság vásárától, lemondva minden örömről, megvetve minden fájdalmat. „A lemondásban áll a szentség, mely fölötte áll minden erkölcsiségnek!”

„A ki az akaratot legyőzte magában, az bármily szegénynek tessék is élete kívülről tekintve, még sem szegény. Belső öröm, igazi égi nyugalom tölti el kebelét. Az ilyen ember nem pillanatokra élvezi az akarattól való megszabadulást, hanem folytonosan, mert folytonosan nem egyéb, mint tiszta szemlélője. tükre a világnak. Őt nem bánthatja semmi nem indíthatja meg semmi, nem ejti aggodalomba semmi. Az akaratnak azt a sok ezer szálát, mely a világhoz kötötte s kinezta, mind elvágta. Nyugodtan s mosolyogva tekinti a világ csalfa képeit, melyek valamikor őt is mozgatták, bántották, s melyeket most oly közömbösséggel néz, mint a sakfigurákat nezzük, ha a játéknak vége van. („A XIX. század pessimizmusa Schoppenhauer és Hartmann Irta Alexander Bernát.“)

Ugyanezt teszi a brahman és budhista. Részletesebben láttuk más alkalommal (l. Prot. Köz. 1889. jan. 1. sz.) Más metafizikai alapon csupán „Hogy Brahma legyen egyedül“ itt, amott meg merő esetlegességből, mert úgy tetszik. Még öngyilkosság által sem segíthetni a bajon, mert a lételt akar-ni kell, csak az akaratot muszáj tagadni!

s egy álom által elvégezni mind
A sziv keservét, a test eredendő
Természetes rázkódításait,
Oly cél, minőt óhajthat a kegyes:
Meghalni, elszűnyadni, és alunni! (Amlet.)
(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Előleges jelentés az 1889-iki pályázatról. Lapunk folyó évi első számában hirdetett pályázatra, máj. 1 ig, mint határidőig, a következő munkák érkeztek be. a) Közönséges vasárnapi egyházi beszédre. 1. Az idvesség igaz útja a hit. 2. A hazaszeretet. 3. A keresztyén szabadság emberi méltóság. 4. Mutasd meg magadat a papnak. 5. Az embernek adatott eleibe élet és halál b. Ünnepi beszédre. 1. A meggyőződés és szeretet nyelve. Pünkösti. 1. Légy hívó. Husvét. 3. Nincsen itt. feltámadott. Husvét. c) Keresztelési agenda. 1. Jelige. Mát XVIII 5 2. Jelige. Mark. XVI. 16. d) Esketési agendára. 1. Légy hív mind halál. 2. Esketési beszéd, vegyes házasságban. Ennyi az egész. Ha összehasonlítjuk az eddigi pályázatokkal, a mi a számot illeti, ez a pályázat nem sikerült; akarjuk hinni, hogy a belső érték, a tartalom megfelel a követeléseknek. Egy pár hét alatt okvetlenül megteesszük jelentésünket az eredményről. De csodálkozásunkat már most sem nyomhatjuk el, hogy a harmad idej száznál több versenymű megett így elmaradt e pályázat sikere. Mi lohasztotta le a kedvet; ki tudná azt megmondani? A mi célunk az, hogy a munka-szeretetet fokozzuk, a nemes becsvágyat élesszük: és ha ez nem sikerül, és ha csalódunk, ez ösztönözni fog, hogy keressük az okokat; és félünk, hogy ez kemény ítéletet fog maga után vonni. Ám, egyelőre nincs jogunk, hogy ilyes óbégatásokkal kelt-sünk figyelmet. Majd, az eredmény után.

= A nagy-enyedi Bethlen-kollegiumban a VIII. gymnaziális osztály nyilvános évről vizsgálati f. május hó 23. és 24. napjain tartatnak meg. E nyilvános vizsgálatokra a szülők és tanúgybárátok tisztelettel meghivatnak. A fő-gymn. igazgatóság.

= A nagybecskereki ref. templom-építés, melyre országos adakozás történt, e napokban kezdetét veendi. A Zaboreszky F. építész által ingyen készített 24,000 frt. költség előirányzatú s gót stílusú templom felépítését Vaskovich. szegedi jó hírnevű építész vállalta el, ki 1890. aug. hóban készen átadja a templomot. A templom építési összegből még 4000 frt. hiányzik, melynek fedezete szintén közadakozásból reményelendő. Adakozást örömmel elfogad Mencer L. gondnok.

= Meghívó. A sepsii ref. egyházmegye Papi Értekezletének t. tagjait ezennel van szerencsém folyó hó 23-ára az udoni ref. egyház iskolai tantermében d. u. 2 órakor tartandó értekezletre tisztelettel meghívni. Tárgysorozata 1. Mi a vallás? Felolvassa Vas Lajos. 2. Feleletek a gyakorlati lelkészet köréből felvetett némely kérdésekre. Felolvassa Kis Lajos. 3. Egy keresztelési agenda előadása. Előadja Benedek Árpád. 4. Ugyanazon agenda birálatát felolvassa Józsa Sándor. 5. Felmerülhetők indítványok. Ifyfalva, 1889 május 6. Kis Albert. ért. elnök.

= Folyó év május 5-én Havadtő községében meg történt a közönséges vizsga az ev. ref. egyházi iskolás gyermekekkel, a hol 86 tanköteles és 28 ismétlő, szép eredménnyel tett vizsgát. Havadtő községben t. Szalkai József ur, mint lévita-tanító működik, s oly eredménnyel tettetett vizsgát, oly dicséretes előmenetelt tanusított, hogy méltó példányképpül szolgálhat minden egyházközségünk előtt. Kelt Havadtőn, 1889. május 5 én. Gál Gábor, volt komlód-oroszfői ev. ref. lelkész.

= Nyilvános köszönet. Közelebről Hadréven jár-tamkor méltóságos Miksa Emma kisasszony egy csinos, belül aranyozott ezüst urasztali poharat adott át az ujonnan alakult maros-ludasi egyházközség számára. Fogadja a nemes adományozó becses ajándékáért egyházközségünk részéről há-lás köszönetünket. M.-Ludas, május 14. 1889. Vásárhelyi Lőrinc, kör. lelkész.

Nyilvános számadás, és köszönet.

(Vége.)

Köz munkával segédkeztek Ince József 9 frt 10 kr. Lázár Ferenc, 4 frt 30 kr. Bacó Gábor, 4 frt. 40 kr. Bacó Károly és Titkos Elek együtt. 2 frt. 25 kr. Bacó Károly, gondnok, 2 frt 20 kr. Csiszér Gyula, 1 frt. 80 kr. Mile Samu 1 frt. 55 kr. Titkos Lajos 1 frt. 20 kr. Bogdándi Sándor 1 frt 20 kr. p. Bacó Elek 1 frt. 20 kr. Id. Kolcsár Lajos 75 kr. p. Bacó József, p. Bacó Károly 50—50 kr. Titkos Elek, Blázs Gligor gör. kel. 40—40 kr. Összesen 31 frt. 55 kr. értékben

Épületanyagokat adományoztak: Ince József 24 forint. Lázár Ferenc 19 frt. Hák Lajos 1 frt. Összesen 44 frt. értékben.

A templom felépítése javára adakoztak: Ő apostoli kir Felsége, I. Ferenc József, legkegyelmesebb adománya 100 frt. melyhez a levont postadíjjak visszapótlásául T. Deák József ur 30 kr. T. Lázár Ferenc ur 20 kr. összesen 50 krral járultak. T. Kovács Lajos, megyei főjegyző ur 6 frt. T. Cell Benő ur 3 frt. 27 kr. Nt. Nagy László, esperes ur, t. Lázár Ferenc ur 2—2 frt. Mgos br Györfy Lajos ur 1 frt. Továbbá, nt. Székely János, k.-vásárhelyi lelkész ur 26 sz gyűjtő-ívén Székely János 1 frt. Török Bálint 60 kr. Nagy Ferenc 50 kr. Ambrus Albert 40 kr. Csekme Lajos 30 kr. Nagy Károly, Szócs Mihály 20—20 kr. összesen 3 frt. 20 kr. Nt. Szilágyi Farkas, n.-enyedi ev. ref. lelkész ur 23 sz. gyűjtő-ívén: a n.-enyedi ev. ref. egyház 3 frt. Nt. Zajzon Mihály, erdő-vidéki ev. ref. esperes ur 15 sz. gyűjtő-ívén: a k.-ajtai, a bölöni, sz.-ajtai, köpeci ev. ref. egyházak 1—1 frt. Zajzon Mihály, Biró András, Antal Albert, Benkő Gergely 50—50 kr. összesen 6 frt. Nt. Rá-

kosi Lajos, marosi ev. ref. esperes ur 11 sz. gyűjtő-ivén: Rákosi Lajos 1 frt. Nt. Kovács Elek, küküllői ev. ref. esperes ur 12 sz. gyűjtő-ivén: Kovács Elek 1 frt. Nt. Páncél Károly, fogarasi ev. ref. lelkész ur 20 sz. gyűjtő-ivén: a fogarasi ev. ref. egyház 2 frt. Összesen 130 frt. 47 kr. Ehhez hozzáadva az 1888. év. július 22-én rendezett táncvigalomnak a „Prot. Közl.” azon évi 32. és 33. számaiban nyilvánosan már nyugtázott 210 frt. 40 kr. tiszta jövedelmet s ugyanakkor költségmentés címén bejött 7 frt. 30 krt. e címen a kegyes adományok összege 348 frt. 17 kr.

Ügyáncsak templomunk építésére engedélyezte Szilágy megye m. t. t. közigazg. bizottsága, az Ördögkút polgári község által az 1888. és 1889. években természetben leszolgálható vicinál útmunka-erőt. Értéke mintegy 500 frt.

T. Lázár Ferenc ur közszükségekre 3 frt. 75 kr. Ugyanő a körlelkészség számára hivatalos pecsétnyomót készített, 8 frt. értékben. Összesen 11 frt. 75 kr.

A Vármezőn felállítandó harang javára adakoztak: nt. Nagy László, esperes ur 2 frt. Csutak Elek, É. Ujváry István, körlelkész, Montbach Sándor, Csató Károly, N. N. Fellegregyről és Szász Mari 1—1 frtot; továbbá, tkts alispánja által Szilágy megye területén engedélyezett gyűjtés útján, Fodor Károly és Szőcs Ferenc fiaai 178 frt. 74 krt gyűjtöttek e célra, összesen 186 frt. 74 kr.

T. Bodor Antal ur egy kettős záru, vasalt egyházládát adományozott 6 frt. értékben.

Urasztali készleteket adományoztak: a) Ördögkúton: Bacó Kata ő nsga 2 himzett fehér abroszt, Lázár Ferencné ő nsga 1 fehér kamuka abroszt, Bacó Elekné ő nsga egy himzett moll asztalterítőt, Ince Józsefné ő nsga egy selyemmel bélelt, bronz csipkével szégyélyzett antik selyem asztalkendőt, 1 üveg-poharat, 1 kenyérszító porcellán tányért, t. Bodor Antal ur 1 műrecek csiszolt, talpas üvegkelyhet és 1 üveg-tálat. Értéke összesen 50 frt. b) Vármezőn ifj. Bartha Sámuelné ő nsga egy kötött asztalterítőt, Kiss Ferenc 1 talpas üvegkelyhet. Értéke 5 frt.

A méltóságos Igazg. Tanács az iskolát tanszerekkel látta el. Értéke 22 frt.

Az 1888-89 iskolai év telén az iskola helyiséget a körlelkész saját költségén fűttette. Értéke 20 frt.

Tiszt. É. Ujváry Istvánné aprólékosabb javításokat eszközöltetett az imaházon. Értéke 5 frt.

A kegyes adományok összes értéke: 1889 frt. 78 kr.

Az előlirt terjedelmes névsorban a legmagasabb tróntól kezdve, a társadalom minden rétege képviselve van. Feleket, nem-, és faj különbség nélkül nagy és kicsiny, közel és távol levő. A földiek legfőbb urához, mindnyájunh istenéhez emelt hálaímám hozzon áldást a fejedelmi adakozóra és a fillérek adományozójára egyiránt. Ördögkút, 1889. április 15-én. E. Ujváry István, körlelkész.

Szerkesztői nyiltposta.

— Helyre! Az a táncolás bizony nem volt szép dolog; de az meg csunya lenne, ha mi hoznók nyilvánosságra. Másikint kellene azt korrigálni. Ha mi ott vidéken élénk tudnók hogyan. Próbálják más úton.

— A jövő vallása. Tán, hagyjuk pikenni e dolgot. Időnkint szükséges ismertetni a philosophusok aberrációit is; de miért többet akarni, mint kellene?

— Egy kíváncsi olvasó. A »Rajzok« fel fognak ébredni. Jövő számunkban fogja olvasni az eredményt.

Hivatalos rész.

715—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett pávai egyházközség 3-ad osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakáson és stólán kívül 60 frt. készpénz a kepeváltási alapból, 382 frt. 80 kr. értékű kepe, 40 frt értékű fa, 18 frt. 60 kr oszpora, 11 frt. 79 kr jövedelmet képviselő kanonika porció. Összesen 513 frt. 19 kr. Pályázati határnap junius hó 20. Folyamodványok nagytiszt. Péter Károly esperes aához küldendők, Szöröcsére (u. p. Kovászna.)

Kolozsvártt, 1889. máj. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1073—1889.

KÖRÖZVÉNY.

Mindenik ref. kollegium méltóságos, t. t. Elöljáróságának.

További szives eljárás végett értesítjük a kollegiumok méltsgos. t. t. Elöljáróságait, hogy a következő című tankönyvek:

1. Dr. Holzweisz Frigyes, rövid latin nyelvtana. Fordította és magyar iskolákhoz alkalmazta Székely Ferenc. Budapest, 1887. Franklin-társulat. Ára 1 frt. 60 kr.

2. Dr. Holzweisz Frigyes, latin gyakorló könyve. I. kötet. Az első osztály számára. II. kötet A második osztály számára. Fordította és latin-magyar s magyar-latin szótárral ellátta Székely Ferenc. Budapest, Franklin-társulat. Ára 1—1 frt. szabályszerű bírálatok alapján, főlvetettek erd. ref. gymnasiumainkban hasznáható tankönyvek sorába.

Egyszersmiad tudatjuk, hogy a közoktatásügyi m. kir. miniszter ur e tankönyvek használatát mult évi 53,380 sz. alatt, a vezetése alatt álló gymnasiumok részére engedélyezte, megjegyezvén, hogy a nevezett gyakorló könyvek csak azon gymnasiumoknál használhatók, a melyeknél a Holzweisz-Székely-féle latin nyelvtan is használtatik.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától Kolozsvártt, 1889. május 4-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

93—1889.

PÁLYÁZAT SEGÉDTANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A sz.-udvarhelyi ev. ref. kollegium Elöljárósága pályázatot hirdett egy németnyelvi s. tanári tanszékre, melylyel magyar, vagy esetleg más nyelv tanításának kötelezettsége is jár. Fizetés 600 frt. havi részletekben előlegesen kiszolgáltatva A választás egyelőre 3 évre fog szólni.

A kellően felszerelt folyamodványokat folyó évi junius 25-ig, az intézet Igazgatóságához be kell nyújtani.

Sz.-Udvarhelyt, 1889. április 30-án. Sebesi Ákos, algondnok. Olasz Gyula, előljár. jegyző.

1522—1889.

KÖRLEVÉL.

Több egyházközségem előljáróságától vettem azon megkeresést, melyben a zárvizgáknak a törvényszabta idő előtt leendő megtartását kérik. Általában kijelentem, hogy a vizgáknak f. május havában leendő megtartását még kivételesen sem engedélyezem. Ellenben, szigorú felelősség terhe alatt, elvárom minden egyházam Elöljáróságától, hogy a már megkezdett és az egész hó folyamán szakadatlanul folytatandó egyházlátogatásaim alkalmára a növendékek a lehető legteljesebb számban együtt tartassanak. Sz.-Somlyó, 1889. máj 14. Nagy László, esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁJUS. 23

21. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: küllmagyarutca 9 sz.

Egy megoldásra váró kérdés.

Egy mindnyájunkat érdeklő, megoldásra váró kérdésre kívánom, ez úttal, fölhevni e becses lapok olvasóinak figyelmét.

Egyházkerületünk, hogy némileg enyhítsen az elhunyt papok özvegyein és gyámság, avagy gondnokság alatt álló gyermekei szomorú sorsán, megalkotta az u. n. „ö z v.-á r v a i k e g y é v - j a v a d a l o m r ű l” szövegű törvényt és ezzel szabályozta az özvegyek és gyámság, avagy gondnokság alatt álló árvák jogosultságát a pap halála utáni javadalomra nézve. Szabályozta e törvényvel azt is, hogy ha kegy-javadalomra jogosult nincs a kegy-javadalom minő célra fordittas-ék. De ez a törvény, a midőn határozottan körülírja azt, hogy miből áll az ö z v.-á r v a i k e g y j a v a d a l o m t. i. „a pap által élvezett összes javadalomnak a halál után eső Szent György, illetőleg, Szent-Mihály napjától, a legközelebbi Szent-Mihály, illetőleg Szent-György napig terjedő félév alatti teljes és e végponttól számítva, egy egész évig a papjavadalom fele részben való élvezetéből, ez utóbbi év alatt azonban a paplak és telek használata nélkül,” s midőn minden kétséget kizárólag megmondja azt is, hogy „ha kegyjavadalomra jogosult nincs, a kegyjavadalom a halál utáni első félév alatt az egyházmegyei ö z v.-á r v a i a l a p o t i l l e t i nem intézkedik arról, hogy mi történjék a papi javadalom azon részével, mely a halál napjától az első Szent-György, illetőleg, Szent-Mihály napig, tehát, a kegyév elkezdéséig esik, abban az esetben, ha nincs kegyjavadalomra jogosutt özvegy, avagy árva, de van jogosult örökös; mert az idéztem törvénynek az a szakasza, mely szerint ha nincs kegyjavadalomra jogosult, a kegyjavadalom a halál utáni első félév alatt az egyházmegyei ö z v.-á r v a i a l a p o t i l l e t i, nem vonatkozhatik a javadalom azon részére, mely az elhalálzás napjától a kegy-

év elkezdéséig esik, mert ez nem kegyjavadalom, minthogy a kegy-javadalom meghatározásában a szóban forgó időre eső javadalmi résztől szó sincs; hanem, nézetem szerint, az elhunyt pap jogutódát illető örökség. Sokan vannak, a kik a dolgot nem így fogják föl, hanem a javadalomnak ezt a részét is úgy kívánják tekinteni, mint kegy-javadalmat, sőt egy konkrét eset fölmerülése alkalmával, maga az áll. Ig.-tanács és egyházkerületi közgyűlés is oly értelemben határozott, hogy a pap elhalálzása napjától kell számítani azt a félévet, mely alatt kegyjavadalomra jogosult hiányában, a kegy-javadalom az egyházmegyei özvegy-árvai alapot illeti.

Megvallom őszintén, én nem tudok megnyugodni a kérdés ily értelmű elhatározásában éppen azért bátorkodom kérdésbe tenni: vajjon, az az első félév, mely alatt kegy-javadalomra jogosult nem létében, a kegyjavadalom az egyházmegyei özvegy-árvai alapot illeti, a pap elhalálzása napjától, avagy, a halál után eső Szent-György, illetőleg, Szent-Mihály napjától kezdődőleg számítassék-e; és vajjon: az a része a javadalomnak, mely a pap elhalálzása napjától a következő Szt.-György, illetőleg, Szt-Mihály napig esik, kegyjavadalomnak tekintessék-e, vagy pedig a pap jogutódát törvényesen megillető örökségnek?

Én részemről, s azt hiszem, még mások is lesznek hasonló véleményvel, azon nézetten vagyok, hogy a jelzett félév s a halálzást követő Szent-György, illetőleg, Szent-Mihály napjától kezdődőleg számítandó s a pap elhalálzása napjától addig eső javadalmi rész a jogutódot, mint törvényes örököst illeti. Elmondom röviden, hogy miért gondolkozzon így?

Hogy a kegy-javadalomra jogosult nem lé-

tében, az a halál utáni első félév, mely alatt az egyházmegyei özvegy-árvai alapot illeti a kegy-javadalom, nem az elhalálozás napjától, hanem az azt követő Szent-György, illetőleg. Szt.-Mihály napjától kezdődőleg számítandó, a mellett bizonyít az, hogy a kegyév-javadalomról szóló törvényben az elhalálozás napjáról egyszer sincs említés téve, és hogy abban a törvényben a halál után eső Szent-György, illetőleg. Szent-Mihály napjától a legközelebbi Szent-Mihály, illetőleg, Szent-György napig tartó fél évekről van szó csupán; már pedig, ha nem e szerint óhajtja vala a törvény hogy számítassék az a félév is, mely alatt az egyházmegyei özvegy-árvai alapot illeti a kegy-javadalom, bizonynyal történt volna gondoskodás annak határozott kifejezésére nézve is. Arra pedig, hogy a pap elhalálozása napjától a következő Szt-György, illetőleg, Szt-Mihály napig, tehát a kegyév elkezdéséig eső része a javadalomnak az elhalálozott jog-utódát illeti, mint törvényes örökség, a következő okok vezetnek.

A kegyév-javadalomról szóló törvény a szóban forgó időre eső javadalomról sehol sem emlékezik meg; ebből tehát azt lehet következtetni, hogy a javadalomnak arra az időre eső részét nem kegy-javadalomnak (mert, ha annak, akkor a törvény meg is emlékezett volna róla), hanem, mint olyant kell tekinteni, a mely természetesen, minden törvényes szabályzat nélkül azokat illeti, kik az elhalálozott után maradtak, tekintet nélkül arra, hogy kegyévre, illetőleg, kegy-javadalomra jogosultak, vagy sem.

Ha nem így fogjuk fel a dolgot, akkor a kegy-javadalomra jogosultakat sem illethetne jogosan a kérdéses időre eső javadalmi rész, mert az özvegy-árvai kegy-javadalom meghatározásában a törvény arról az időről nem szól, de ennek dacára mindnyájan természetesen találjuk, hogy a javadalomnak azt a részét is a kegy-javadalomra jogosultak élvezik.

És vajjon, nem éppen ilyen természetesen kellene tekintenünk azt is, hogy a törvényben nem említett s szóban forgó időszakra eső részét a javadalomnak az elhalálozott jog-utóda, habár kegyév-javadalomra nem jogosult is, élvezze, illetőleg, megnyerje. En azt hiszem, hogy igen; mert a pap elhalálozásával merülhetnek fel oly költségek (temetés, gyógyszer, avagy a fizetésre való

számítással eszközölt bevásárlás, vagy más módon felmerült csekélyebb összegű tartozás), a melyeknek elhordozására az elhalálozott jog-utóda, ha kegyévre s javadalomra nem jogosult is, képtelen s csak úgy tehet eleget a néhai iránti kegyelet parancsolta köteleességeknek, ha a javadalomnak az elhalálozás napjától a következő Szt-György, illetőleg, Szt.-Mihály napig eső részét igénybe veheti. S részemről, törvényeink szellemével, mely mindig a humanizmust és nem a túlszigort óhajtja szolgálni, ellenkezőnek tartanám az egyházkerület részéről elhalt papjai iránt tartozó kegyelet elleni vétségnek, ha nem nyujtana módot az elhalt jog-utódnak arra, hogy az egyház egyik, vagy másik papjának emlékét minden mocsoktól menten megőrizze, hogy ez a vád ne érhesse egyházkerületünket. törvényben is ki kellene mondani, hogy a szóban forgó időre eső része a javadalomnak az elhalt pap jog-utódát illeti.

Ezt a kérdést fölvetni s pap-társaimat arra kérni, hogy a kérdéshez hozzá szólani sziveskedjenek, azért tartottam szükségesnek, hogy kitűnjék, hogy ez is egy olyan függő kérdés, mely megoldásra vár s egyházi törvény által világosan, minden kétséget kizárólag szabályozandó; különben, igen könnyen költséges és kétes kimenetű perlekedésnek lehetnek kitéve az elhaltak jog-utódai részéről egyházközségeink.

Vásárhelyi Boldizsár.

A keleti egyház geniusza.

(Folytatás.)

És az egyháznak tanra, hitcikkekre van szüksége. Megalkotni és konzerválni azokat: ez az egyház egyik legfőbb funkciója. Az egyháznak nemcsak azt kell állítania, hogy van hite, hanem ki is kell fejeznie, hogy mit hisz és hogy mit nyújt Isten ő általa a mások lelki táplálékául. A lehető legrövidebb hitvallás, ha még oly rövid is, mint a Péteré: „Hiszem, hogy te vagy a Krisztus, az élő Istenek fia,“ azonnal magyarázatot és dogmatikai fejtegetést kíván. Midőn az egyes keresztyén az isten igéje felett való meditáció és reflexió által, a Jézus Krisztus által kijelölt úton Istennel és ama fenséges mysteriumokkal közelebbi viszonyba akar jutni és látja, hogy egyéni gyarlóságai miatt azt csak részlegesen érheti el: ott az egyház van hivatva, segíteni az Isten szellemének vezérelte mellett. Mindazon úton, melyeken a keresztyénség egész tanrendszere fokozatosan megalkottatott: minők voltak a különféle adományok; a

nagy theologusok, Athanasius, Augustinus, stb. a kiváló theologiai iskolák, az antiokhiai, az allegorizáló alexandriai; a különböző nemzetek, kelet spekulatív és nyugat praktikus nemzetei, mindezen úton Isten szelleme segített. A történelem minden korszaka a maga sajátos formális befolyásainak folyójában úszott és úszik. Minden felelős a maga alkotásaiért és minden korszak alkotása ugy tekintendő, mint sok generáció által előkészített örökség, melyet csak akkor becsülhetünk igazán, ha történeti szemüvegen át nézzük.

Ebben a nagyon fontos processusban, az egyetemes keresztyénség tanrendszerének megalkotásában, a keleti egyháznak vezérszerep jutott és gondviselészerűnek nevezhető ama feladat, melyet e téren megoldott. Mert hány hitcikket, hány definíciót köszönhetünk a keleti egyháznak, melyek a keresztyénség összes konfessióiira ráütötték letörölhetetlen bélyegüket?

A keresztyén tanrendszer fejlődése organikus fejlődés volt. Nem volt az egyéb, mint saját törvényei szerint való rendszeresen előhaladó mozgás az egyetemesről a részlegesre, a határozatlanról a határozottra. És vajjon minő egymásutánt észlelhetünk a keresztyén tanrendszer megalkotásában? Vajjon, a logikai sorrend összeesik-e a történeti fejlődés sorrendjével, melyben a különböző hitcikket előállítottak? E kérdésre határozottan igennel felelhetünk. Mert, ha a keresztyén vallást objektíve Jezus Krisztus által Istenhez vezető kijelentésnek vesszük, subjektíve pedig azt mondjuk, hogy az nem egyéb, mint ama kijelentésnek hit által való felfogása és elsajátítása: akkor világosan látjuk, hogy a logikai sorrend miképpen valósul meg a hitcikket előállításának történeti egymásutánjában. Mi a hit tartalmának logikai sorrendje, ha azt analizálni és meghatározni akarjuk? Kétségkívül ez, először: a hit tárgya Krisztus; másodsor: a hit alapja az ember; harmadsor: a kijelentés istenhez vezető alapja a megváltás; és negyedsor: mindezek személyes elsajátításának rendszere és feltételei. Ezt a logikai sorrendet mutatja a keresztyén dogmák történeti fejlődése is, a mint az lépésről lépésre előre halad. Az egyház először az isten, szentháromság és Jézus személyére vonatkozó hitcikkeket alkotja meg; aztán a bűnös, bűn- és kegyelemre vonatkozókat; később a megváltás és elégtételre vonatkozókat; és végre a megigazulásra, hitre és egyházra vonatkozókat. Ebben a sorrendben, mely egyszerre logikai is, történeti is, minden egyes lépés észszerű volt. Az egyház egyetlen dogmát sem fogadott el, mely véletlenségnek lett volna gyermeke. Minden egyes hitcikk megtalálta a maga helyét a sorrendben, úgy a mint a fejlődés törvényei kívánták.

A lépcsőfok, melyen a keleti egyház legnagyobb eredménnyel működött, az első volt. A hitcikket, melyekben theologusai leginkább kimutatták erejüket és képzettségüket: az Isten és Krisztus személyéről szóló tanok voltak. E tanok képezték kiindulási pontját és fundamentumát ama nagy épületnek, melyet keresztyén tanrendszernek nevezünk és e tanokkal a római egyház is

sok századon keresztül meg volt elégedve. De nemcsak abban az időben, hanem azóta egészen napjainkig, a keleti egyház mindig hű maradt saját geniuszához, a mennyiben a keresztyén hitnek objektív oldalával foglalkozott mindig. Általánosságban szólva és az egész keleti egyházat véve, ez sohasem mutatta azt a tehetséget, a keresztyén hit subjektív oldalát illetőleg. Mindama hitcikkben, melyek az emberre vonatkoznak, mint a bűn rabszolgájára és az isteni kegyelem tárgyára: a nyugati egyház sokkal erősebb volt. A keleti egyháznak saját antropológiája volt, de az nagyon meggyöngült, mert az akarat szabadságát mindenben érvényesítette. Kiindulva egy oly akarat fogalmából, mely csak akkor valóban szabad, midőn igazán indifferens és karakter nélküli, minden eredeti determináció nélkül a jóra vagy a rosszra: a keleti egyház sohasem tudta volna megalkotni sem a bűn, sem a kegyelem tanát, a szentírás tanítása és az újjászületett lélek legmélyebb tapasztalatai szerint. Hanem úgy állítá össze minden dogmát, hogy az ember egész szellemi történetében az isteni kegyelem és emberi szabadakarat, mint teljesen koeficiens tényezők működnek.

A keleti egyház által kidolgozott tanrendszernek megvan a maga karaktere. Némely theologusok az összes keresztyén tanrendszerek között a legalacsonyabb fokon állónak mondják; ismét mások a többiek felett való elsőségét vitatják. E kérdés megvitatása jelenleg nem feladat. Csak némely oly tulajdonságait akarom megemlíteni, melyekből látszik, hogy a keleti egyháznak egész pályafutása alatt saját, különös geniusz a volt. A keleti egyház, legalább történetének szép korszakában, kiválólag nevelő egyház volt. Az első 11 században még össze sem lehet hasonlítani e tekintetben a keleti és nyugati egyházat. A 15 ik században a keleti egyház menekülő tudósai voltak azok, kik a byzanci birodalom bukása után, legtöbbet tettek nyugat egyetemén, iskoláiban és egyházaiban a tudomány és felvilágosodás érdekében. A görög papok voltak azok, mint már említém, kiknek a keresztyén tanrendszer első systematikai magyarázatát köszönhetjük. Egészen Augustinus koráig, a vezér és alkotó theologusok és tudósok csaknem kizárólag a keleti egyházhoz tartoztak. Ez volt szülőanyja a nagy theologiai és tanító iskoláknak. Ez volt dajkaja a klasszikusok magyarázóinak. Ez volt anyja a legkiválóbb theologusoknak, a valaha élt kitünőbb szónokoknak és a bibliai tudományok bizonyos ágaiiban a legjártasabb embereknek, miők Pantheus, Kelemen, Origenes, Ignatius, Chrysostomus, Athanasius, Theophylactus, stb. voltak.

De a tudomány, ékesszólás, dogmaalkotásban való nagyszerű jártasság mellett, figyelemre méltó a keleti egyházban a praktikus tevékenység bámulatos hiánya. A keleti elme, összehasonlítva a nyugati ész energikus geniuszával, szemlélődő, zárt és kiesnyes dolgokkal tépelődő. E természeti különbség állandóan hozzátapadt az egyház egész munkásságához. A keleti egyház híveinek gondolkodás-módján, egész világnézetén látszik, hogy a keleti

egyház geniusza mindig meditatív, retorikai és álmaadó volt, míg a nyugatié pozitív és etikai. A görög egyház szerint, a vallás inkább a lélek kegyes felemelkedése Istenhez, elmélyedése és elmerengése az istenség titkaiban, mint praktikus szolgálat. Míg a nyugati szellem mindig a legnagyobb tiszteletet mutatta a törvények iránt és folyton arra törekedett, hogy hitcikkeinek ne csak logikai formát adjon, hanem, hogy azokat a köteleességekkel is dinamikus összeköttetésbe hozza: addig a keleti egyház többre becslte egyfelől az érzelmek és vágyak, másfelől az önmegtagadás atmoszférájának véglételeiben mozogni. Így hivatásánál meghasonlás jött létre a külső és belső élet között, melyre Augusztin legbuzgóbb követői, Luther és Kálvin oly kevés hajlandóságot mutattak.

(Folytatása következik.)

Szöts Gerő.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, május 12. 13.

(Vége.)

A közoktatástügyi miniszter, egy korábbi fölterjesztésünk értelmében, tudósít, hogy a közigazgatási bizottságokat útasította, hogy jövőre a felekezeti iskolák körében tapasztalt hiányok elenyésztetése iránt előbb hatóságunkkal tegyék magukat érintkezésbe és csak sikertelenség esetén folyamodjanak aztán a miniszter segélyéhez. E célszerű intézkedést örömmel vette Igazgató-Tanácsunk tudásul.

Ugyancsak a közokt. miniszter saját megbizottainak jelentéseiből merített értesítései alapján: 1. a sepsiszentgyörgyi kollegiumra nézve az épületeket és a tanerők számát illető megjegyzéseit az államsegély ügyében köteendő s éppen tárgyalás alatt álló szerződés létrejöttének idejére tartja fenn s ez úttal csak egyik ottani tanárral kívánja szakját bejelentetni: a leirat közöltetik a kollegiummal, a jelentés beküldése végett; 2. a zilahi kollegiumra nézve szintén a szerződés közeli megkötésére utal s több tanárt illetőleg oly kérdésre kér feleletet, a mely iránt az adatokat hatóságunk már régen beküldte, mire nézve a fölvilágosítás megadatik a miniszternek.

A küllő-széplaki egyházközség papi, meg tanítói állomásának az utóbbi időben történt betöltését az esperes, vett föl hívásra, jelenti, mihez képest a tanfelügyelő, ki e tanítói állomás betöltését korábban sürgette, értesítettik a dolog állásáról.

A márkosfalvi idős és beteges pap engedélyt kér, hogy a községi iskolában a vallást a kántor-tanítóval taníttathassa. Az Ig.-Tanács a kért engedélyt megadja, a k. tanító javadalmazását abban az esetben, ha régi (kántor-tanítói) díjlevele szerint van most is javadalmazva, fölöslegesen mondva ki; ha pedig, díjlevele, a törvény szerint, a községi iskola felállításával alább szállítatott, a pap köteleességévé tevén.

A kolozsmegyei tanfelügyelő a k.-kapusi, ó.-fenesi, kajántói, sz.-lónai és b.-o budai felek. iskolák nyomorult

állapotainak orvoslására kérve föl korábban Ig.-Tanácsunkat s ennek nyomán a k.-kalotai (akkori helyettes) és a dézsi egyházmegyék esperesei jelentés-tételre, illetőleg, intézkedésre útasítatván, a beérkezett esperesi jelentések alapján, a tett intézkedések helybehagyatnak, a további ellenőrzés is elvárta az esperesektől s a tanfelügyelő is értesítettvén az ügyek állása felől, a költségek hordozása, pedig, a mulasztó papokra, illetőleg, tanítóira rovatván.

Deák József, pénztárnok, özv. Dr. Nagy Józsefné nevében benyújtja b. e. Nagy Péter, püspök, kitünően sikerült és díszes keretbe foglalt mellképét, mely kegyeletos tisztet az özvegy n. férje meghagyására teljesítette. Az arckép köszönettel fogadva, az Ig.-Tanács termékének falát díszesíti.

A bölöni pap, 38 évi szolgálatára hivatkozva, káplántartási engedélyt kért korábban, míg az esperes és az egyházmegyei tanács felelőzetéssel való nyugalmazását javálja, oly képpen, hogy a paplakot az új pap használja, az egyházközség, pedig, fogadjon a nyug. papnak szállást. Az Ig.-Tanács engedélyezi az érdemes Sebestyén Károly, ily módon való nyugalomba vonulását s elrendeli az állomás betöltését; továbbá N.-Ajta Bölön eddigi filiája, önálló egyházközséggé kívánván válni, az engedély erre is megadatik, de kivitele, illetőleg, papi állomásának betöltése akkor fog megtörténni, a mikor a papi-javadalom alapitókéje teljesen biztosítva lesz és az épületek jó karba lesznek helyezve, addig a bölöni új pap szolgálván be ide is, a ki ez időre, némi javadalmat is élvez N.-Ajtáról, valamint ugyanakkor fog megtörténni a miklósvári egyházközségnek Köpöctől N.-Ajtához való affiliálása is.

A bukaresti egyházközség már korábban tervezett építkezései, a műszaki előadó javaslata alapján, végleg engedélyeztetnek, az egyetemese egyháztól a romániai missióra, 32 évi időre, megszavazott évi 1000 frt járadék-hányadára fektetett 5000 frt pj. központi kölcsön segélyével, az építési költség többi részét maga az egyház fedezvén.

A nagy-enyedi kollegium egyik theol. katedrójának helyettesi javadalmát, miután a haláleset évközben történt, az államsegély fedezte, a jövő évi fedezetről való gondoskodásra, azonban, a kollegium útasított. Most a koll. oly magyarázattal kívánja e helyettesi javadalomnak jövőre is az államsegélyből való fedezését igazolni, a melyből az tűnik ki, hogy e kollegiumnál az elhalt tanárok temetési költségeire, a mortuális angariára és az özvegyi kegyévre nézve egészen különleges s minden más kollegiumétól eltérő szokást követnek. Az Ig.-Tanács az ügy állására vonatkozó és ez ülésből felrendelt adatok beérkezéig, a kérdést függőben hagyja és helyeslő tudásul veszi az elnökbellei kijelentését, hogy az előző napi ülésen hozott s egy másik enyedi tanári szék pályázati hirdetésének közzétételét illető határozat kiadását szintén függőben tartja, míg ez adatok beérkeznek miután, mint kitűnt, e pályázati hirdetésben is szerepel az egyházkerület körében eddig ismeretlen „tanári kegyév“ kifejezés.

A rétyi egyházközség, fölöttébb szük telken összeszorított papi és kántori laka mellé, egy épületes telket kíván megszerezni, melyen a pap s a régi telken a kántor tisztességesen lakhassanak. E vásár 1760 frtba kerülne, mire 1200 frt kedvezményes kölcsönt kér, 3%-os kamatra és évi 60 frtnyi tőketörlesztés mellett, 20 évre. Kedvezményes és egyszersmind törlesztési kölcsön, csak az építkezési alapból levén megszavazható, ez alap, pedig, ez idő szerint ki levén merülve, az Ig.-Tanács olyképp kívánt, a különben elég népes egyházközségen segíteni, hogy az 1200 frt kölcsönt 5%-ra adja ugyan meg neki, de nem kívánja az évi 60 frtos törlesztést, hanem utasítja az egyházközséget, hogy az évi 1½%-os törlesztési hányadokat maga kamatoztassa s a törlesztést teljesítése szerinti részletekben végezze, a kamat-fizetés mindig csak a vilóban fennálló tartozás arányában történvén. A kérés szerinti évi 96 frt fizetendő helyett, így évi 78 frt terhe lesz az egyháznak, s ha a mennyire már rászánta magát, azt is mind tőkésíti kamatos-kamatosan, még hamarabb megszabadulhat terhétől.

II.

Kolozsvár, május 16.

Elnökölt Dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, jelen voltak Székely János, Sárkány Ferenc, Parádi Kálmán, Domokos Antal, Deák József, Bodor Antal, titkár. Szász Béla, előadó ig. tanácsos.

Az időközben elnöki úton ellátott s bejelentés után helybehagyott ügyek közül kiemeljük, hogy a Csángó-magyar-egylet ez évre is megküldte a 900 frt segélyt, mely a romániai missió rendkívüli szükségeinek fedezésére szolgál.

A szinyei körjelkészség szervezésére szolgáló előmunkálatok befejeztetvén, a fizetés, 492 frt. és 100 frt. úti átalány, melyből a közalap 400 frtot fedez, megállapítatik s a pályázat közzétételével az esperes útasítatik a részletes útasítás tervezetének elkészítésére.

A missiói alapból, illetőleg, a Csángó-magyar-egylet adományából kiutaltatik Kelemen Ferenc, ploesti s. tanítónak ez évre 100 frt s a mult évi elmaradt segély pótlásaként 20 frt; Baló Bálint, galaci pap, brailai beszolgálásáért 50 frt.; Nagy Sándor, brailai tanítónak 50 frt (ugyanaz alapból élvez a plojesti pap 200, a galaci 100 és a brailai egyház 120 frtot.)

Az étfalva-zoltáni „polgári iskola“ iskolaszéke kéri ottani egyházközségünk Hadnagy-alapjának kamatait az iskolások tanszerének fedezésére. A Hadnagy-alap még a negyvenes évekből származik, a midőn elhalt kántor-tanítónk hagyatéka, kiegyezés útján, az egyházközség és a rokonok közt oszlott meg, az egyházközség részének kétharmad jövedelme arra rendeltetvén, hogy szolgáljon a kántor-tanító javadalmának emelésére a végett, hogy a szegény tanulókért ne kelljen tandíjat fizetni. A felekezeti iskola, azonban, utóbb megszünvén s azóta községi iskola állván fön, az alap jövedelmei folyton tőkésítették. Miután az ügyiratok nem derítik föl, hogy felekezeti iskolánk megszüntetése és a községi iskola fölállítása minő

feltételek alatt történt, az Ig.-Tanács fölrendeli ez adatokat s a kérdést addig függőben tartja.

Harasztos polit. községe nem fogadván el azt a föltételt, hogy az egyházközség telkeért, melyre áll, segélyezett községi iskola építettett, cserében egy jövőben templomépítésre szánt belső telket adjon, az egyházközség telkének és rajta volt épületének értéke biztosítását elrendeli az Ig.-Tanács és egyszersmind utasítja az esperest, hogy az ottani kántor-tanítónak, ki a községi iskolánál viselt segéd-tanítói állásáról lemondott, fegyelmi ügyét járassa le az illetékes egyházmegyei bíróság fórumán mielőbb, miután a községi iskola tanítói állására az egyház kántora alkalmazandó, ez alkalmazás, azonban, mindaddig végre nem hajtható, míg a kántor fegyelmi ügye elintézve nincs.

Az ó-fenesi pap fa-kepeje, az erdőtvény megszorításai nyomán, az utóbbi időkben nagyon leszállott s most megváltásáról van szó. Miután, azonban, a hívek tartozásainak mennyiségére nézve eltérő adatok terjesztettek föl, az esperes fölhivatott a kérdés tisztázására és ismét fölterjesztésére.

A bethleni pap és tanító közmunka illetékének a kepeváltó alapból tervezett megváltását az Ig.-Tanács, a fölterjesztés értelmében, helybehagyja.

A kis-enyedi templom, papilak s mellék-épületének kijavítási tervét és költségvetését a műszaki előadó elfogadhatónak mondja; a kimutatott fedezetre szolgálna a közalaptól nyert 250 frt, az egyházközség 300 frtja s az egyházkerülettől kért 700 frt. 5%-os kölcsön. Az Ig.-Tanács elhatározza, hogy a templom-javítás munkáinak kivitele iránt az árlejtés megtartandó és a javítás keresztülveendő; a másik két munka fedezetére kész a kért kölcsönből 600 frtot 5%-ra megadni, ha az egyházközség a hiányzó összegről maga gondoskodik.

A széki egyházmegye közalap-járalékainak kimutatása sok hátrálékot, a korábbi évi bevallások összegeihez képepest csökkenéseket és szabálytalanságokat is mutat föl. Az Ig.-Tanács szigorú útasítást ad, a hanyag kezelők ellen fegyelmi keresetet rendel, utasítja az esperest a hátrálékok záros határidő alatti fölhajtására és arra, hogy az újabb bevallások hatósági megállapításánál ne tőrje az igazolatlan alábbszállítást.

A barátosi papi és kántori fa-kepe megváltását engedélyozve, elrendeli az Ig.-Tanács, hogy a váltás-alap biztosítatlan részletét hajtsák föl és küldjék be központi kezelésre.

Az olasztelki nyugalomba kérezkodett pap időközben meghalván, arra a kérdésre, ha a kegyév a rendes, avagy a nyugalmi állapot után számítandó-e, kimondatik, hogy a rendes u'án, miután a nyugalmazás még nem lépett vala hatályba.

A lörincerévei 100 frtnyi közalap-segély az egyházközség sürgős szükségének fedezésére kiutaltatik, noha az ily segély-pénzek, egy általános korábbi határozat értelmében, első sorban az egyházkerületi pénztár követeléseinek törlesztésére volnának fordítandók, útasítatván,

azonban, az egyházközség arra is, hogy egyházkerületi tartozásának is tegyen eleget.

A Kendeffy-alapítványi kegyjavadalom egy megürült helyét az Ig.-Tanács özvegy Debreceni Józsefné asszonynak adományozza.

E—n.

Gyámintézeti közgyűlés.

A rikánbelői ev. ref. egyházmegyék özvegy-árva gyámintézete tavaszi rendes közgyűlését folyó év május hava 1-én tartotta meg K.-Vásárhelyt. Ezen gyámintézeti, jóllehet négy egyházmegye, t. i. sepsii, kézdii, orbai és erdővidéki egyházmegyék papi és tanítói testületét foglalja magában; mégis a közgyűlést jobbadán a bizottmány tagjai tevék. Jelen voltak: Székely János, kézdívásárhelyi pap, mint elnök; Vékás Lajos, barátosi pap, főpénztáros; Magyarai Károly, gidófalvi pap, sepsii alpnztáros; Péter Károly, szörcei pap, orbai esperes és alpnztáros; Kovács István, k.-vásárhelyi pap, kézdii alpnztáros; Zoltáni Elek, lécfalvi pap, kérdii esperes és számvevő; Bodor Géza, jegyző, stb. stb.

A köztetséssel fogadott elnöki megnyitó után, jegyző előterjeszti a gyámintézeti bizottmány évi működését feltüntető jegyzőkönyveket, melyek jóváhagyó tudomásul vételtek. Több-kisebb jelentőségű ügy letárgyalása rendem érdemleges és folyamodók kívánsága szerinti ellátásban részesültek: Borbáth Pál, Ujvári István és Ceglédi János lelkészek folyamodványai, melyekben özvegy-árva-gyámintézetünkkel szemben fennálló kötelezettségük teljesíthetésére időhaladékot kértek. A sepsii egyházmegyébe keblezett hétfalusi körlelkész, valamint a komollói és szacsvai lelkészek ez ideig foglaló összegük befizetéséről nem gondoskodván: gyámintézeti foglalójuknak záros határidőn belől befizetésére fölhivattak.

Örömmel hallgattuk Péter Károly, orbai alpnztáros jelentését, mely szerint b. e. Magyarosi Ferenc, teleki volt lelkész és orbai esperes, ki gyámintézetünk létrehozásában és tovább fejlesztésében haláláig tevékeny részt vett: végrendeletileg 1000 frtot hagyományozott gyámintézetünk alaptőkéjének gyarapítására, mely összeget 16 darab kötvényben, felhajtás és a főpénztárba beszolgáltatás kötelezettsége mellett, jelentést levő alpnztáros a végrendeleti örökösöktől kezéhez vett.

A pénztár megvizsgálásáról Zoltáni Elek, számvevő, betejesztett jelentése szintén örvendetes eredményt tüntetett föl. Az 1888-ik évről vezetett s felülvizsgálva, helyeseknek talált és közgyűlésünk által elfogadott számadások szerint: bevétel volt 1938 frt. 92 kr., kiadás: 1929 frt. 40 kr. pénztármaradék 9 frt 52 kr. Tőkeösszeg 1887 év végén: 13.391 frt. 99 kr. 1888. végén: 14,238 frt 70 kr. évi szaporodás: 846 frt. 71 kr.

A 14,238 frt. 70 kr. alaptőkéből 8000 frt. papírjárdék-kötvényekben, körülbelől $\frac{1}{10}$ ed rész magán kötvényekben és fenmaradó jelentékeny tőkeösszeg a ké/di-vásárhelyi és háromszéki takarékpénztárakban levén elhelyezve; mivel közgyűlésünk a takarékpénztári elhelyezésnél állampapírok beszerzését előnyösebbnek ítélte, egy korábbi közgyűlési határozatnak felújításával, megbizta Vékás Lajos, főpénztarost, a takarékpénztárban levő tőkeösszeggel állampapírok bevásárlására.

Az özvegyek és árvák részére kiosztandó összeg, a bizottmány javaslatának teljtartalmú elfogadásával, 613 frtban és ez összeg a 28 osztalék illetékei között egyenlő arányban megosztva, egy osztalék 21 frt, 89 krban állapított meg, s kiosztásra azon utasítással utaltatott alpnztárosok kezére, hogy az osztalék kiszolgáltatásánál szem előtt tar-

tandó a főtiszt. egyházkerületi közgyűlésnek az 1885 évi május hó 30-án 61 jkvi sz. u. az alapszabályok módosítása tárgyában hozott azon határozata, mely szerint a férjhez nem ment, de állandó elhelyezést nyert hajadonoknak és özvegyeknek a gyámintézet iránti igénye megszűnik.

Az erdővidéki egyházmegye, a nagy távolság miatt, csak Zajzon Mihály, esperes meleg hangu levele által volt képviselve; azonban, ebből jól esett közgyűlésünknek meggyőződni azon benső érdeklődésről, melylyel ez egyházmegye nt. esperese gyámintézetünk iránt viseltetik s azon körültekintő gondosságról, melylyel a gyámintézet ügyei előmozdítását szolgálni, készséggel igyekszik. Minnek folytán, a felajánlott szives munkásság igénybe vétele mellett, közgyűlésünk Vékás Lajos, főpénztarost, megbizta, hogy az erdővidéki egyházmegye részvényes tagjairól és a foglaló összegek fizetési kötelezettségéről a kívánt tájékoztatás megadásával, Zajzon Mihály esperesnek nyújtson segédkezet.

A gyámintézeti alaptőke gyarapodása a közelebbi öt év alatt kedvező eredményű volt. A tőke-összeg 1884 év végén: 11,396 frt. 53 kr.; 1885-ben: 12,245 frt. 13 kr. 1886-ban: 13,078 frt. 93 kr.; 1887-ben 13 391 frt. 99 kr.; 1888-ban: 14,238 frt. 70 kr.; tehát 1884—1888-ig a tőkegyarapodás 2,842 frt. 17 kr. A folyó évi gyarapodás pedig az eddigieket jóval túlszárnyalja. Ez ideig, interkalare címén beszámolt: Kovászna 224 frtot, Zabola: 76 frt. 67 kr. Telek 88 frt. 68 krt. Martonfalva 151 frt. 39 krt. F.-Torja 82 frt. 32 krt. Összesen: 623 frt. 6 krt. Ehhez adva a foglaló és részvény címén befizetett összegeket és b. e Magyarosi Ferenc 1000 frtos alapítványát a f. évi tőkegyarapodás a 2000 frtot s maga az alaptőke a 16,000 frtot meghaladja; vagyis, a gyámintézet vagyona a közelebbi öt év alatt 5,000 frtnyi gyarapodásnak örvendett. Ezen kedvező eredményt nagy részben az időközi papi jövedelmek és fiatal lelkészek foglalólul fizetett illetékei idézték elő; de az ezzel kapcsolatosan megsokasodott özvegyek és árvák könyveinek letörlésére gyámintézetünk még erőtelen s a nyomor enyhítésére alamizsnát igen, de segélyt nyújtani, képtelen.

Bodor Géza.

Pályázati jelentés.

(Levél a szerkesztőhöz)

Tisztelt barátunk! Elbolyongni valahol, egy mellék-völgyben, hol a futva fecsegő viz mentén üdén hamvas rozsföldek, tarkálló rétek és dalos berkek terülnek el; hol a hegy tövében magasló karcu zsindeles torony körül, egy-két utca során, egyszerű, takaros házak fehérlenek, barnálanak, melyek közül az iskola s még inkább a virág-cserepes ablaku papilak komolyan s egész egy fővel magaslik ki, belepillantani az egyszerű természetesség e hajlékaiba s egy-egy sajátosan kiváló egyén alakjában, elbeszélésében, vagy valamely élénken rajzolt életmozzanatában olvasni; meglátni az egész ember történetét, a maga egyszerűségében, köznapi életményei eredményét, érzelmeit, indulatait, vívódásait, azzal a sajátosságával, a mely még a fák minden levelét is megkülönbözteti egymástól: ezt akartad-e? Vagy, be szeretnél volna pillantani a nagy városok nyüzsgő, falánk hangyabolyába, a hol minden egyes futkorászó össze-viszán gyűri, taszigálja a másikat, valamennyi csak élelmét, meg tojását hurcolja, takarja és védi s a feketék és vörösek élet-halál harcot küzdenek, tépik, szakgatják, derékban metszik egymást ketté; azt vértad-e, hogy egy éles, a külső burkon átható tekintet válaszszon ki magának egyet a sok közül s a zürzavar útvesztőin egyet a sok közül s a zürzavar útvesztőin is végig-végig kísérje figyelmével fénylő pillantatával kiolvassa járásából, keléséből, hogy honnan, miért

jött s hová tör oly konokul tüskén-bokron át; napokig, he- tekig el nem vesztve választottját szemei elől, mint Herman Ottó a maga pókjait, halait, madarait, hogy élő képet, ele- ven rajzot tárjon eléd az egész életről, mint a picike har- matcsepp a véghetetlen napról? Az egyszerű, a természet- tel még egészen-belső közösségben élő ember rajzát kíván- tad-e, a ki hiszi istenét, imádja szeretteit, tűr, szenved, küzd és kitart s a kit a szeretet úgy fölmelegít, hogy még a sarkoknál is elég tüze van, hogy vívjon s reménnyel to- kintsen a láthatatlan messziségbe; avagy, annak a hősnak akartad képét látni, a ki a szellem fényével, az érzelem finomságával, a nemes indulatok kitartó erejével költ ben- nünk hitet, meggyőződést, hogy a legfenségebb célok is elérhetők s ha ő, a küzdő, elbukott is, csoda-példájával biz- tat, hogy hátha, mégis talán sikerülhet másnak?

Ugy tetszik nekünk, tisztelt barátunk, hogy ilyes vala- mit kívántál. A midőn lapod idei 1. számában, az év má- sodik napján, Pályadíj feliratu soraidban, vallás-erkölcsi, egy- házias, családias rajz versenyére hívtál fel a vállalkozókat, kiknek szívére, kedélyére hivatkoztál s oly dolgozatot vártál tőlük, a mely fölemel, nemesít, fogékonyrá tesz az égi dol- gok iránt, hogy nyoma ott maradjon a lélekben himpornak; megszenteli erkölcsi életünket, akaratumkat lelkesedésbe hajt- ja, hogy akaratlanul felolvadjunk isten szellemébe!

Nagy sajnálatunkra kell jelentenünk, hogy ha ez volt, ezt a várakozásodat nem váltotta be az a 13 pályamű, melynek megbirálására fölkértél bennünket s melyek, sorban, így nevezik magukat: 1. A hol én születtem. Jelige: „Mondottam ember: küzdj és bizva bizzál! 2. Ambrus uram. „Övé a hatalom.“ 3. Martir. novella. „A szegény- nek drága kincs a hit, stb.“ 4. Közdelmek E csekély, meddő mesét, stb.“ 5. A szegények. „Valaki a kicsi- nyeknek gondját fölveszi, stb 6. Az Erzsi könyve. „A Krisztust öltöztetek föl.“ 7. Az anyám könyve. Mint- ha most lett volna. 8. Csicsonkázó egyesület. „Túl az idő.“ 9. Mikor a püspök ur nálunk volt. Erőnk, te segíts föl, stb.“ 10. A jutalom. „Méltó a munkás a ma- a jutalmára.“ 11. Vén golyhó! „Ne tudja a te jobb kezed!“ 12. Egy öreg pap életéből „Emlékezzünk régiokról. 13. A jó szívű iparos. „A jótéteményben ne legyetek restek.“

Mindjárt legelején külön kell választanunk és mellöz- nünk a 6. 3. 4. és 12. számukat, mint a melyek legtá- volabbról sem felelnek meg a pályázat alap-föltételének, a mennyiben sokkal inkább esnek az elbeszélés hogysen a rajz körébe. Ezek, olyan a milyen történetüket, a fejlemény külön-külön feltüntetett mozzanatain viszik keresztül, szere- peltetett egyéneiket, jól-rosszul jellemzett fejlődési folyamaton át haladva, állítják eléjük, nem pedig egyetlen helyzet, vagy esemény kidomborított rajzában mutatják be az egész embert.

Igy a 6. sz. egy mondva csinált historia, a la Schmidt Kristóf, annak igazolására, hogy a biblia a durva lélekből is nemeset alkot; de benne a gonosz minden igaz ok nélkül gonosz, hogy éppen olyan hirtelen és magyarázat nélkül tér- jen meg, még az önkint kínálkozó pszichológiai igazolást is mellözve; a jó pedig egyebet sem tesz, mint imádkozik és bibliát olvas. A 3 sz. egy sentimentális történet, egy „mar- tir“ ki a legkeresettebb módon kieszelt kegyetlen stációkon halad végig teljes passivitással, a ki nevét azzal szerzi meg, hogy nagy mogorván és tétlenül szemléli gyermekei halálát, neje megőrülését. A 4 sz. már valamivel több tartalommal dicsekszik; szerzőjének vannak gondolatai, csak kár, hogy nem bírja mindig jól rendezni és kifejezni. A középpontot az elég jól vázolt öreg pap és leánya foglalja el; de, míg amaz mindenki ügy-baját intézi, nem veszi észre, hogy sa- ját háza ég; emez pedig hihetetlen vállalkozásba bocsátko- zik s a véletlen még hihetlenebb találkozásában nyer iga-

zólást; természetesen, egy csomó bibliai idézet és egy bom- bastikus ima segítségével. A 1. számot, végre, őszintén sajnáljuk, hogy fájánál fogva ki kelle a pályázók közül re- keszteniük, mert ez egyszerű, igaz és megható leírása egy ideális kálvinista papnak, a maga mindennapi, valódi küz- delmei közepett saját tévedésein okulva, de hűsége, nemes lelke és kitartása segélyével, végül, diadalmaskolva. Némi kihagyásokkal és különösen öreges stylusa elsimitásával, ér- demes volna a közlésre: de mint önéletrajz, ezt a pályadíj- jat el nem nyerheti.

A 8. 13. 5. 1. 2. 10. számuk alig érdemesek szóra, bár, a mi a műfajt illeti, sejtik, hogy fuj a szél, csak azt nem tudják, hogy honnan? Van köztük „Kis lap“-ba való (8 sz.); van, a melyik bevallja, hogy írójának nincsenek „eszméi“ s ezért egy kath. elemi olvasó-könyv egy istenes anekdotáját reprodukálja; az egyik (5 sz.) azzal a rettenete- tességgel rémit, hogy a halászt az éji vihar idején viszi az örvénybe, halászni, míg otthon felesége meghal s a lakába tüzet csinálni éjfélnben jövő szomszéd, szolozsmát zengve ta- lálja a kétszeresen árvákat; mások (1. 2. sz.) minden ér- telmi és erkölcsi tanúság nélkül próbálnak tanúságot szol- gáltatni, például, egy felfuvalkodott arany-parasztinak a z ért veri el a jég vetését, mert azt hajtja, hogy gazdagsága az ő maga runkája gyümölcse; de az író, természetesen hall- gat róla, hogy hát a szomszédok vetése miatt ment szintén tönkre, és végül, van olyan (10 sz.), a melyikben egy ta- vaszi prédikáció, egy keresztelési agenda, egy alkalmi beszéd, egy gyász-szónoklat és egy csomó bibliai lokus árán érke- zünk odáig, hogy a derék pap mégis csak jobb ekklesiához jut a végén

A három még hátra levő pályamű kissé komolyabb figyelmet érdemel.

Az Anyám könyve (7 sz.) majdnem egészen eredeti- nek mondható, némi humorral, elég jól kigondolt, még job- ban átérzett, de gyöngén kivitt alap-ondolattal. Egy székely fiut visznek az enyedi kolleziumba; otthon, a bucsunál, az egész falu kényezteteti, eteti, ajándékkal látja el, anyja min- den széppel, jóval tele gyurja ládáját, az egész házi könyv- tárt fölpakolja neki, csak a régi imádságos könyvet nem, a mely a fiu hazatértekor, természetesen, a „bánatos anya imája távollevő fiáért“ lapjánál magától nyílik. A székely szo- kások nagy részletességgel, de elég ügyesen, humorosan van- nak leírva benne, csak az a baj, hogy ezek nagy kapuján át, kiszalad a város s a dolog magvára alig marad valami.

A 11. sz. a Vén golyhó szokatlan elnevezés alatt, egy vén asszonyt rajzol, ki férje s kedves nevelt fia után árván maradva, a sok adóssággal terhelt jószágot, szigorogva, ke- gyelemből élve, kitisztázza s az ekklesiának hagyja; de az árán épült új díszes templomba, bezzeg, most félannyi nép sem jár, mint a régi rozzantba! A dolog igen ügyesen van kigondolva, vagy mondjuk, eltalálva, de már gyöngébben ki- dolgozva. Ha lenne egy kis külső és belső formája, meg is dicsérné az ember. Egészen át kellene dolgozni, hogy kö- zölhetővé váljék.

Végül, a 9. számában „Mikor a püspök ur nálunk volt“ egy vallási villongásban meghasonlott község és egy szétment házaspár vívódásait és az úgy támadt szakadás setétlő hi- degét beszéli el az anyátlan maradt gyermek, a bensőség igaz hangján, a mint az i-kolás gyerek látta és felfogta e szerencsétlenséget s aztán, a község kibékülését a püspök ur jöttére és az édes anya visszatértét a háromra terített va- csora-asztalhoz. A tartalom, a forma, az érzés, meg a hang tetszőn vágnak össze; ám, az a ki írta, értheti, hogy mi összefüggés van a szülők szétválása, meg az egyház megha- soulása között; azt is halljuk, hogy a község békéjét a pré- dikáló püspök hozta vissza; de hogy az édes anya miért és hogyan hagyta oda férjét, egyetlen gyermekét s mi füzte

ismét össze a szétszakadt köteléket: az olvasó sehoggy sem tudja eltalálni és érteni s éppen ezért, bosszusan, mert függésben tartva s kielégítetlen teszi le a darabot kezéből. Ha ez az érthetetlen értelmetlenség nem sértene ennyire, ezt a pályaművet érdemesnek ítélnék a jutalomra.

De így, azt kell javasolnunk, hogy tedd vissza aranyaidat a láda fiába; vagy, ha tetszik, tégy velük még egy kísérletet.

És most, isten veled.

Parádi Kálmán. Baló Sándor. Szász Béla.

T Á R C A.

A pessimizmus morálja.

(Vége.)

Lássuk a már a pessimizmus másik korifeusát, Hartmann Edét. Ismétlődik nála is a kérdések kérdése mi az élet, mi ennek a célja, mi az ember, és rendeltetése mire céloz?

Hulló levelei vagyunk az emberiség fájának, rövid az élettünk s azonnal pótoltatik a mindenség háztartásában. Lehet-e ily hulló levélnek különös értéke? Van-e értéke az egész fának? A mindenség oly nagy; mit jelent az emberiség élete benne? S mi célja van az egész mindenségnek? Az ember körül forog-e minden? Mi vagyunk-e centrumai az egész világegyetem életének?

Lehet. S ha igen, akkor kötelességünk, megküzdeni az étellel s mi rajta is vagyunk, hogy megtaláljuk a boldogságot. Az életnek legfőbb javai: egészség, ifjúság, szabadság, biztosított existencia; legerősebb ösztönei az éhség és szerelem. Csakhogy mindezek nem nyújtanak mégsem tökéletes boldogságot. Az egészséget, ifjúságot, szabadságot nem is érezzük, míg birtokában vagyunk; ha pedig továtüntet, az utánuk való sovárgás, fájdalomnál egyebet nem szül.

Az éhség már magában rossz; a szerelemmel pedig furcsán vagyunk. Égünk, lángolunk a leányért, kit bálványképnek tartunk; ha aztán kielégítést nyert a szenvedély, birjuk az ideált: megszokottá válik a bírás is s legrosszabb esetben, raboknak érezzük magunkat, siratva az elvesztett drága szabadságot. A házias élet elveszti zománcát s marad a fájdalom. Baj, szeretni; és baj, nem szeretni!

A becsület két nyilatkozata a becsvágy és becsületérzés szintén hiu örömköket nyújt csak. A mások becsütlése közönyös lesz előttünk, s hogy mi becsüljünk meg másokat: miért?

Egyetlen élvezet volna, a mű élvezet, a tudomány, vagy szépművészetek terén; de hát, itt is ezer bánalom van. A tudóst félreismerik, a művész éhen hal meg s hiában dolgozik, mert az is csak bajt csinál.

S mégis, örök-lánggal ég keblünkben a remény. Reméljük a jót, a boldogságot, a fájdalommentes életet, hiában. Annyi fájdalom közepette, a remény az, mi kísér szüntelen. Az ösztön, az elme, a szív, a lélek minden csaldódásai dacára is ragaszkodik hozzá, mint a hajótörött a végső deszkaszálhoz. Ez étet, táplál, pedig csak ámit minket, mert az egészség, ifjúság lassan-lassan továtűnnek. Beáll az aggkor a maga ködös, borús napjaival. Nem lelkesít a csók. Megszűnik az étvágy. Becsület dolgában igényeink megcsappannak. A munka-erő és kedv végképp elhagy s még az az utolsó deszkaszál, melyet görcsösen szorongatánk, a remény, az is el-

száll s nem marad előttünk egyéb, vigasztalan sötétség s pár lépésnyi hely, hol testünket megemésztik a férgek

Irtózat fog el; ez a semmi, ez a Nirvána! Betesszük e könyvet.

* * *

Hit nélkül, istenhit nélkül ide megy ki minden moral. Vagy önmagát teszi minden változás alapokává (materialismus, positivismus, socialismus) vagy pedig tagad minden valódiságot (pessimismus), de ki nem békit egyik sem s kiált-sák bár a magas Csiborazszó tetejéről felénk tanaikat, azt fogjuk visszakiáltani: betegek vagytok, agyatok fáj!

Azon csodálkozik az ember, hogy ott a távol keleten, a Ganges és Bramaputra partjain, a Himalája lábainál, annyi millió, az összes emberiség 31%-ka istenhit nélkül egy erkölcsi-rendszert alkotott, melynek alfája és omagája a Semmi.

Hogy nyugaton a német vizenyős agyvelő is kieszelt effélét, nem tekinthető veszélyes fejszecsapásnak a keresztyén-ség életfájára, mert a keresztyén-ség szelleme azért élni és hatni fog tovább is az egyesek és a társadalom életében egy-iránt. A szeretet parancsolata örök parancs marad, lépjen bár e földi lét tenger-fájdalmával élénk.

Schopenhauer és Hartmann skepticizmusa különben inkább csak poesis, mint tudomány. Hangulat-philosophia. Mint ilyen, lehet egyesek világfájdalma, de nem az összes emberiség világnézlete Hibás maga a kiindulási pont, mert hogy miért volna a szenvedés a rugója az élni-akarásnak, senki sem érti meg. Továbbá, az élni-akarás csak akkor fájdalom, ha nem érte el célját; de ha elérte, akkor a baj le van küzdve, a nélkülözés megszűnt, a fájdalom kéjjé változott. (Schopenhauer Arthur. Vasárnapi Ujság. 1888. 9. füzet.)

Azokban, midőn az erkölcsi alapjává a részvétet tette, ez által közeledett a jézusi szeretetthez. Az erkölcsi cselekedet mértéke a belső, a szív, az indulat és nem a külső, az igazságos, a törvényes. „Mint a nap világa mellett elhalványul a fáklya és tűzijáték, épp úgy elhalványul a szellem, a lángész, a szépség, a szív jósága mellett. A hol ez utóbbi nagy mértékben jelentkezik, ott mindenütt pótolni tudja, mindama tulajdonságokat, úgy, hogy szégyeljük a jó szívű embert, mielőtt megismertük, eszesnek is, szépnek is nem találtuk. A korlátolt ész s a legfeltűnőbb rút külső is mintegy átszellemül, mihelyt a szívnek rendkívüli jósága kíséri; valami magasabb szépség sugározza körül s oly bölcsesség szól hozzánk belőle, mely mellett minden más bölcsesség eln múlni kénytelen. Mert a szív jósága transcendentális tulajdonság, (Kant kategorikus imperativusa rideg szigor ehez képest) a dolgoknak az életen túl ható rendéhez tartozik, s nem hasonlítható össze semmi más tökéletességgel. A hol nagy mértékben van jelen, oly nagygyá teszi a szívet, hogy minden abban benne van, nem pedig rajta kívül, mert

Folytatás az 1/4 iv mellékleten.

hisz minden lényt átazonosít az önmaga lényével. Mi ehez képest az elme, mi Verulami Baco?"

Az erkölcsiséghez nem elég a tudás, az ísz. Akkor, midőn a „philosophia kereste az élet célját, önmagát csalta meg, azt hívén, hogy a tudás skáláján eljuthat az óhajtott boldogság csendes kikötőjébe. A boldogságra való törekvés a legtöbb bölcselő lelkében, majdnem pusztá tudásvágygyá zsugorodik össze. Az nagyon is érthető, hogy a filosofusok uralgó szenedélye az igazság szomjuhozása; de az a szenedély annyira elragadja őket, hogy eredetével többé nem törődnek, és így célját is szem előtt tévesztik

De hát, a tudásnak nincs-e magában különértéke? Van annyiban, a mennyiben a tudás már magában gyönyör, még pedig a legnagyobb gyönyörök egyike. Igen, de egyik élvezet a másikkal feltétele és a különböző élvezetek úgy függnek egymástól, mint a testnek egyes tagjai.

Minél tovább fejlődik az ember, annál több gyönyört (természetesen fájdalmat is) képes az életből meríteni. A mi kezdetben keserű munka volt, az később élvezetessé válik, a mi csak közömbös eszköz volt, valamely kívánatos cél elérésére, maga is kívánatos, kedvessé lesz. (Faust lelke, írta Palágyi Menyhért. 1888. március.)

Schoppenhauer és Harthmann sajátos bölcseljükkel nagy feltűnést keltettek századunkban s nem tagadhatni, a pessimizmusnak vannak vallói mai nap is sokan. Sokkal nagyobb azonban azoknak száma, kik az erkölcsi optimizmus álláspontján vannak, kik az életet nem tartják hiában valónak, az akaratot vaknak, minden vágyat botornak, hanem hisznek az erkölcsi jó valódiságában, a lélek szomjuságában egy tökéletesebb lét után, kik az életet becsülni tudják áldásaiért és örömeiért!

Csekme Ferenc.

KÜLÖNFÉLÉK

Főt. püspök, Szász Domokos a. r. folyó hó 26-án, négy hétre tervezett útazásából, reméljük, teljes egészségben és felüdülve, megrakodtan gazdag emlékekkel és tapasztalatokkal, haza érkezik, hogy azután, néhány nap múlva, N.-Enyedre ránduljon, a diszesen, sőt méltóságosan kiépített kollegium felavatására. és hogy részt vegyen a tanári értekezleten. Mindezt azért említjük fel, hogy ha netalán valakinek elintézni valója lenne, tájékozva legyen

= A n.-enyedi ünnepélyek Programja a következő: „Az erdélyrészi ref. kollegiumok tanárainak Nagy-Enyeden tartandó rendes értekezlete, kapcsolatban a Bethlenkollegium új épületének felszentelésével s két rendes tanárainak székfoglalásával. 1889. június hó 2—5 napjain. Program. Első nap. (Jun. 2.) D. e. 11 és d. u. 2¹/₂ órákor

az érkező vendégek fogadása a pályaudvaron. 2. D. u. 4 órákor a kollegium helyiségeinek és gyűjteményeinek megtekintése. 3. Este 8 órákor találkozás a „Két hattyu“ szálló helyiségében, Második nap. (Jun. 3. d. e. 9 órákor kezdve.) 1. Az új épület felszentelése. 2. A tanári értekezlet megnyitása, főtiszt. Szász Domokos, elnöklő püspök által. 3. A gyűlés tagjainak üdvözlése, mélt. id. Zeyk József kollegiumi főgondnok által. 4. Az értekezlet megalakulása. bizottságok kinevezése. 5. Fogarasi Albert, n.-enyedi tanár értekezése: „Vergilius és Horatius része az ó-kor szellemi hagyatékában, jelentősége a klaszszikai nevelésben. (Tanári székfoglaló.) 6. Bartha Zsigmond, nagy-enyedi tanár értekezése: „Az energia elvének története. (Tanári székfoglaló.) Harmadik és negyedik nap. (Jun. 4. és 5. d. e. 9 órákor kezdve.) 1. A nagy-enyedi Bethlenkollegium a közelebbi években és ma. Kötelezett előterjesztés. Váró Ferenc, gym. igazgató tanártól. 2. Tanácskozások az évi vizsgálatok tartásának módjáról. Előadó dr. Török István, kolozsvári kollegiumi igazgató tanár. 3. Tanácskozás tantervünk hiányairól és aránytalanságairól. Előadó, Bedőházi János, marosvásárhelyi kollegiumi igazgató tanár. 4. Graf Jakab, kolozsvári tanár értekezése: „Javaslat a gymnaziumi rajztanítás módosításához.“ 5. Deák Gerő, szászvárosi tanár, értekezése: „A gymnaziumi énektanításról. 6. Előterjesztés a tanár-özvegy-árvai intézet alapszabályainak módosítása iránt. Előadó a kolozsvári kollegium tanárkarának megízottja. 7. Tanácskozás az írásbeli dolgozatok kérdéséről. Előadó, dr. Csernátol Gyula, kolozsvári tanár. 8. Bizottságok előterjesztései. 9. Indítványok. 10. Az értekezlet bezárása.

= A Prédikatori Társaság nyomása a tizedik ivig haladt. A hátra levő hat iv már csak egy pár hét munkája és így júniusban már az érdeklődők kezébe lesz a terjedelmes kötet. Vajha, megfelelné a hozzá kötött várakozásnak!

= Egyházkerületünk tanügyének közelebről két, tekintve az iskolai év végének fontos voltát, méltán sajnálható haláleset miatt lett vesztesége: május elején meghalt, fiatal korában, Márton Elek, kőröspataki leányegyházközségünk lévita-tanítója és Márkó József, oltzemi kántor-tanító. Nyugodjanak csendesen!

= A Prot. Irodalmi Társulat megválasztott titkárát, ki irodalmi munkássága által már is általános közbecsülést vívott ki nevének, Zsilinszky Mihályt, Csongrádvármegye főispánjává nevezték ki. A mennyire örvendünk a személyét méltán ért kitüntetés felett, éppen annyira sajnálkozunk a veszteség felett, mely egyházi irodalmunkat érte. Nem öszszeférhetetlen ugyan a kettő, de nehezen hisszük, hogy az időből valami maradhasson arra, hogy a szellemi munkára is jusson. A politika rendszeresen megeszi gyermekeit, ha még erősebbek is.

HIVATALOS RÉSZ.

1814—1889.

KÖRÖZVÉNY.

Mindenik ref. koll. Méltóság T. T. Előljáróságának.

A folyó iskolai év végén érettségi vizsgálatok tartatnak a nagyenyedi, kolozsvári, marosvásárhelyi, sz.-udvarhelyi, zilahyi és szászvárosi ref. főgymnasiumoknál, még pedig az írás-

beliek május hó folyamában, a szóbeliek az alábbi napokon, elnökök és kormány-képviselők jelenlétében:

a) N.-Enyeden gr. Bethlen Géza, koll. főgondnok akadályoztatása esetében Gáspár János, kir. tanácsos elnöklete alatt dr. Szabó Károly, kormány képviselő jelenlétében, f. év jun. 28. és 29. napjain.

**

b) Kolozsvártt, Gyarmathy Miklós, kollegiumi főgondnok elnöklete alatt. dr. Szász Béla, kormányképviselő jelenlétében, jun. hó 25. és 26. napjain.

c) Maros-Vásárhelytt, Br. Kemény Domokos elnöklete s dr. Hegedüs István, kormány-képviselő jelenlétében, junius 21. és 22. napjain.

d) Sz-Udvarhelytt, Sebesi Ákos, koll. gondnok elnöklete alatt és dr. Felméri Lajos, kormány-képviselő jelenlétében, junius 28. és 29. napjain.

e) Zilahon, br Wesselényi Miklós, kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetében Lőrincy György koll. gondnok elnöklete alatt dr. Hegedüs István, kormány-képviselő jelenlétében, junius 26-án.

f) Szászvároson, gróf Kun Géza, kollegiumi főgondnok elnöklete alatt, dr. Szász Béla, kormány-képviselő jelenlétében, junius 22-én.

A miről a kollégiumok M. T. T. Előljáróságai és az érdekelt ifjúság ezennel értesítettek.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának Kolozsvártt 1889. május hó 16-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök helyettes

1343—1889.

KÖRRENDELET.

Minden Nt. esperes és minden T. pap atyánkfődhöz.

A hivatalos közlöny f. év 3-ik számában 107—1889. sz. alatt közzétett körrendelet végtételére hivatkozással, útasítjuk az összes érdekeltet, hogy a központból e jelzett körrendelet megjelenése előtt szétküldött-nyomatványok árával f. év junius hó 15-ig annál bizonyosabban beszámoljanak. hátrálék-tartozásaik beküldése mellett, mivel ellenkező esetben, az illetők ellen a törvény 400. §. d) pontja alapján a fegyelmi eljárást azonnal elrendeljük, azoknak, pedig, kik az egyházkerület pénztárából valamely javadalmat huznak, a járandóságukat is letiltjuk.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt 1889. május hó 20-án.

Dr. Szász Béla,
előadó ig. tanácsos.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes

1280—1889

KÖRÖZVÉNY

az egyházmegyei, a püspöki vizsgálat alatti egyházközszégi és a kollegiumi összes hatóságokhoz

A m. kir. vallás és közoktatásügyi nm. miniszter ur közölvén hatóságunkkal a nm. m. kir. honvédelmi miniszter ur 1882-1889. sz. a. f. év ápr elsején kelt hirdetményét, melyben azokkal az állam polgárokkal szemben szabályozza, a f. évre és jövőre is, a követendő eljárást, a kik a népfőlkelő tisztí kijelölésre önként kívánnak jelentkezni: Ig.-Tanácsunk figyelmezteti a hatósági kötelékbe tartozó ilyen vállalkozói kívánókat, hogy a népfőlkelő tisztképző tanfolyamok a gyalgóság számára: Kolozsvár, Maros-Vásárhely, Nagy-Szeben és Brassó; a lovasság számára: Maros-Vásárhely városokban rendeztetnek be és minden év jun. 17-én nyilnak meg s hogy a jelentkezésnek annál a népfőlkelő járás-parancsnokságnál kell megtörténnie, a melynek területén az illető jelentkező tartozkodik és pedig, mindig annak az évnek május 1-éig, melyben a jelentkező a tanfolyamot végezni akarja. A részletes határozmányok a bejelentő helyeken tudhatók meg.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1889 év május hó 12-én.

Dr Szász Béla,
előadó ig. tanácsos.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1003 -- 1889.

PÁLYÁZAT.

A szinyei körlelkészi pap-tanítói állomás belöltésére. Ezen állomással egybekötött javadalom: Szinyén tisztességes lakás és a stólán kívül a szinyei határon 40 hold 700 □ öl kanonika porció, melynek katastrális tiszta jövedelme 70 frt. 50 kr adóját a körlelkész fizetve. a mányai temető fő-terme 5 frt. értékben, alapítványok és egyházi tőke kamatjából 26 frt 57 kr, kepe 85 frt. 70 kr becsértékben, továbbá minden tanulótl 50 kr. tandíjban átlag 5 frt s végtől, az egyházkerület pénztárából évnegyedi utólagos részletekben kiadandó évi 300 frt. törzsfizetés és 100 frt uti átalány, mint az egyetemes konvent által folyósított segély. Az összes javadalom becsértéke 592 frt. 77 kr

Köteleessége. a körlelkészi teendőkn kívül, Szinyében a tanköteles gyermekek rendes népiskolai oktatása.

A pályázati folyamodványok folyó évi junius hó 10-ig főt püspök ahához adandók be a képesítési okmányokkal és szolgálati bizonyítványokkal felszerelve.

A kinevezendő körlelkész, illetőleg, pap-tanító jogai és kötelezettségei általánosságban, a 81—1887 évi szám alatt kelt és Prot. Közlöny 1887. évi 3-ik számában közzétett szabályzatban körvonaloztattak, a részletes utasítás utólagosan fog megállapíttatni és kiadatni.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának Kolozsvártt, 1889. május hó 16-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes

731 1889.

PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben a sepsii egyházmegyébe kebeleztett gidófalvi egyházközszég telekezeti iskolájánál rendszeresített második tanítói állomásra ezennel pályázatot nyitattik.

Javadalma veteményes kerttel ellátott tisztességes lakás és 250 frt kész pénz, évnegyedi utólagos részletekben. Ez állomásra, melyet az illető f. évi okt 1-én köteles elfoglalni, csak okleveles egyének pályázhatnak.

Pályázati határnap julius hó 10. Folyamodványok nagytiszt. Csiszér Gábor, esperes aához küldendő, Egerpatakra (u. p. Borosnyó.)

Kolozsvártt, 1889. máj. 6.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

438—1889.

MEGHIVÓ.

A görgényi ev. ref. egyházmegye köz- és házassági törvényszékének m. tt. és t. tagjait a junius hó 12-én tartandó ülésére tisztelettel meghívom

T. lelkész társaimat felkérem, hogy a valófeleket szómélyesen útasítsák a szükséges lépések sürgős megtételére.

A 330—1889 sz a kibocsátott körlevélben foglalt meghagyásokat, kik még nem teljesítették, holott az azok teljesítésére kitűzött záros határidő lejárt, azonnal teljesíteni, azon kijelentéssel hívom fel azokat, a kiket illet, hogy további mulasztás esetében, kényszerítve lennék, szigorubb eszközöket venni alkalmazásba. M.-Jára, 1889. május 15-én. Henter Pál, esperes-helyettes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁJUS. 30.

22. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Respice finem.

Egész egy hétig gondolkoztam, ugyan, ha reflektáljak-e annak a protestánsnak falra festett ördögeire, a ki az egyetemes egyház legfőbb kormányzó hatóságának és az állammal szemben való illetékes képviselőjének egy bevégzett, kötelező határozata, intézkedése fölött szükségesnek és célszerűnek tartja e becses lap 19. és 20. számaiban szóvitát iudítani s a bizalmas értekezletek jegyzőkönyvei ügyében hozott konventi határozatot úgy tüntetni föl, mint a mely autonómiánk áttörésére, tanáraink megalázására és a rettenetes kultur-harcra vezet. Maga a dolog immár bevégzett tény levén, a hozzászólást, vagy cáfolást nyugton mellőzhetnők, bizva az időre és a valóságra, hogy a cáfolatot kiszolgáltassa. Miután, azonban, ez a protestáns még talán egyházkerületünk tanára is lehet, s miután, ha tanáraink általán, illetőleg, tanári testületeink nem is, de az olvasó közönség táplálhatna e rémlátó cikkezővel hasonló aggodalmakat nem árt, megadni a fölvilágosítást a dolog való állása felől; egy pár hasábra kerül az egész.

Azok, a kik arra a több, mint egy évvel ezelőtt kibocsátott közoktatásügyi miniszteri rendeletre, a fölötte az öt egyházkerület között folyó vélemény-cserére, s ennek alapján, arra a megállapodásra emlékeznek még, hogy a rendelet ügye az egyetemes egyházat érintvén, az egyetemes konvent elé tartozik; a kik, továbbá, eszökben tartották az Igazgató-Tanácsnak, majd a sajtonak, utóbb egyházkerületi közgyűlésünknek idevonatkozó tárgyalásait, fejtegetéseit, illetőleg, határozatát, tudják, vagy legalább tudhatnák, hogy a felekezeti iskolák meglátogatására kiküldött miniszteri biztosok számára kiadott, a felekezetek hatóságaival is közölt és az egyetemes konvent által egyszereven tudomásul vett miniszteri útasi-

tás nemcsak a kérdéses bizalmas értekezletek megtartásáról intézkedik, hanem arról is, hogy a miniszteri biztos a következő látogatás alkalmával előbb tett észrevételeinek, megjegyzéseinek foganatba vételét, eredményeit is számba vegye. Azok, a kik a miniszteri látogatók referádáiról a miniszternek a felekezeti főhatósághoz intézett leirataiból meritenek tudomást, (Lásd. például, a 20. számbeli Ig. Tanácsi tudósítást) tudják, hogy az annak idején megjegyzés nélkül elfogadott utasítás e határozmányának minő következményei voltak.

Ha még ehhez hozzá vesszük, hogy volt olyan tanári testületünk, a mely e bizalmas értekezletet a miniszteri kiküldött elnöklete alatt tartotta meg és ha látjuk, hogy maga ez a protestáns milyen viselkedést hajlandó tulajdonítani tanárainknak jövőre a miniszteri kiküldöttel szemben: akkor legalább is sejthetjük, hogy mennyire éppen kapóra jött az autonomia minden komoly és előrenéző barátjának ez az új miniszteri leirat, a mely a bizalmas értekezletekről jegyzőkönyvet akar fölvétetni. A tavali értekezlet észrevételeinek, megjegyzéseinek érvényesítéséről, foganatosításáról hogyan szerez az idej, vagy éppen a jövő évi látogatás alkalmával meggyőződést a kiküldött? Hogyan fogja szaván, ha írásban nem tarthatja szeméi elé, a tanári testület a miniszteri biztos csupán emlékezetből, hogy azt illette-e korábbi megjegyzése, észrevétele, a minek híjját most emlegeti? Es mi az ellenőrzés módja, hogy épp azt jelenti-e be a kiküldött küldőjének, a mit a bizalmas értekezleten megjegyzett? Mind ezt a leg egyszerűbb és természetesebb módon háritja el a jegyzőkönyv, a melyet a gondnok elnöklete tartott és a tanári testület szavazó tagjaiból álló értekezlet határozatairól, a kiküldött minden ingerenciája, sőt hozzászólása nélkül, vesznek föl, történeti tényként, följegyeztetvén a kiküldött ész-

revételei, megjegyzései, a saját tólba mondása után, de a mely fölött, épp mert a kiküldöttnek, sem a törvény, sem az útasítás világos kijelentése szerint. semmi rendelkező, intézkedő, vagy akár csak útasító joga nincs, a kiküldöttel semmi diskuszióba, vitatkozásba, sőt még csak vélemény-cserébe sem bocsátkoznak, hanem, mint az egyetemes konvent idei j.-könyvének 74. sz. pontja alatt mindenki megolvashatja, a felekezeti útasításnak a 12. §-t illető határozmányai szerint. az észrevételek a kollegiumi előjáróság, illetőleg, az egyházi főhatóság körében kerülnek tárgyalás, szükség esetében pedig a miniszterrel szemben való elintézés alá.

Éppen ez a kezdettől fogva hiányzó felekezeti útasítás, mely éppen úgy egyenlő joggal és hatálylyal szabályozza a felekezet embe-reinek eljárását, mint a miniszteri kiküldöttét, bezzeg, kezdetben kiadott miniszteri útasítás, biztosítja az autonomiát, mert a felekezeti és az állami főhatóság egyenlő rangu képviselői s nem egy kiküldött nagyságos ur és a tekintetes tanár urak fognak a két főhatóság által egyenlő illetékességgel megállapított határozmányok szerint érintkezni, vagy ha kell, szembeszállani s miután egyik félnek sincs rendelkező, vagy intézkedő joga, közöttük sem diskuszió, sem vita ki nem fejrlhetik, sem és annál kevésbé harc, a mit ha szükség találna rá lenni, majd kiküzdene a két főhatóság, nyilván a törvény fegyverével. És a tanárok tekintélye, még ha hajlandók lennének is oly kicsinyléssel itélni meg tanáraink önállóságát, önézetét és jogtudatát, mint [protestánsunk cikkéből kiérzik, vajjon, nem biztosabb-e ily tisztán körülirt határozmányok mellett, mint volt eddig, a midőn a definiálatlan állapotban valánk s éppen ezért, a jó tetszésre, a pillanatnyi helyzet mineműségére és a sokféle individuum egyéni belátására vala az egész ügy sorsa bizva?

Minél őszintébb a protestáns cikkező nyilatkozata, hogy mi a világosságot keressük, hogy nekünk rejtegetni valónk nincs, annál inkább kell kapnunk az alkalmon, hogy öt éves mulasztásunkat kipótolhatók, utasításunkat mi is megállapíthatók, hogy a kormány kiküldöttjét mindig szaván foghatjuk és kénszeríthetjük, hogy miniszterének éppen azt jelentse, a mit kollegiumainknak mondott, s hogy a mennyiben a megjegyzések és

észrevételek alaposak, alkalmunk nyílik. saját erőnkben és saját hatáskörünkben megtenni saját intézkedéseinket, a nélkül, hogy a miniszterrel állandó tárgyalásokat kelljen folytatnunk.

Ez a látogatás, ez az értekezlet, ez a jegyzőkönyv, a mi útasításunkkal kiegészítve, sem autonomiánkat át nem törí, sem tanáraink tekintélyét alá nem ássa, sem a kultur-harcot föl nem szítja, sőt inkább, mindennek elhárítására s a látott rémek ellenkezőjére fog vezetni.

Végül, visszavonjuk soraink elején ejtett amaz illetlen indiskreciónkat, melylyel föltehetőnek mon-dók, hogy Protestáns cikkezőnk felekezeti tanárunk lehetne. E cikkek elején a bizalmas értekezletekről fölveendő jegyzőkönyveket s az értekezlet nem-konstituens tagja, a kiküldött által való aláírását absurdumnak, fából vaskarikának nevezi. A mi tanáraink mind tudják, hogy az érettségi vizsgálatoknál szereplő kormány-képviselők az érettségi vizsgálati értekezleteken jelen vannak, megjegyzéseiket, észrevételeiket jegyzőkönyvre vetetik, és a jegyzőkönyvet, miniszterünk útasításának rendeletéhez képest, aláírják. Ez az absurdum, ez a fából vaskarika fog szerepelni a középiskolák miniszteri látogatóinak a bizalmas értekezleteken jegyzőkönyvre diktált megjegyzéseivel és észrevételeivel is.

És visszavonjuk amaz insinuaciónkat azért is, mert a cikkező fejtegetései végszakán, azt mondja, hogy a kiküldött és tanáraink kölcsönösen fittyet fognak hányni egymás útasításaira. Először, olyan tanárunk nem lehet, hogy azt a miniszteri útasítást ne respektálja, a melyet az egyetemes konvent határozata alapján, Ig.-Tanácsunk küldött meg az előjáróságoknak, hogy útasítsák tanáraikat az ahoz alkalmazkodásra; másodsor, nem lehet olyan miniszteri kiküldött, sőt miniszter sem, a ki a mi autonom jogkörünkben, saját közegeink számára, az országos törvények tiszteletben tartásával, megalkotott útasításunkat kontemnálhatná.

És mindezeket megfontolva, vajjon nem jobb lett volna-e a protestáns cikkezőnek megfontolnia a dolog végét is, vagy legalább bevárnia az idei konvent jegyzőkönyvét, a melyből megolvashatja saját cikkeinek cáfolatát?

Szász Béla.

A keleti egyház geniusza.

(Folytatás.)

Ugyanilyen inpraktikus jellemvonása az asketizmus, mely a keleti egyházat kezdetben egészen hatalmába kerítette. Kelet volt az, hol a remete és szerzetesi élet legkorábban és legotthonosabb fészket talált. Kelet volt az, hol a szerzetesség messze túlmegy ama végleteken, melyeket a nyugati egyházban szemlélhetünk. A Nilus völgye. Arábia pusztái és Lybia barlangjai voltak ama helyek, hol a szerzetesi intézmény megszületett. Az az ember, kit úgy tekinthetünk, mint a remeték, szerzetesek, barátok legprimitívabb typosát, a bencések, kapucinusok és franciskánusok előfutárát, szent Antal volt, a titokzatos kopt remete, Athanasius püspök tanítója és belső barátja. Az oly különös alakokban, minők Potammon hierapolisi, Paphnucius felső thébai püspök voltak, az első egyetemes zsinat alkalmával maga Constantin császár is sokat gyönyörködött. A nyugati papság összes extraváganciái között nem találunk olyant, minő nisbei Jakab pályafutása volt, kinek egész élete inkább erdei vad, mint emberi lény életéhez hasonlított. És hol találunk a nyugati egyház történetében Simeon styliteseket, oszlopszenteket, kik tétlenül, mozdulatlanul merengtek és álmodoztak az oszlopokon, vígyázva, nehogy legcsekélyebb érintkezésbe jöjjenek a földi teremtményekkel, mert az elvonná őket az égtől? És ha ma, a XIX-ik század végén, meg akarjuk látni ama helyeket, melyeken a szerzetesi bolondság leginkább dühöngött: nem olaszországba, nem Tyrolba, vagy a még pápistább Spanyolországba kell mennünk, hanem az Athos hegyére, vagy kelet kevésbé ismert helyeire, melyeken, mint valami fészkek, nagy számmal találhatók a szerzetes és remete lakások.

Hogy a keleti geniusz mennyire alárendelte a praktikust a subtilisnek, a cselekedetet az értelemnek, arra igen ekklatáns példa ama felfogás, melyet kelet nagy theologusai a menyországról tápláltak. E tekintetben is nagy különbség van kelet és nyugat között. Augusztinus és az élénk szellemű latin egyház menyország alatt oly életet értettek, hol az ember az Istenség holdog látásában gyönyörködik, hol tökéletes béke uralkodik, hol „non posse peccare” és „non posse mori.” Ellenben, Origenes és kelet többi nagy theologusai olyan menyország után vágyakodtak, mely nem jelent egyebet, mint a gondolkozó és szemlélődő lélek teljes kibontakozását a test kötelékei közül, mint az ember végzetébe való betekintést, mint az Isten csillagos világainak szemlélését. A spekulatív és reflectív szellem eme különös működése, igaz ugyan, hogy megóvta néha kelet theologusait azon tévedésektől, melyekbe nyugati testvéreik oly gyakran beleestek. De az is igaz, hogy e szellem vezérlete mellett, néha a spiritualismus ellenkező veszedelmeibe engedték magukat ragadtatni. De, midőn e tekintetben mindentéle dedukciót megtettünk, igazság gyanánt állithatjuk, hogy a keleti egyház kiváló gondolkozói voltak azok, kik anticipálták a modern theologia józan tanait és igazságot

szolgáltattak ama Pál-féle magyarázatnak, mely a feltámadott és földi test viszonyát a szépen kifejlődött búzaszál és az elvetett búzaszem között lévő viszonyhoz hasonlította.

A keleti egyház spekulatív szelleme erejévé válhattott volna neki, ha eme talentuma más tehetségek által lett volna ellensúlyozva. De ezen más tehetségek nem voltak meg nála elegendő mértékben. Nem volt asszimiláló és asszimilálódó képessége. A körülményekhez való alkalmazkodásban nagyon hátramaradt a latin egyház mellett. Sohasem volt képes, új intézményeket, nevelésügy, nemzeti kormányzás, stb. új formáit, saját szükségéhez képest, létre hozni. Mindig arra törekedett, hogy a mysticismus elerőtlenítő végleteibe meneküljön akkor, midőn a társadalom nagy változásokon ment át körülötte. Így a keleti egyház csatát vesztett, míg a nyugati képes volt minden társadalmi nagyobb változást a maga növekedésére és erejének gyarapítására fordítani. És míg a keleti geniusz mindig excellált a nyugati felett a theologizáló talentumban, addig ez utóbbi nagyobb asszimiláló képessége által idő jártával sokkal hatalmasabb és gazdagabb lett. Még a nevelés ügynek is sokkal nagyobb szolgálatot tett, melyben pedig sok időn át annyira elmaradt. A nyugati geniusz nagyobb tért engedett az individualitásnak (bár szerintünk, nem elég nagyot), mint a keleti és így nagyszámú kiváló képességű embereket nyert meg saját céljaira. A keleti pedig a maga szemlélődésében és merengésében mozdulatlaná lett. Egy nagy testté vált, mely ellenszenves, meghénult és semmit sem produkáló. Különösen elzárkozott az idegen, külső befolyás elől. Minden nemes törekvés, mely arra irányul, hogy ez egyház evangyélizáltassék, felnyitassék és élő összekötetésbe hozassék más egyháztestekkel: kárba veszett. Többször tettek kísérletet egy keresztyén unió létrehozására, de ugyanazon sorsra jutott valamennyi. A 13-ik század kezdetén III-ik Ince azt hitte, hogy sikerül neki, létrehozni az uniót. Csakugyan szentesített is egy unió Lyonban a fejedelem, Palaeologns Mihály és a görög küldöttek által. De az még jóformán meg sem köttetett, már is felhomlott. Legérdekesebbek voltak, kétség kívül, ama kísérletek, melyeket a reformáció egyházai tettek a keleti egyházzal való uniót illetőleg a 16-ik században, midőn az augsburgi konfessiót és Luther kis kátéját lefordították görög nyelvre; midőn Melancthon egy dogmatikai tartalmú levelet intézett az akkori konstantinápolyi püspökhöz, Józsefhez, felszólítván őt az egyesülésre; midőn kevéssel azután Konstantinápolyban egy fontos nagykövetség állított fel, melynek fejei Crusius és Andraie voltak. De mindez sikertelen volt. Hasonló sors ért minden újabb időben kezdeményezett ily fajta törekvést. És a mi még szomorubb jellemző a görög egyház geniuszára, ez az, hogy az oly férfiakat, minő, például Lukaris Cyrill volt, kik a keleti egyházat belülről akarták restaurálni, törekvésükben egyáltalában nem segítették.

A keleti egyház asketizmusával mindig maradóbb

és merevebb lett. Energiáról csak kezdetben lehet benne beszélni. Pályafutásának kezdetén tele volt erővel, elevenséggel, sőt még a középkorban is hajtott végre nagy dolgokat, például, Oroszországban. De általában tétlen, tunya egyházzá lett. Mig nyugat valami eredeti, új után néz, kelet az antikot bámulja. Ezért, nagy szeretettel ragaszkodik a régi intézményekhez, legyenek azok akármi-lyen primitívek és bármily kevésbé alkalmasak a megváltozott időkhez. Valamennyi egyház között ez ragaszkodik leginkább a korrupcióhoz, régi szokásaihoz, rendszabályaihoz és tanaihoz. A konszervatívok között is a legkonszervatívabb lett. Például, az arminianusokról azt mondják, hogy alapítójuk, Gergely, holt kezét még mai napság is használják patriárkháik felszentelésénél. A kopt-egyház rálehelés által hajta végre a felszentelést. Az abysiniai egyházban a zsidó szombatot is megünneplik a keresztyén vasárnapkal együtt, és tánc képezi az isteni tisztelet egy részét. Ez egyház hivei félvad állapotban, poligamiában élnek, és majdnem nyilvánosan üzik a bálvány-imádást. De a legszomorubb jelenség, melyet a keleti egyház alacsonyabb fokon lévő ágain észlelhetünk, a korrupció terjedése, mely sorvaszt és pusztít mindent maga körül. És nem lehet azt mondani, hogy ezen extravaganciák csak a régi keleti egyház egyes elmaradt sektáiban uralkodnak. Hiszen, a magában hatalmas orosz birodalomban is hasonló symptomák mutatkoznak, ha nem is az ugynevezett nemzeti egyházban, hanem a cirka nyolc millió disszenter körében. Az okok, melyek miatt tömege- sen hagyják el az orosz állam-egyházat, ilyesféle csekélysegek: hogy a pap az áldást két új helyett hárommal osztja; hogy a Jézus nevét három szótag helyett kettővel ejti ki; hogy a hivatalos biblia-fordítás revisió-ját használatra elfogadják, hogy templomaikban oly szent képeket használnak, melyek nyugati stylben, (Correggio, vagy Raphael styljében) nem pedig byzanci stylben vannak festve, hogy templomi énekeiket más dallamokra éneklék, mint a minők az ő legrégebb és legkezdetele- sebb dallamaik

A keleti egyház alvó és semmit sem produkáló geniuszát legjobban jellemzi a missiói tevékenység teljes hiánya, a mi annál kirívóbb, mert az újabb időben különösen a XIX-ik században, mely méltán nevezhető a biblia és hittérítés századának, minden valamire való egyház igyekszik felkarolni a missió ügyét.

E tekintetben az összehasonlítás határozottan a nyugati egyház javára dől el. A nyugati egyház épp úgy, mint a protestáns, jóformán születésének első pillanatától kezdve, felfogta a missió-ügy nagy fontosságát; míg a keleti egész története alatt csaknem megszakítás nélkül bűnös közönyösséget mutatott az iránt. A nyugati a középkorban elküldé a maga evangyelistáit mindenüvé Európában, megtérítvén Anglia és a kontinens durva népeit. Az új korban pedig, protestáns testvérével együtt, bejárta missionáriusai által a globusnak csaknem minden helyeit, gyarapodást meritvén ebből szellemileg és anyagi- lag egyiránt. De ama rettenetes nagy keleti egyház, mely-

nek természetszerűleg első kötelessége lett volna evangyelizálni Khinát, Indiát és általában a keleti országokat, tétlen maradt, sőt még a mohamedanizmusra sem gyakorolt nagyobb befolyást, bár az mindenütt körülötte van elterjedve. E szigorú ítélet alól van ugyan kivétel, de az csak egy-kettő. És meg kell vallanunk, hogy e kivételek annyira érdekesek és oly jellemvonásuak, minőket ritkán lehet felfedezni a keresztyén missiók történetében. Romantikus és mysteriozus jellegűek és ama rendszerben, melyet a keleti egyház missionáriusai expediciójában követett, oly eszközöket használt, melyek a latin egyház akkori vállalataiban teljesen hiányoztak.

Ezen tisztán keleti missiók közül különösen azok érdekesek, melyek Ulphilás és a Nestoriusok neveihez vannak fűződve. Időszámításunk negyedik századában az ő Thrácia, Moesia és Dacia ama részein, melyek ma Ruméliának, Bulgáriának és Oláhországnak felelnek meg, ama durva és harcias góth-törzsek laktak, melyek oly nagy szerepet játsztak a római birodalom meghódításában. Ulphilas maga góth-nevű volt, bár, úgy látszik, kappadociai születésű és keleti vallású. Nemcsak nagy tehetségű, de egyszersmind ritka jellemű, okos, szabadelvű és békeszerető ember volt, ki a keleti egyházban, a theologiai nézetek különbözősége dacára is, általános tiszteletnek és becsülésnek örvendett. Korán kidobott a műveletlen góthok közé és azoknak fogságába jutván, nemes lelkesedéssel elhatározá, hogy egész életét e félvad és pogány nép megtérítésére fogja szentelni. És nagyszerű sikereket aratott. Mondhatjuk, hogy az ostró-góthokat egészben véve ő nyerte meg a krisztusi hitnek, miért a „Góthok apostola“ címet kapta és hogy egész Klodvigig neki köszönhetjük a keresztyén vallás terjedését. Az uppsalai egyetem könyvtárában ma is látható az ő evangyeliumi buzgóságának örök emléke, a „codex argenteus,“ a bibliának góth fordítása, melyet e kiváló missionarius készített az ő durva megtérteinek. Elképzelhetjük, hogy minő képzettséggel, mennyi türelemmel és bátorsággal kellett birnia Ulphilásnak, midőn ama rendetlen és nyers dialektusokat irodalmi formába akarta önteni. Ulphilásnak e tekintetben nincs párja a keleti egyház összes missionáriusai között és a nyugati egyházban is alig van hozzá hasonló.

(Vége következik.)

Szűts Gerő.

Az egyházmegyékből.

Az erdővidéki egyházmegye.

Egyházmegyénk tavaszi rendes közgyűlését folyó hó 20-án tartotta Baróthon.

Az egyházmegyei közigazgatás rendes ügyein kívül, két nevezetes tárgya volt a közgyűlésnek. Egyik: a feledhetetlen emléktű egyházkertületi főgondnok, Br. Kemény, Gábor felett tartott emlékbeszéd; másik az egyházmegyei tisztikarnak, az esperesnek kivételével, újráválasztása.

A közgyűlést megelőző isteni tiszteleten, a templomi szolgálatot, illetve, emlékbeszédet, m.-hermányi ifju lelkes,

tiszt. Brassay Károly aa. tartotta. I. Sam. I. 25. szavait vevé alapul. a megboldogultnak bölcsőtől a koporsóig változván érdemekben gazdag életét.

A közgyűlés figyelmét mind végig lekötve tartó, nemes hévvel és tüzzel előadott beszédét. e buzgó imával végezte ifju lelkész aa. Uram! Ha elhivod a te választott népeid közül a Mózeseket: támassz helyettük Józsuékat, ha égbe emeled az Ilyéseket, hagyj helyettük ide lenn Elizensokat, és ha elhivod a Sámueleket, támassz helyükre Dávidokat!"

Espercs aa. rövid megnyitó beszédében üdvözlőlvén a képviseleti közgyűlés tagjait, megemlékezik a három év előtt vele egyszerre választott egyházmegyei tisztviselőkről, kiknek buzgó támogatása lehetségessé tette neki az egyházmegye kormányzatát; hiszi, hogy az átmeneti korszak nehézségeivel megbirkózva, az egyházkerület [kodifikált törvényeinek teljes erővel életbe léptetése után, egyházmegyénkben is egy jobb jövő hajnala dereng fel, mihez annál nagyobb reményt köthetünk, mert egyházmegyénkben négy rendes papi állomás vár új erővel való betöltésre, kik hozván szívökben nemes lelkesedést, erős vállalkal elveszik a mi terheinknek is egy részét. Ezek után istennek állását kérvén a közgyűlés működésére, az ülést megnyitottnak nyilvánította.

Tárgysorozat rendjén következett az egyházmegyei tanácsunk 1889. március 18-án tartott rendkívüli közgyűlése után: március 27, április 3, április 24 és május 1-én tartott üléseiben felvett jegyzőkönyveknek Révay Pál, jegyző által előterjesztése, melyeknek főbb tárgyai voltak: az egyházközségek 1888. évi számadásainak számvevő által felülvizsgálva, részletes megvizsgálása, a segély-kérések elintéztése, az újonnan választott egyházmegyei képviselők verifikálása és számos más közigazgatási ügyek.

A közgyűlés az egyházmegyei tanácsnak, valamint esperes aának, a tanácshoz bejelentett és elnöki leg végzett intézkedéseit jóváhagyó tudomásul vette.

Esperes jelenti, hogy a mint az egyházmegyei tanács jknyveiből is láthatja a közgyűlés: az esperesi vizsgálatot nem lehetett teljesen befejezni, a szabálytalanul felterjesztett számadások miatt, melyeket az illetőknek vissza kellett adni, s ez ugy elrabolta az időt, hogy e miatt csak fél munkát végezhetett; de most már az akadályok kevés kivétellel el levén bárítva, körútját befejezi s közelebbi rendkívüli közgyűlésen, részletes jelentését meg fogja tenni; addig kéri ezen jelentését tudomásul venni, miután tőle nem függő dolgok miatt nincs befejezve a vizsgálat.

Az évfázó vizsgákra, június első hetét tűzte ki felekezeti népiskoláinknál, gondoskodva mindenütt, hogy az egyházmegye képviselve legyen, melyekről körútja befejezésével szintén jelentését meg fogja tenni.

Tanügyi előadó jelenti, hogy valamennyi iskolát, a f. iskolai évben is két-három ízben látogatott meg: az év elején, hogy az iskolák pontosan beállítassanak, és az év vége felé, április és május hóban, hogy az észlelt mulasztásokkal szemben intézkedéseit megtehesse. Nehány iskola kivételével, a többiekéről kedvezőleg nyilatkozik, úgy a tantárgyak feloldozása, mint az iskolákban a növendékek pontos feljártása felől; pár iskolánál azonban kénytelen volt, az illető községi előjáróságok ellen, a törvényhatóság közigazgatási bizottságainál keresni orvoslátot a mulasztások miatt. Az egészségi állapot egy iskolánk, a száldobosi kivételével, mindenütt jó volt, itt a holgyagos himlő járványosan lépvén fel, május 7-én az iskola feloszlatott, s azóta a tanítás szünetel.

Baróthról a lévita mult évi december hóban eltávoztván, míg a jelenlegi helyét elfoglalta, pár hétig az iskola szünetelt. A többiekben a tanítás megszakítás nélkül folyt. Az iskolák szeptember 15-étől és okt. 1-étől fogva működnek. A tanítók dicséretes buzgóságot fejtenek ki, jóllehet,

kivétel nélkül, mindenik birkozik ama „paizsos“ férfival: a szegénységgel!

Udvarhelymegye alispánjának átiratára, az Udvarhelymegyéhez tartozó egyházközségeink lelkészei útasítottak, hogy az 1874. évi XXXIII. t. c. értelmében, az országgyűlési képviselőt választók névsorának összeállítására és kiigazítása végett kiküldendő bizottság üléseiben jelenjenek meg és az összeíró bizottság elnökének felhívására a kívánt anyakönyvi adatokkal készségesen szolgáljanak.

Háromszékmegye tanfelügyelőjének az évfázó vizsgák tárgyában tett átiratát, esperes aának az átirattal összhangzó intézkedése megelőzvé: tudomásul vette a közgyűlés.

A rikán-belőli papi özvegy-árvák gyámintézeti elnökségének átirata, az ahoz csatolt kimutatással, további intézkedés végett áttétett esperes aához, hogy az alapszabályok értelmében járjon el.

Révay Pál, előadó a nagyszabonyi testvér egyházmegye közgyűlésének 37. sz. alatt kelt, s pártolás végett közgyűlésünkhez átküldött azon tárgyú indítványára, hogy a kerületi közgyűlés jövőre útasítsa a mlt. áll. Ig.-Tanácsot az egyházkerületi közgyűlés tárgysorozatának „legalább kivonatban“ minden egyházkerületi képviselőnek a közgyűlés előtt 8 nappal megküldeni: a n a p i r e n d r e - t é r é s t véleményez, mint olyan tárgy fölött, melyről egyházi törvényeink I. r. IV. f. 99. §. kellő módon intézkedett.

A közgyűlés előadó véleményét már csak azon szempontból is elfogadta, mert a testvér-egyházmegye jelzett indítványa szerint, az Ig.-Tanács munkával most is túlhalmozott személyzete, fölösleges dolgot végezne.

Az Ig.-Tanácsnak 1119—1889. szám alatt kelt rendelete, a n. -ajtai iskolatelek adás-vevési szerződésére végrehajthatván, s hogy jövőre az adás-vevési szerződések felterjesztésénél, az 1882. évi 969. sz. ig.-tanácsi rendelet szem előtt tartandó: tudomásul vétetett.

Az áll. Ig.-Tanácsnak 1149 - 1889. számú leirata, az országos közalap-rovatal érdekében, szintén tudomásul vétetett s esperes aa. kezelő bizottsággal együtt, annak szellemében való eljárásra felkérte.

A középajtai virágzó egyházközségnek 52. évet a papi hivatalban eltöltött buzgó lelkipásztora, Biró András aa. az egyházközség közgyűléseivel egyetértőleg, 39. évi ottani szolgálat után, tisztességes nyugalomba kérézik.

A szabályszerűen felszerelt kérést, közgyűlésünk elfogadván, pártoló ajánlattal terjeszti fel, s az állomásnak felületés mellett rendes lelkészszel való betöltését, kéri illetékes helyen.

A mlt. áll. Ig.-Tanácsnak idei 158. sz. alatt kelt leiratából örömmel értesül közgyűlésünk arról, hogy száldobosi, bodosi, baróthi, bardóci és olasztelki iskoláink igen értékes tanszerekben és tanönyvekben részesítették, s azok, leltár mellett, átadattak az illető egyházak tulajdonába.

Még pár közigazgatási ügy letárgyalása után, kezdetét vette az egyházmegyei tisztikar újabb választása, melynek valamennyi állomásra, egy h a n g u választással történt eredménye következő:

1. Jegyző, tanügyi előadó és nyomtatványok kezelőjévé választott: Révay Pál, volt jegyző és tanügyi előadó
2. Aljegyző, számvevő, felsőköri iskolalátogató és egyházmegyei tífzkárbiztosító ügynök: Lőrinc Gyula.
3. Direktor, egyházmegyei pénztáros: Benkő Gergely.
4. Kormosmenti iskolalátogató körlelkész: Bartha Imre.
5. Oltmenti isk. látogató körlelkész: Zsigmond Ferenc.
6. Egyházmegyei gyámintézeti alpénztáros: Zajzon Mihály, esperes aa.
7. Köztörvényszéki bírák, egyházi részről: Lőrinc Gyula.

la és Karácsony György; világi részről Nagy Lajos, olaszteleki, Csiki István k.-ajtai és Zsigmond Benjamin, n.-baconi egyházmegyei képviselők; pótírák. egyházi részről Borbáth Márton és Bartha Imre, lelkészek; világi részről Józsa Gergely, n.-ajtai és Benedek Gábor, k.-baconi egyházmegyei képviselők.

8. Egyházmegyei tanácsbírák Cirmay Lajos felső-rákos, Zöld Sándor, baróthi áll. iskolai tanítók és egyházmegyei képviselők.

9. Egyházmegyei kijelölő bizottsági papi biztosok: Lőrinc Gyula és Karácsony György

10. Házassági törvényszéki bírák: Karácsony György, Lőrinc Gyula, Borbáth Márton, Bartha Imre és Zsigmond Ferenc.

11. Vélemény készítő bizottság: Révay Pál, Lőrinc Gyula, Borbáth Márton és Zsigmond Benjamin.

A választások ekképp befejeztetvén, elnök üdvözli az új tiszti karban a régi gárdát, s isten áldását kérve rájuk, az ülést feloszlatta.

r. l.

T Á R C A.

Az első emberek.

(Genesis 1-2.)

I.

Bizonyára, lesznek olvasóim közül sokan, a kik a cím olvasása után, azonnal sietnek maguknak a fejtegetés tartalmáról, annak szelleméről és irányáról egy a-prioristikus fogalmat megalkotni. Így, például, nem lehetetlen, hogy némelyek azon reményben fognak e sorok olvasásához, hogy azokban a bibliai elbeszélés és az újabb természettudományi elméletek, főleg a Dárvinizmus és materializmus közötti párhuzam érdekes kérdésének fejtegetésével fognak találkozni. Ki kell azonban előre jelentenünk, hogy bármennyire érdekesnek is tartjuk ama kérdést, jelen alkalommal nem azzal kívánunk foglalkozni. Mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy azok a bibliai elbeszélések önmagukban is nagyon érdekesek és tanúságosak, s a mellett, digressiv kérdések odavonása nélkül is, igen-igen gazdag anyagot szolgáltatnak a fejtegetésre. Talán, nincsen ember, a kit azok az alakok és állapotok, melyek ez elbeszélések olvasásának hatása alatt lelkében felmerültek, gyermekies egyszerűségükkel el ne bájolták volna és fel ne keltették volna keblében, legalább pillanatnyilag, azt a vágyat: vajha, e század rohamos civilizációjának árjában hullámzó emberiség is bírna még valamit abból a csöndes egyszerűségből, természetesen, a nélkül, hogy ama durva természeti állapotba visszatérni kellene.

De hát, honnan van ez elbeszélések ama varázsereje, mely az olvasót oly ellenállhatatlanul vonza magához? Mi az bennük, a mi szívünket és lelkünket annyira meghódítja, sokkal inkább, mint bármi, a mit e téren saját irodalmunk, vagy más nemzetek irodalma nyújthat? Talán, az a naiv egyszerűség? De hiszen, találhatunk imitt-amott ezeknél egyszerűbb, természetesebb elbeszéléseket is. Tehát amaz elbeszélések tartalmának igazsága? Aligha. Hiszen, bizonyára minden elfogulatlan és gondolkodni szerető olvasó készséggel elismeri, hogy a mit azok az elbeszélések nagy része tartalmaz, szószentí igazság nem lehet. Nos, miért kedveljük tehát ez elbeszéléseket annyira? Kétségkívül befoly erre ama tudósítók nyelvezetének egyszerűsége is. A héber nyelv, tudvalevőleg, igen szegény szótára rendkívül kicsiny; mondat- és szófüzérese rendkívül primitív és éppen ezért nem alkalmas absztrakt okoskodásokra, bölcsészeti fejtegetésekre. Az ő és új klasszikai irodalom termékeihez hasonló műveket hasztalan keresnénk a héber irodalomban; költői darabokat, minők az „Iliás“

vagy „Aeneis“, „Az ember trágédiája“ vagy „Toldi“, „Faust“ vagy a „Chiloni fogoly.“ a héber nyelv sohasem teremhetett volna. De másfelől, éppen ez úgy nevezett szegénységéért, ez egyszerűségéért megragadóbb, vonzóbb és gyermekies formái által, képzeletben szemléltetőbb, mint más nyelvek. Ez azonban még nem minden. Azokon a bibliai elbeszéléseken páratlanul mély vallásos szellem ömlik el. A bibliai írók kegyességüktől indítva, igazi vallásos szükségérzethől irtak; céljuk is az volt, hogy irataik által az emberi lélekben rejlő vallásosság égi tüzet éleszték, az Istenhez való vágyakozás hevét fokozták; és mindig számításba vették, hogy olvasóik Istenről és az isteni dolgokról miképpen gondolkoznak. Ez a titka főleg annak a mély és állandó hatásnak, melyet a biblia az emberiségre gyakorolt; ez a titka annak, hogy a világon valaha létezett összes könyvek közül miért fordították le éppen ezt a könyvet valamennyi nyelvre és olvasták milliók. Ez magyarázza meg azt is, hogy évszázadokon keresztül, miért hitték és hiszik ma is, hogy a biblia Isten szava és az írók csak gépiesen feljegyezték azt, a mit nekik az isteni szellem feljegyzés végett sugalt.

Ez utóbbi, természetesen, csak annyiban igaz, a mennyiben minden, mit valaha az emberi szellem létre hozott és ma is létre hoz, Isten műve csak annyiban, a mennyiben Isten képsíté az írók szellemét arra, hogy előhozni bírja, a mi benne megszületett, végbe ment. És tevé ezt Isten ama képességek által, a melyeket minden föbe és szívbe kiirthatatlanul beplántált. Az emberi lélekre gyakorolt isteni erő hatása, tehát, legkevésbé sem természet feletti, gépies; ellenkezőleg: teljesen összhangzó kinek-kinek individuálitásával és egyéni törekvéseivel, a melyek ismét összhangzanak kinek-kinek karakterével, tudományos készségével, ismereteinek és tapasztalatainak mértékével és az illető kor szellemével. E szerint, az ő szövetség írói nem irhattak új szövetséget; a teremtes történetének írója a teremést nem irhatta le a mai tudományos kutatások eredményeivel összhangzóan. E mellett, nem szabad felednünk, hogy olyan könyvvel van dolgunk, a mely évezredekkel ezelőtt élt emberek följegyzéseit tartalmazza, hogy azok az emberek egy tőlünk távol fekvő, szokásaiban és erkölceiben a mienktől végtelenül eltérő területen laktak és olyan miveltségi viszonyok között éltek, a melyek, a mai kor szempontjából ítélve, hátrán nevezhetők barbarnak; hogy olyan nyelven gondolkodtak, a mely mint minden keleti nyelv, rendkívül gazdag képekben, virágokban.

A mi ez utóbbit illeti, éppen az írók gondolatainak és

gondolat-formáinak megérthetése érdekében, rendkívül kívánatos volna, hogy minél többen és minél jobban titkaihoz igyekezzünk férközni. Csakhogy e feladat nehéz, megoldása sok időt és fáradságot igényel, úgy hogy maga Luther, a ki pedig, tudvalevőleg, nemcsak kiváló vallásos személyiség volt, hanem kora tudományos műveltségének is színvonalán állott, megvallja, hogy egyes héber szavak jelentése felett napokon át kellett gondolkoznia és gyakran igen nagy fáradságába került, a míg a héber költőt németül megszólaltathatta. Éppen azért, a jelenlegi viszonyok között, legalább még a tudományos pályákon működő férfiak nagy részétől sem várhatjuk, hogy nagy erőfeszítést és hosszas időt követelő studiumok által egy holt nyelv titkaiba behatolni törekedjék. De azt már égető szükségnek tartjuk, hogy egy a héber nyelv szellemét, az ó testamentomi írók gondolatait és kifejezés-módjait hűen, világosan visszaadó magyar fordítás legyen mindnyájunk kezében. Tudjuk, hogy ez a fordítás nálunk éppen munkában van. És a nagy feladatra vállalkozott férfiak tudományos készültsége arról is kezeskedik, hogy a leendő fordítás kívánni valót nem hagy fenn. És ha így lesz, kétséget nem szenved, hogy megjelenése vallásos életünk fejlődésének történetében eseményt fog képezni: bizton reméljük, hogy általa a hanyatlani látszó egyházas érzület, vallásos érdeklődés újabb lendületet vesz.

Reméljük ezt azért, mert er'sen meg vagyunk győződve róla, hogy azt az óriási látékozatlanságot, melyet a miveltek nagy részénél a biblia tartalma felől sajnos tapasztalunk és azt az alapos félreértést, a minek szert irataink tartalma miveltek és miveletlenek részéről oly gyakran ki van téve: főképpen fordításaink hiányos voltában kell keresnünk. A miveltebb ember, ugyanis, ha úgy 'véletlenül bepillant a bibliába, esetleg a Jób könyvébe, vagy Hoseás profeciába és már akár pusztá kíváncsiságból, akár komoly érdeklődésből olvasni kezdi egy kis ideig talán birkozik a fordítás gyarlóságaival, megkísérti, kinlódás árán is, megérteni az eredeti író; de nem sokára beáll a pillanat, midőn gondolatai az érthetetlen szavak és mondatok árjában elvesznek, kimerül és bosszankodva dobja félre a „mysteriosus“ könyvet, így okoskodván: minek kinozzam testemet és untassam lelkemet ilyen olvasmányokkal, midőn annyi nemzetjeles irodalmának költői szépségeiben gazdag termékeit élvezhetem? És meglehet, hogy ez az ember, soi-disant, mivelte ember kicsinyes megvetéssel vonogatja vállát, valahányszor szóba hozzák előtte a bibliát,

Az együgyű nép fia pedig, az említett, vagy az említettekhez hasonló helyek olvasása közben, meglehet, hogy így okosodik: nem értem, az igaz, de hisz éppen e titokzatos érthetlenség bizonyít e könyv természet feletti, isteni eredete mellett: hogyan is gondolhatnám én a magasságos Istenről, hogy egy ilyen magam forma egyszerű ember észjárása szerint és nyelvén beszélt legyen valaha; bizzuk csak a papra a dolgot, ő közelebb áll az Istenhez, járatosabb dolgaiban, majd elolvassa és megmagyarázza ő nekünk és így tovább. A biblia tartalma pedig marad „hózzá férhetetlen“ mysterium, „sérthetetlen“ isteni szó.

Mi tehát a biblia? Csupán ez egy kérdést még beve-

zetésül. Értéktelen szóhalmaz-e, mint a minőnek a pedáns tudakosság akarja tekinteni? Avagy, egy utolsó pontjáig sérthetetlen isteni mű, minőnek a sancta simplicitás hiszi és hirdeti. Sem egyik, sem másik. A biblia egy sok tekintetben igen becses mű. Bécses a biblia első sorban, mint nagyon régi könyv; azután becses, mint Izráel irodalmi hagyatékának és az első keresztyénség klasszikus iratainak foglalata, mint az az alap, melyen a zsidóság és keresztyénség vallásos élete nyugszik; de becses a biblia, mindenkifelett azért, mert egy, par excellence, vallásos könyv. Melyik nemzet vallásos irodalma mutat fel a zoltárokhöz hasonló darabokat? Hol nyilatkozott valaha a bűneinek sulya alatt megtörött lélek meghaltóbban, mint éppen ez egyszerű dalokban? Van-e könyv, mely a mennyei atya személyében, a tökéletesség eszméjének felmutatása által a halandó embert gyarlóságaira és bűneire inkább rávezethetné, mint a biblia? És a vigasztalás után sovárgó, szenvedő lélek ismét hova fordulhatna inkább, mint e könyvhez? És végre, hol van az a könyv, mely bűnösök megtérítése, eltévelyedettek visszavezetése és az ingadozók megerősítése által az emberiség magasztos érdekeinek nagyobb szolgálatot tett volna, mint a biblia? Ime, ezért becstüljük mi a bibliát oly nagyra és tekintjük a könyvek könyvének.

Hogy, azonban, a biblia tartalmát teljesen megérthessük és a maga szépségében élvezhessük, ama fénynél kell azt olvasnunk, melyet a legújabb kor tudományos vizsgálódásai föléje derítettek. Ha így teszünk, látni fogjuk, hogy azok az egyszerű elbeszélések, melyek naiv hangjukkal, gyermekies köntösükkel a gúny és kicsinylés mosolyát vonták a nagy képüsködők ajkaira, oly igazságokat rejtenek magukban, melyek bámulatunkat érdemlik meg.

A teremtés historiája is azok közé az elbeszélések közé tartozik, melylyel a legtöbb visszaélést követték el az emberek. Éppen ezt és ebben is az első emberpár teremtését kívánjuk jelen alkalommal fejtegetésünk tárgyává tenni. És teszünk ezt abban a reményben, hogy ez által sikerül bizonyitanunk ama fönnebbi állításunkat, hogy igen gyakran egyszerű igazságot tartalmaz az, a mit a felületes és léha gondolkozó nevetségesnek talál.

Józsa Zsigmond.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Br. Radák Ádám, mikeszászi nagybirtokos, az ott ez évben konfirmáló növendékeknek nagy örömet szerzett. Imakönyveket, zoltárokat, és bibliákat ajándékozott. Ugy az áldozatkészség, mint a gyöngéd forma, valamint az alkalom felhasználása egyiránt a legmélyebb tiszteletet parancsolja. Az ünnepélyes nap, melyen a konfirmáció történik, az egész egyházra nézve mélyen megható, és ezt a napot felhasználni, annyi, mint megerősíteni kicsinyeket és nagyokat a hitben és vallásos meggyőződésben. És a ki e tekintetben buzgó áldozatra kész, az a férfi méltó az egyházkerület tiszteletére. A Radák-név be lesz vésvé egyháztörténelmünk könyvébe.

— Szegény Mike Lajos meghalt! Előbb Zsobokon volt pap, azután Magyar-Gy.-Mouostoron, utóbb a Noszolyon alakított miszszionariusi állomáson töltötte be hivatását és végezte be életét. Ritka talentumokkal volt megáldva és

mindenck felett, sok paphoz való temperatummal. Nyájas, szelid, józan életű, törekvéseiben bizonyos eszménység nyilatkozott, és gondolkozásában a népies volt irányadó úgy az elméleti, mint a gyakorlati téren. És mégis, élete nem volt szerencsés és a közpályán sok kellemetlenség jutott részébe; a végzet sok megpróbáltatáson vitte keresztül. Ki volt az oka? Ki tudná azt megmondani? De az ellentmondások kibékülnek a sir felett. Nyugodjék csendesen. Családjá találjon vigasztalást abban, hogy a jók résztvesznek a vesztes fájdalomában.

= A kultuszminiszter ez évi költségvetésének tárgyalása alkalmával, igen nevezetes nyilatkozatok történtek az országgyűlésen. Maga a miniszter beszélt egyházzal és felekezeteiről. Erre Kis Albert rögtön megkérdezte: hogyan érti ezt? A miniszter azonnal nyilatkozott; de nyilatkozata egy kissé szintelen volt és ama gyanút méltán kelti föl, hogy még most is vannak igen sokan, kik a kath. vallás uralkodó voltát óhajtják, sőt követelik. Ugy hisszük, hogy e tekintetben minden fáradság hiábavaló, és gyümölcs-telen erőlködés. Hiszen, ugyanez alkalommal erős hangok emelkedtek és éppen katolikusok részéről, a kath. autonómia érdekében és hivatkoztak a protestánsokra, hogy minő kincsét bírnak ezek autonómiájukban, mint a mely nemcsak felekezeti tekintetben erős, megvívhatatlan bástya, hanem egyszersmind öre az alkotmányosságnak és a politikai szabadságnak is. Nó már, ha ilyen hangok emelkednek a magát uralkodó vallásnak képzelő egyház kebelében is, akkor mi egy pillanatig sem félhetünk attól, hogy lehessen valaha még olyan kormány, mely csak kísérletet is merjen tenni, hogy visszaállítsa a „Regnum Marianumot.“ Az ultramontanóknak ez fájhat; haragudhatnak ránk, gúnyolódhatnak, a miként, hogy mindezeket naponta cselekszik; hanem azért a föld forog, a nap süt és az emberi szellemet megfojtani, isten országának terjedését megakadályozni, nem lehet. A lelkiismeretbeli szabadság a felvilágosodás örök emberi jog és ezt ma és ezután még kevésbé, elkönfiskálni, nem lehet szemforgatással és annak az anyagi hatalomnak és külső fénynek látszatával sem, a melylyel oly igen hivalkodnak.

= Nyilvános köszönet. Görgényi egyházmegyénk agondnokának. Éltető Albert úrnak fenkölt lelkületű, nemesen érző leánya, Gizella kisasszony, magyar-régeni egyházközségemet egy 150 fnt értékű, sötét-piros bársony és arannyal sajátka züleg gazdagon díszített szónokszék-takaróval ajándékozta meg; miért is nem tehetem, hogy a nyilvánosság előtt is, egyházközségem nevében, legmelegebb köszönetemnek kifejezést ne adjak. A takaróra ez van fölírva: „A ki engemet szeret, az én beszédemet megtartja“ (Ján. XIV 23.) A kik ily nemes áldozatkészségben tüntetik ki lángoló szeretetüket az Ur iránt, azok az Igének nemcsak hallgatói, hanem valóban megtartói. Istennek áldása legyen a nemes lelkű ifju nőn ezen áldozatkészségeért! Legyen ez áldozat az Ur oltárán, évek hossza során át, emlékeztető arra, hogy anyaszentegyházunk a nemesen érző és áldozatkész szívek előköveire van alapítva és azokon kell fölépülni! M.-Régen, 1889. május 21-én. Balázs József, m.-régeni ev. ref. pap

Nyilvános számadás

Maros-Ludason husvét másodnapján iktatta be Hege-düs Lajos esperes Vásárhelyi Lőrinc körlelkészt.

E régen igénytelen, de ma hatalmasan fejlődő helyen, a ref. egyház is diaszporából leányegyházzá s ma már anyaegyházzá gyorsan fejlődött.

A beköszöntésen minden felekezett képviselve volt. A meglepő csinnal berendezett templom az áhitatos hívők sere-

gével a feltámadás ünnepeén ékesen hirdette az egyházban is az új élet kezdetét.

Templomozás után, fáradhatatlan kebli gondnok, tek. Keresztes Áron úr házánál történt meg a mi magyaros természetünkhez tartozó áldomás. És hogy az egyház anyagi helyzete növekedjék, Keresztes Áron gondnok úr felkérése folytán, a kolozsvári Zene-Conservatorium néhány működő tagja: Farkas János, Nyerges Gábor, Balázs Elemér, Finály Gábor, Scheitz Pál, Huszár János és László Zsigmond urak hangversenyt rendeztek este az egyház építési költségeinek fedezésére. Tettök dicséri őket a legszebben s elismerésünkkel hálás köszönetünket is vették. Anyagi siker, a kellemetlen idő miatt, nem sok, de azzá teszi a szükség, mely egy fillért sem kicsinyelhet. Ime, az eredmény Bevételek 94 fnt, kiadás 67 fnt 27 kr, haszon 26 fnt 73 kr.

Felülfizettek: Csontos János 3 fnt, Fodor Árpád. Szilágyi Sándor 2 2 fnt. Csontos Elek, Dossius Demeter, Felföldy Elek, Harmath Antal. László János 1—2 fnt, Fosztó Ilona, Kovács Sándor 50—50 krt.

Ezen mulatságot megelőzőleg idei március 23-án is volt egy szintén az egyházközség javára. Ennek bevétele volt 111 fnt 50 kr, kiadás 68 fnt 68 kr. Haszon 42 fnt 82 kr. Felülfizettek: Csontos János 6 fnt, Gödri János, özv. Szabady Gáborné 5 5 fnt, Bartha Lajos, Imre Lázár, dr. Vajda Dániel 3—3 fnt, Csontos István, Felföldy Elek, Tiboldi Dénes, Zsigmond János 2—2 fnt, dr. Bogdánfy Lajos, Buday János, Csontos Elek, Dossius Demeter, Ercsényi Béla, Fosztó Ilona, Horváth Miklós, Sándor János, Tomcsik József, Velits Ödön 1—1 fnt és Béres Simon 20 kr.

Fogadják a nemes adakozók bocsos adományaikért egyházközségünk nevében hálás elismerésünket és köszönetünket.

M.-Ludas, 1889. máj. 10.

A gondnokság.

Szerkesztői nyiltposta.

= Bodolára Cs. L. urnak. Kívánságának eleget teszünk. A reflexiók elmaradhatnak, az nyilvánvaló, hogy csak azt a kritikust szeretjük, a ki minket dicsér; a ki ezzel ellenkezőt cselekszik, az égetni való. De hát, ez a kritikasztér faj olyan, hogy azzal perelni és éppen a magunk érdekében, olyan vállalkozás, melyben okvetlenül mi maradunk vesztesek. Nyugodjunk meg. A mi ma nem sikerült, sikerül holnap, talán.

= Radnótfája, G. L. urnak. Elvégezvén rajta a szükségeseket, okvetlenül közölni fogjuk. Erre kérjük is. Ebben a Csáky-korban mondjuk így „Nichts für Ungut!“

= K. F. urnak Ugyan, kinek jut eszébe, hogy ilyen dolgokért mindjárt rosakaratra gondoljon? Titkos pályázatnál ezt nem is lehet föltelezni. Bukunk sokszor, bukunk nagyokat, de a világ áll és még mi is lábra kaphatunk. Non est desperandum!

Hivatalos rész.

1362—1889.

FIGYELMEZTETÉSÜL

a tanító-képezdének s minden népiskolánknak.

A m. kir. vallás- és közoktatási miniszter úr ó nagyméltósága az erdélyi gazdasági egylet könyvkiadó vállalatának eddig megjelent füzetait népies nyelvezetükénél és tartalmuknál fogva a gazdasági ismeretek terjesztésére kiválóan alkalmasnak találván ezen vállalat kiadványait (megjelennek 25 kros füzetekben, Kolozsvárt, az egylet kiadásában) a tanító-képezdek és elemi népiskolák tanítói könyvtárai számára való megszerzésre meleg ajánlásra érdemesnek találta, mire Igazgató-Tanácsunk felhívja az érdekeltek figyelmét.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától. Kolozsvárt, 1889. május hó 22-én.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

Bodor Antal,
titkár.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERÓ.